

Az egyetemisták és főiskolások perspektívaképe

II. kötet

**(A magyar felsőoktatás nappali tagozatos
hallgatóinak politikai attitűdjei, rétegződése)**

Miniszterelnöki Hivatal részére

Témaszám: 15100200

Országos Piackutató Intézet

H-1055 Budapest, Szent István krt.17. Telefon: 332 9909, fax: 331 6343

E-mail: info@marketingcentrum.hu • www.marketingcentrum.hu

Összefoglaló

- ✓ A nappali tagozatos hallgatók körében változatlanul a Fidesz a legnépszerűbb párt, ám már ebben a körben is kopik a párt népszerűsége.
- ✓ A Fideszen túl az SZDSZ és a Centrumpárt is népszerűbb az egyetemisták és főiskolások körében, mint országosan.
- ✓ Az MSZP népszerűsége viszont lényegesen alacsonyabb, azonban még ezzel együtt is a nagyobbik kormánypárt a 2.
- ✓ Az áprilisi választások óta a nappali tagozatos hallgatók tizede pártot váltott, 8 százaléka pedig elbizonytalanodott, azaz az egyetemeken és a főiskolákon is eléggé képlékenyek a pártkötődések.
- ✓ A hallgatók 53 százaléka kötődik stabilan vagy elkötelezetten valamelyik párthoz, ötödük viszont csak lazán kötődik, tizedük bizonytalanul, esetlegesen, 18 százalékuknak pedig egyáltalán nincs pártkötődése.
- ✓ A Centrumpárt érzelmi megítélése nagyon hasonló az MSZP és az SZDSZ megítéléséhez.
- ✓ A Munkáspárt és a MIÉP erősen elutasított párt a nappali tagozatos hallgatók körében (is).
- ✓ A nappali tagozatos hallgatók zöme nem passzív a politikában. Mindössze a negyedük próbált meggyőzni valakit a választási kampány időszakában, valamilyen konkrét kampánytevékenységet pedig csak a tizedük fejtett ki.
- ✓ A Fidesz híve viszont sokkal aktívabbak, mint az MSZP támogatói. A legaktívabbaknak pedig a szélsőséges kispártok támogatói bizonyultak.
- ✓ A Fideszt elsősorban Orbán Viktor személyesíti meg az egyetemisták és a főiskolások számára is. Deutsch Tamás és Kövér László még a Fidesz támogatók körében is népszerűtlen.
- ✓ Medgyessy Péter bizalom-indexe valamivel magasabb, mint Orbán Viktoré, ugyanakkor a volt kormányfő sokkal több hallgató kedvenc politikusa, mint a jelenlegi.
- ✓ Az Orbán kormány imázsában a fiatalosság, a lendületesség és a határozottság az uralkodó elem, a Medgyessy kormányében pedig a nyugodtság és az, hogy nem kötődnek hozzá elődje negatív vonásai.
- ✓ A nappali tagozatos hallgatók elsősorban a személyes helyzetüket érintő diákjóléti intézkedéseket várnak a kormányoktól. A nagypolitikai témák közül a környezetvédelem és az Európai Unió csatlakozás kérdései foglalkoztatja őket jobban az átlagosnál.
- ✓ A hallgatók 18 százaléka a rendszerváltás vesztesének érzi a családját, és mindössze 30 százalékuk a nyertesének. Ez azért figyelemreméltó, mert nem a szegény, elesett családok gyermekei járnak nagy valószínűséggel egyetemre, illetve főiskolára.

- ✓ A baloldaliság – jobboldaliság tekintetében a nappali tagozatos hallgatók többsége is középre húzódik, ám lényegesen többen vallják magukat jobboldalinak, mint baloldalinak.
- ✓ A liberálisok aránya viszont lényegesen magasabb, mint a konzervatívoké. Jobboldaliság és a konzervatívság együttes vállalása csak a MIÉP támogatóira jellemző. Ugyanakkor mind az MSZP, mind pedig az SZDSZ tipikus támogatói bal-liberálisnak tekintik magukat.
- ✓ A nappali tagozatos hallgatók ötöde erősen előítéletesnek tekinthető, és minden párt táborában vannak előítéletesen gondolkozó fiatalok. Egyértelműen rasszistának azonban csak a MIÉP tábora nevezhető.
- ✓ A politikai kérdések alapján végül is 7 politikai réteget lehet elkülöníteni a nappali tagozatos hallgatók körében:

Mérsékelt kormánypártiak:	22%
Elkötelezett kormánypártiak	20%
Liberális „Fideszesek”	15%
Liberális jobboldaliak	12%
Elkötelezett jobboldaliak	10%
Radikális jobboldaliak	8%
Politika ellenesek	12%

- ✓ A politikai irányultságok szintjén tehát nagyjából kiegyenlített a kormánypárti, ellenzéki oldal, és a Fidesz elsősorban annak köszönheti a fölényt a nappali tagozatos hallgatók körében, hogy sokkal eredményesebb tudja mozgósítani, állásfoglalásra-, döntésre készíteni meglévő és potenciális híveit, mint az MSZP.
- ✓ Az MSZP bővülési lehetőségeit az egyetemeken és a főiskolákon azonban nem csak a Fidesz korlátozza, hanem koalíciós partnere, az SZDSZ is. A kisebbik kormánypárt ugyanis hatékonyabb a jövő diplomásainak megszólításában, mint a nagyobbik. legalábbis saját országos támogatottságához viszonyítva.

Tartalom

Pártpreferenciák	5
A pártok érzelmi megítélése	8
A pártkötődések mértéke.....	15
Pártpolitikai aktivitás.....	18
A politikusok megítélése.....	22
Az előző és a jelenlegi kormány megítélése.....	25
Te mit tennél?	40
Vesztesek és nyertesek.....	41
Bal-jobb, liberális-konzervatív	48
Érzelmi dimenziók	52
Politikai befolyások	62
Előítéletek	65
Politikai rétegződés.....	76

Pártpreferenciák

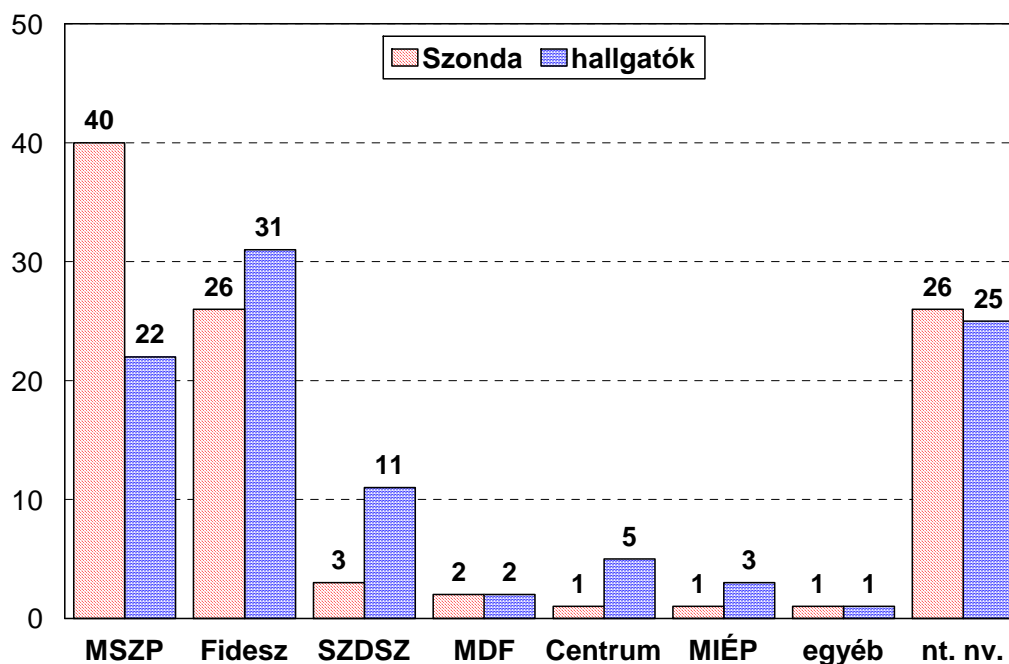
A nappali tagozatos hallgatókat a felnőttek átlagánál valamivel jobban érdekli a politika, de érdeklődésük elmarad a már diplomásokétól. Ugyanakkor a szavazókedvük lényegesen alacsonyabb az átlagosnál: mindössze 57 százalékuk menne el biztosan szavazni egy „most vasárnapi” parlamenti választáson. Ez annak fényében különösen alacsony arány, hogy a megkérdezettek 85 százaléka azt állította: volt szavazni a 2002-es országgyűlési választások első fordulóján.

A szavazókedv csökkenése általában a pártkötődések gyengülését, elbizonytalanodását jelzi, és tulajdonképpen erre utalhatna az is, hogy a nappali tagozatos hallgatók 25 százalékának nincs kedvenc pártja. Ugyanakkor a hallgatók 27 százalékának - emlékei szerint - áprilisban sem volt kedvence, és a Szonda Ipsos decemberi adatai szerint országosan is 26% a bizonytalanok aránya.

A megkérdezett hallgatók 54 százaléka kitartott áprilisi pártja mellett, míg 11 százalékuk pártot váltott a tavaszi választások óta. A megkérdezettek 17 százalékának nem volt és most sincs kedvenc pártja, pontosan a tizedük pedig mostanában talált rá a kedvencére. Így végül is mindössze 8 százalék azok aránya, akik elbizonytalanodtak április óta. A változásoknak egyébként egyaránt vesztese a Fidesz-MPP és az MSZP is, egyértelmű nyertesnek pedig csak az SZDSZ tekinthető ebben a körben. Mindezzel együtt változatlanul a Fidesz-MPP a legnépszerűbb párt a nappali tagozatos hallgatók körében, és az ellenzéknek több támogatója van, mint a kormányoldalnak.

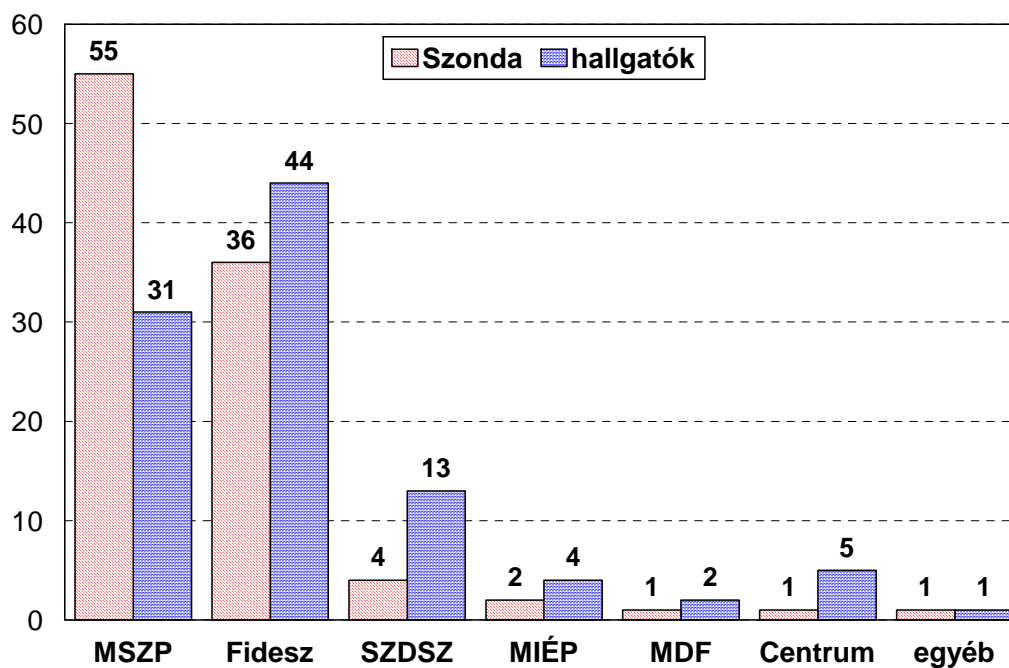
A „biztos pártválasztók” körében „mért” mutatót csak az országos felmérések adataival való összehasonlíthatóság miatt érdemes megadni, hiszen mindössze a megkérdezettek 48 százaléka „biztos pártválasztó”. Az országos adatokkal való összevetés itt is azt jelzi, hogy a Fideszen kívül az SZDSZ és a Centrumpárt is lényegesen támogatottabb az egyetemisták és a főiskolások körében, mint általában. A MIÉP ebből a szempontból határeset.

A pártok támogatottsága a megkérdezettek körében

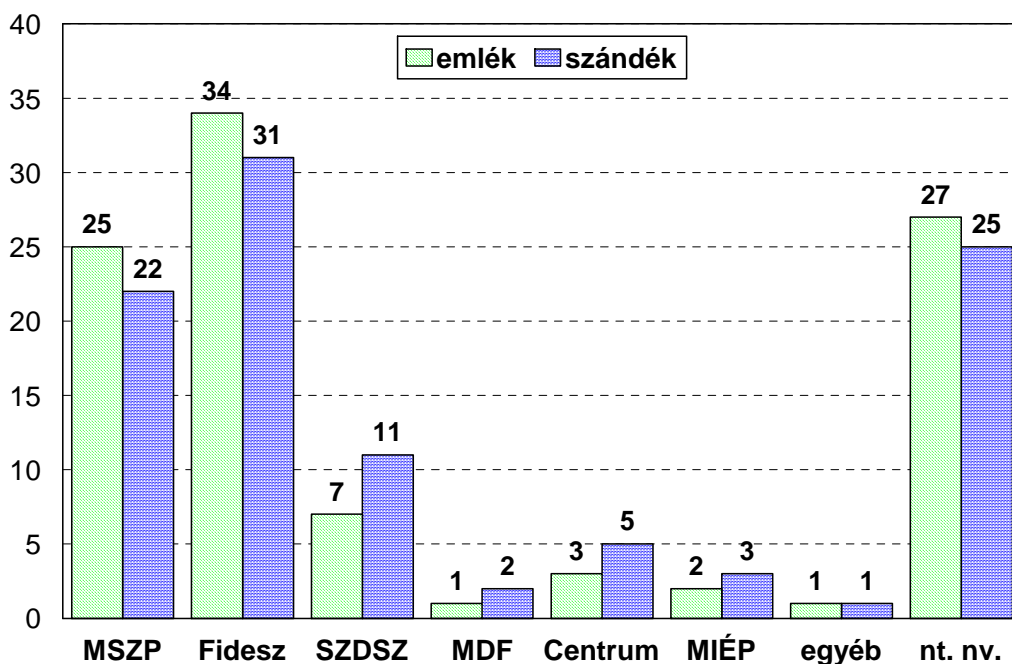
1. ábra

A pártok támogatottsága a „biztos pártválasztók” körében

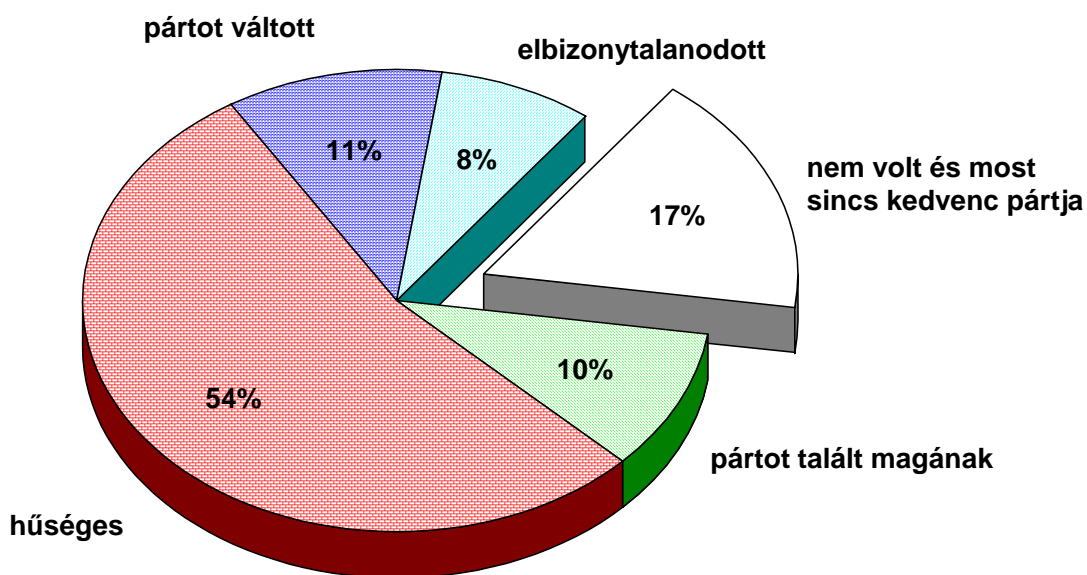
2. ábra

Az áprilisi szavazásra vonatkozó emlékek és a jelenlegi szavazási szándék

3. ábra

Választói csoportok az emlékek és a jelenlegi szándék szerint

4. ábra

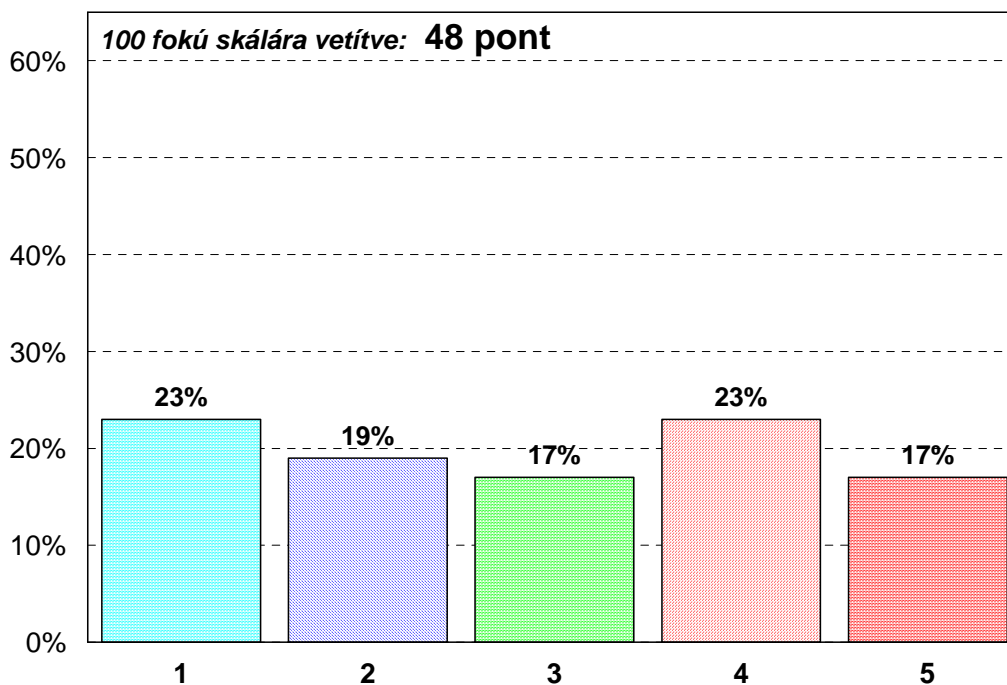
A pártok érzelmi megítélése

Az, hogy nappali tagozatos hallgatók negyedének nincs kedvenc pártja, nem jelenti azt, hogy ilyen sok leendő diplomást hagy teljesen hidegen a pártpolitika világa. A megkérdezettek 91 százaléka vállalkozott arra, hogy iskolai osztályzatokkal értékelje a pártokat a szerint, hogy mennyire rokonszenvesek azok a számukra. Igaz, mind a hét többé-kevésbé jelentős pártot mindössze 84 százalékuk értékelte. A legtöbben a Centrumpárt (14%) és Munkáspárt (12%) esetében tértek ki a válaszáds elöl.

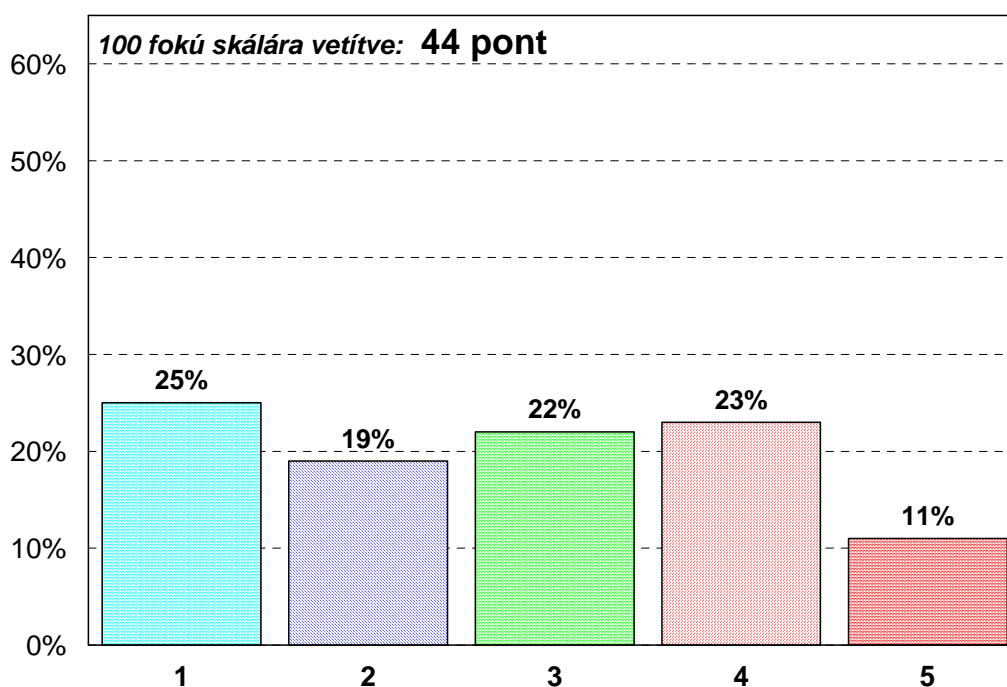
A pártok természetesen azt szeretnék, ha sokan szeretnék őket, és csak kevesen éreznének ellenszenvet irántuk. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a két legnagyobb párt erősen megosztja a nappali tagozatos hallgatók közvéleményét (is), a MIÉP-nek és a Munkáspártnak pedig nagyarányú elutasítottsággal kell számolnia ebben a körben (is). Az egyetemisták és főiskolások körében határozottan jól áll az SZDSZ - legalábbis az országos eredményeihez képest - ám a liberális párt által keltett érzelmek a felsőfokú tanintézetekben is nagyobb valószínűséggel negatívak, mint pozitívak. Végül az MDF és a Centrumpárt értékelésekor a „közepes” volt a modális vélemény, ami a markáns vélemények hiányát, azaz e pártok imázsának szürkeségét jelzi.

Érdeemes megvizsgálni az érzelmi megítélések együtt járásait is. Ha valaki az egyik pártnak egyest ad, egy másiknak pedig ötöst, akkor ennek a válaszádonak a fejében nyilván jelentős érzelmi távolság van a két párt között. Ha ezeket a fejekben lévő távolságokat összegezzük, akkor a hét többé-kevésbé jelentős párt egymáshoz viszonyított helyzete minimális információveszteséggel leképezhető két dimenzióban. A 8. ábrán bemutatott „térkép” vízszintes tengelye jól értelmezhető *bal-jobb* és/vagy *kormánypárti-ellenzéki* dimenzióként, a függőleges tengely mentén pedig csak a Munkáspárt és a MIÉP különül el markánsan a többi párttól. E két párt viszont eléggé általánosan elutasított a nappali tagozatos hallgatók körében, így a függőleges tengelyt *elfogadott-elutasított* dimenzióként értelmezhetjük.

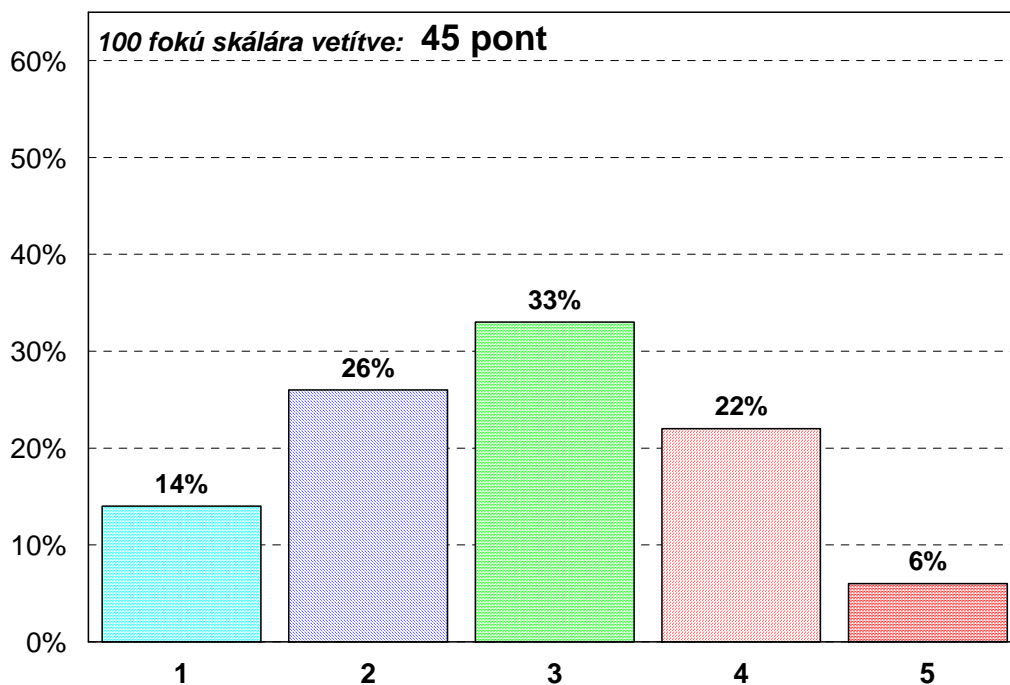

A Fidesz rokonszenv-osztályzatai az értékelésre vállalkozók százalékában

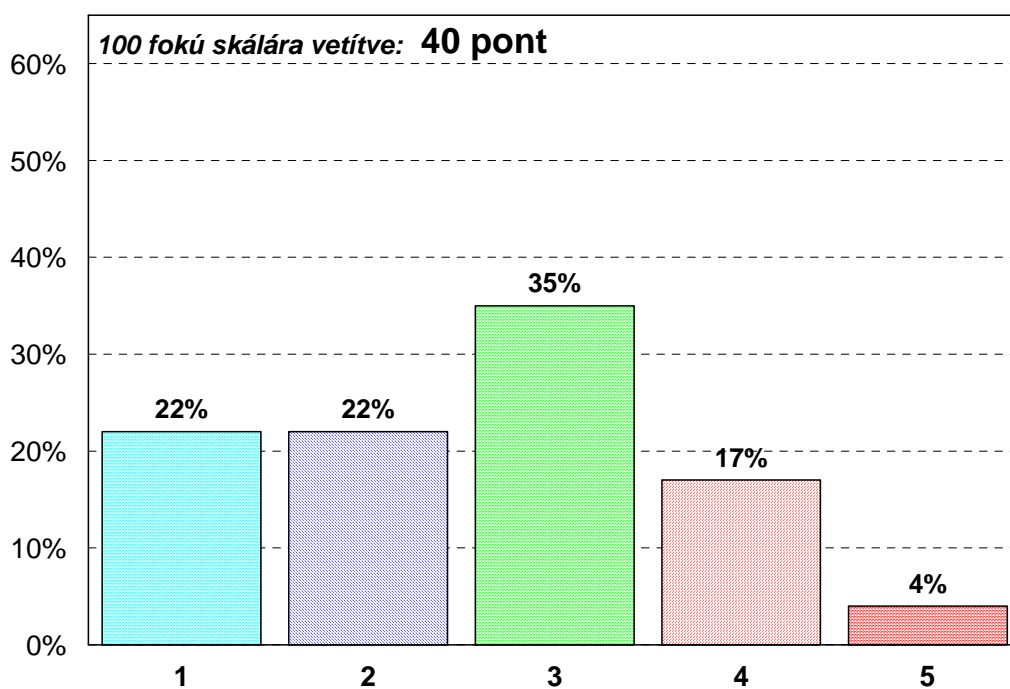
1. ábra

Az MSZP rokonszenv-osztályzatai az értékelésre vállalkozók százalékában

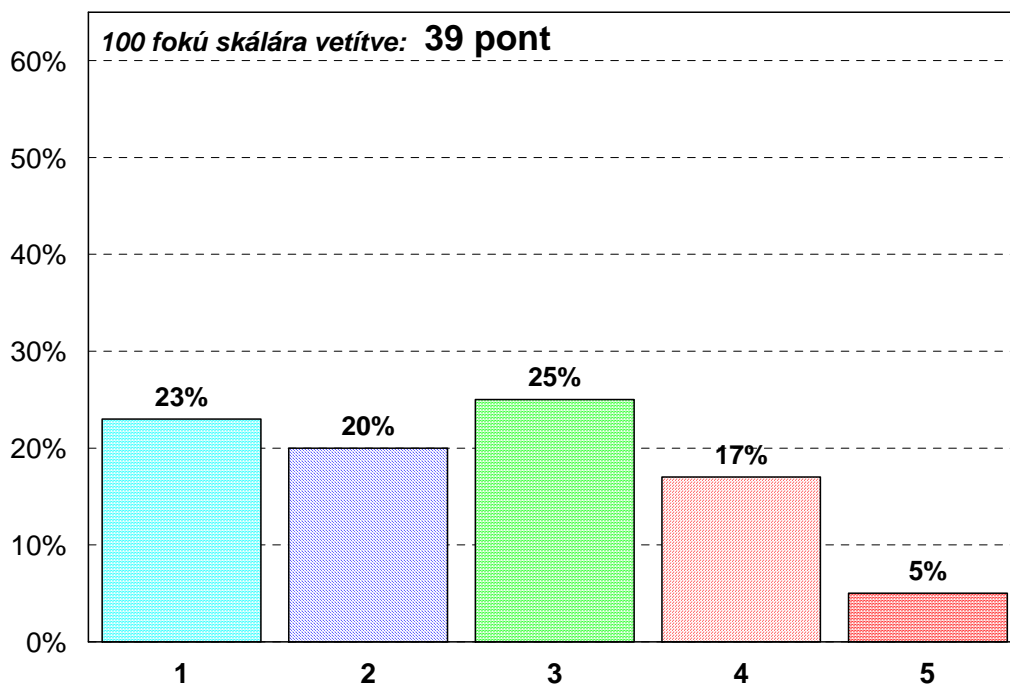
2. ábra

Az MDF rokonszenv-osztályzatai az értékelésre vállalkozók százalékában

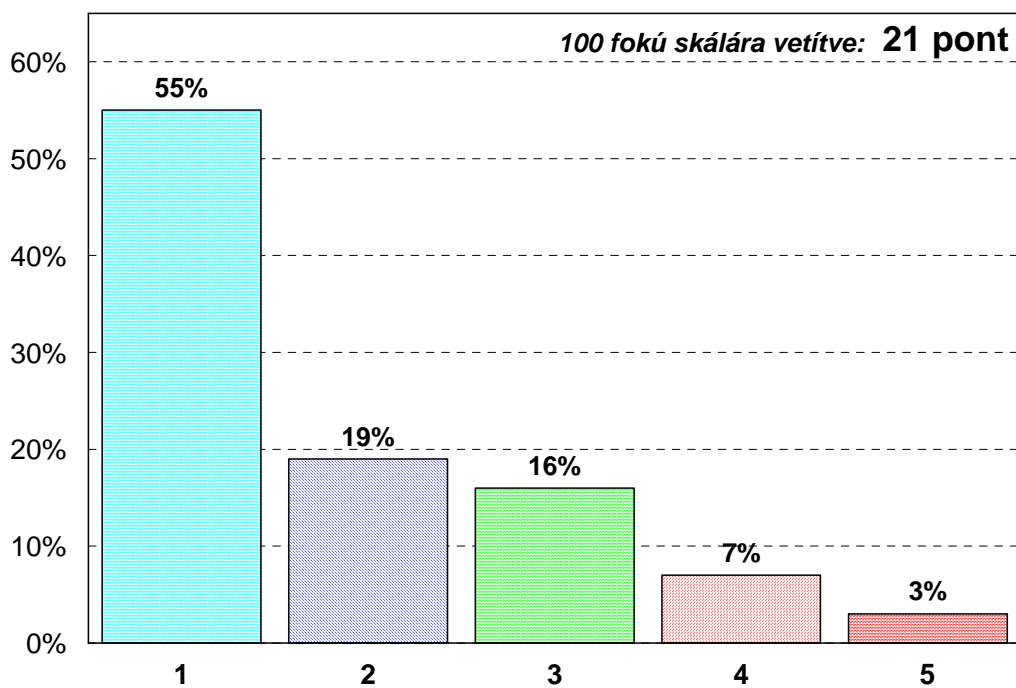
3. ábra

A Centrumpárt rokonszenv-osztályzatai

4. ábra

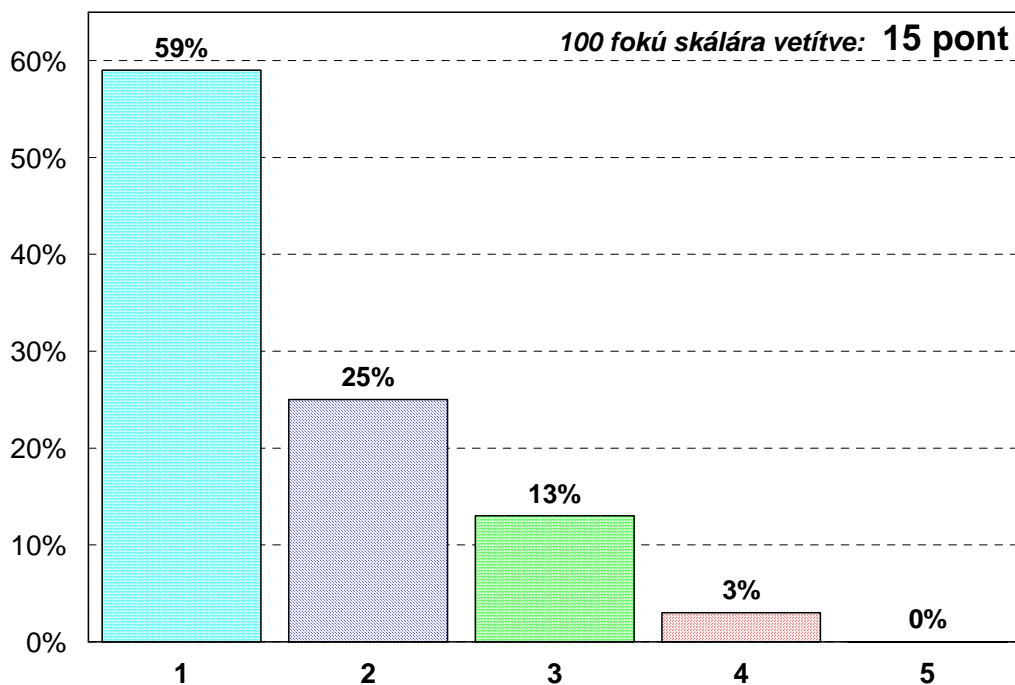
Az SZDSZ rokonszenv-osztályzatai

5. ábra

A MIÉP rokonszenv-osztályzatai

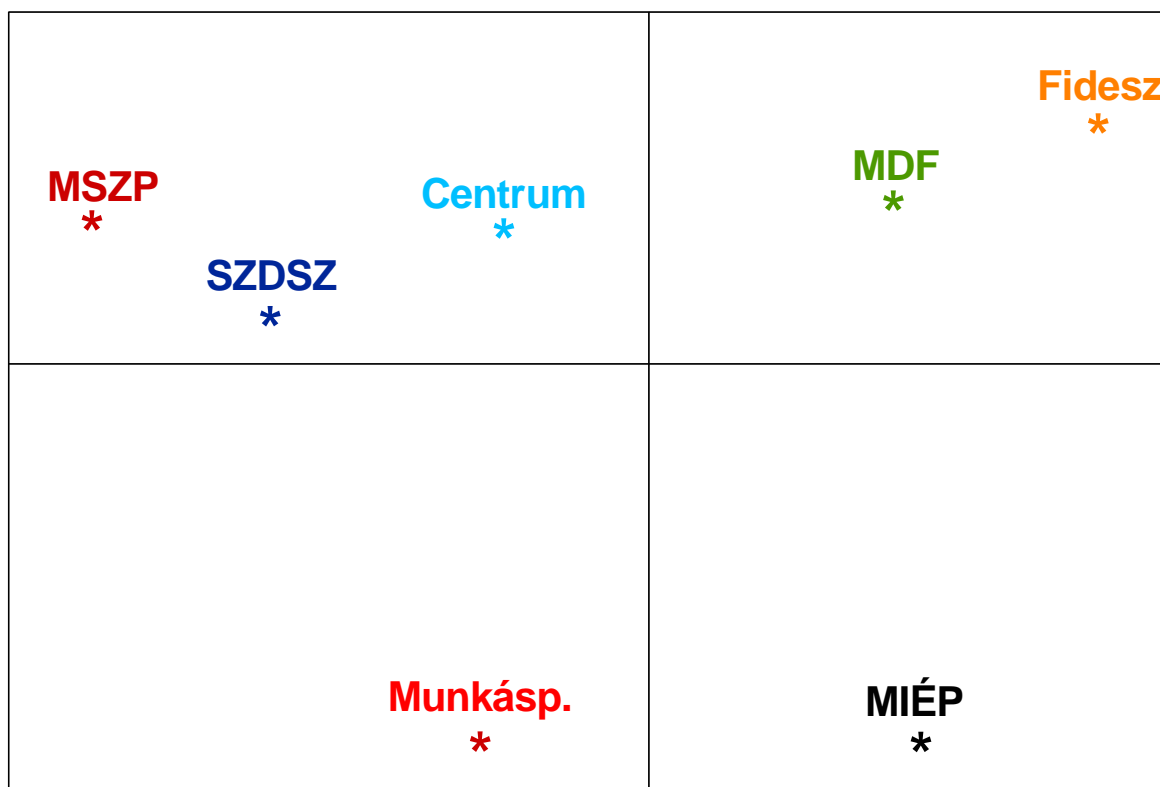
6. ábra

A Munkáspárt rokonszenv-osztályzatai

7. ábra

A pártok egymáshoz viszonyított helyzete rokonszenvi megítélésük alapján

8. ábra

A 8. ábra „meglepetése” tulajdonképpen csak az, hogy a nappali tagozatos hallgatók érzelmi megítélései szerint a Centrumpárt az MSZP-hez, illetve az SZDSZ-hez áll közel, és a párt érzelmi erőterében elfoglalt helyzete azt sejteti, hogy elsősorban azok rokonszenveznek ezzel a politikai formációval, akiktől a Fidesz túlságosan jobbra került, ám valami miatt az MSZP-vel, illetve az SZDSZ-szel sem tudnak fenntartások nélkül azonosulni.

Képzési szint szerint a Centrumpárt és a Munkáspárt rokonszenv-indexeiben találtunk különbséget. Mindkét párt népszerűbb, illetve kevésbé elutasított a főiskolai szintű képzésben résztvevő hallgatók körében, mint az egyetemi szinten tanulók között. A Centrumpárt esetében 4 pont, a Munkáspárt esetében pedig 6 pont a különbség.

Képzési szakirány szerint csak a Fidesz rokonszenv-indexe mutat jelentős eltéréseket, bár az is megállapítható, hogy az egészségügyi, szociális ellátás szakokon tanulók körében jelentősen (7 ponttal) magasabb az MDF mutatója az átlagosnál. A legnagyobb ellenzéki párt a vallás, teológia szakokon tanulók körében a legnépszerűbb, és a műszaki, informatikai szakokon a legalacsonyabb a Fidesz-MPP rokonszenv-indexe.

A Fidesz-MPP rokonszenv-indexe képzési terület szerint

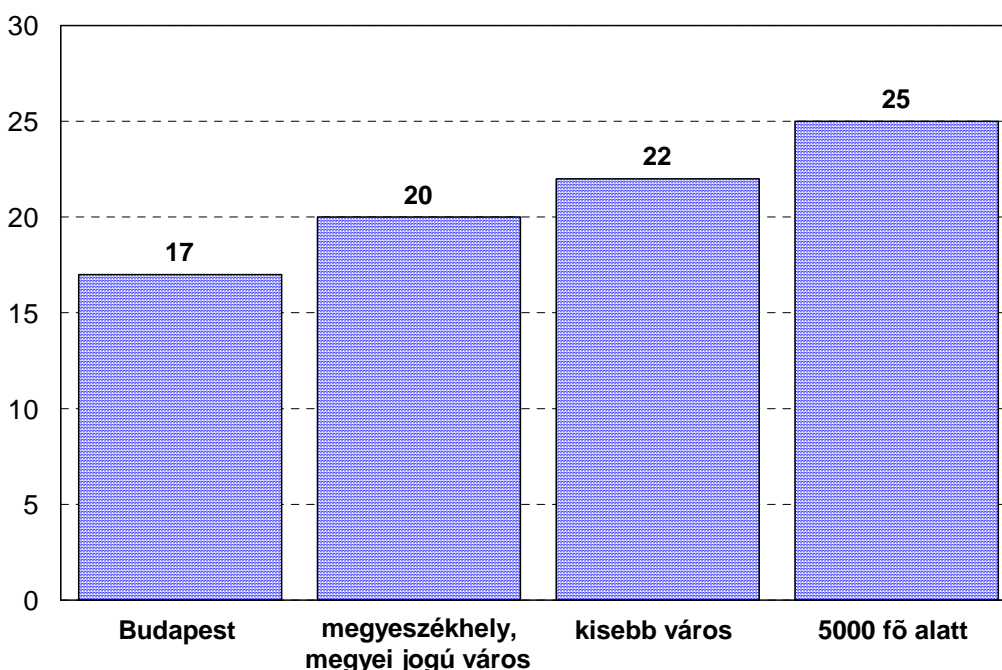
	100 fokú skálán
vallás, teológia	73
tanító, óvodapedagógus stb.	61
egészségügy, szociális ellátás	56
mezőgazdaság, agrár, környezetvédelem	52
humán, bölcsész	46
Természettudomány	46
jog, államigazgatás, közigazgatás	46
gazdaság, kereskedelem	45
műszaki, informatikai	43

Évfolyamonkénti különbségeket egyedül a MIÉP esetében találtunk. A gólyák körében 5 ponttal kedvezőbb az egyébként e körben is nagyon elutasított párt mutatója az átlagosnál. A MIÉP érzelmi megítélése egyébként a hallgatók állandó lakóhelye szerint is erősen különböző. A fővárosiak körében különösen elutasított Csurka István pártja, az 5.000 főnél kisebb településeken élő hallgatók körében viszont kevésbé elutasított.

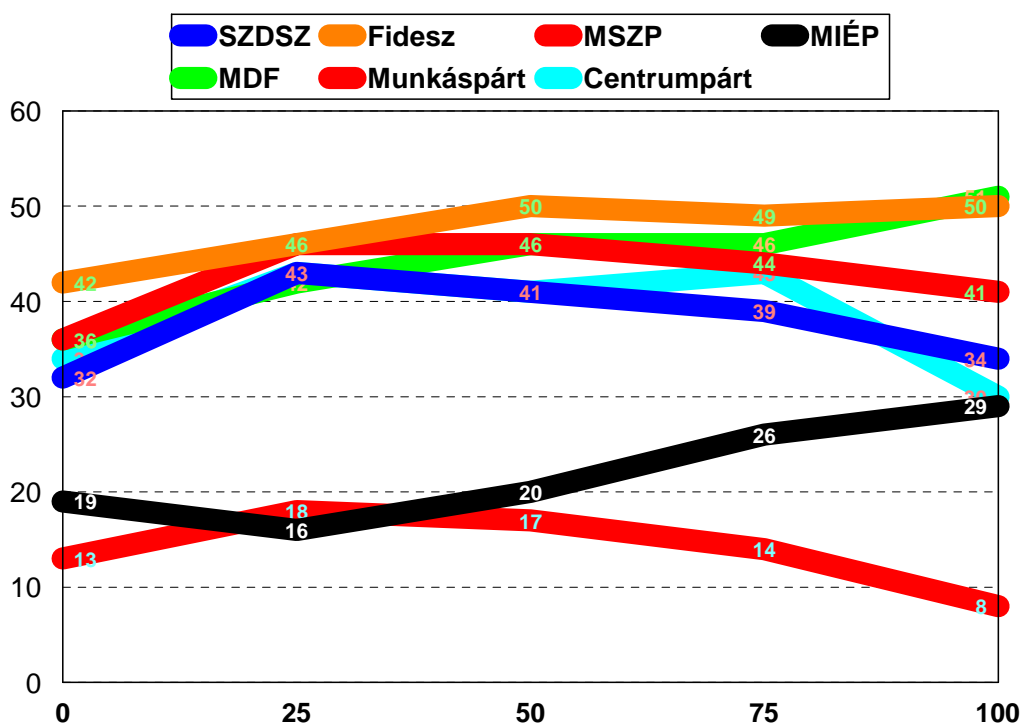
Végül a MIÉP és az SZDSZ megítélésében 4-4 pontos nemi különbséget is találtunk. A MIÉP mutatója a fiúk, az SZDSZ-é pedig a lányok körében magasabb.

Természetesen a politika iránti érdeklődés szerint is eltérőek a mutatók, mindazonáltal a pártok rokonszenv-indexei a nappali tagozatos hallgatók körében lényegesen kevésbé szóródnak a különböző társadalmi-demográfiai csoportok között, mint a teljes felnőtt lakosság körében. Egyszerűen azért, mert ösztársadalmi szempontból többé-kevésbé mégis csak homogén csoportot alkotnak a nappali tagozatos hallgatók.

A MIÉP rokonszenv-indexe a hallgatók állandó lakóhelye szerint

9. ábra

A pártok rokonszenv-indexe politika iránti érdeklődés szerint

10. ábra

A pártkötődések mértéke

A pártpolitikusok néha hajlamosak abba hibába esni, hogy a saját, illetve a konkurens pártok szavazótáborait homogénnek tekintsék, és az egész szavazótáborra kivetítsék a legelkötelezettebb hívek jellemzőit, politikai elvárásait. Ezért a hibáért pedig általában súlyos árat kell fizetni. A legelkötelezettebb hívek megnyeréséért ugyanis nem kell túl sokat tenni, viszont a csak nekik szóló üzenetek kifejezetten riasztóak lehetnek a lazán, esetlegesen kötődő szavazók számára. Márpedig minden párt esetében ez utóbbi támogatókból van több. A pártok támogatóinak táborait sokkal jobban lehet egy hagymával, mint egy tekegolyóval modellezni. A legelkötelezettebb támogatók nyilván azok, akik már régebb óta hívei egy pártnak, érzelmileg szorosan kötődnek a párthoz, és a jövőben is erre a párt kívánnak voksolni. A legkevésbé pedig az a személy elérhető egy adott párt számára, aki egy másik párt elkötelezett híve, és e két véglet között fokozatosak az átmenetek.

Mennyire tartja valószínűnek, hogy a következő parlamenti választáson – 2006-ban – a következő pártlistákra szavazzon?

	biztosan erre fog szavazni	biztos nem fog erre szavazni	100 fokú skálára vetítve
Fidesz-MPP	21%	23%	49 pont
MSZP	16%	27%	45 pont
MDF	3%	22%	37 pont
SZDSZ	5%	30%	35 pont
Centrumpárt	3%	29%	32 pont
MIÉP	2%	54%	16 pont
Munkáspárt	0%	59%	10 pont

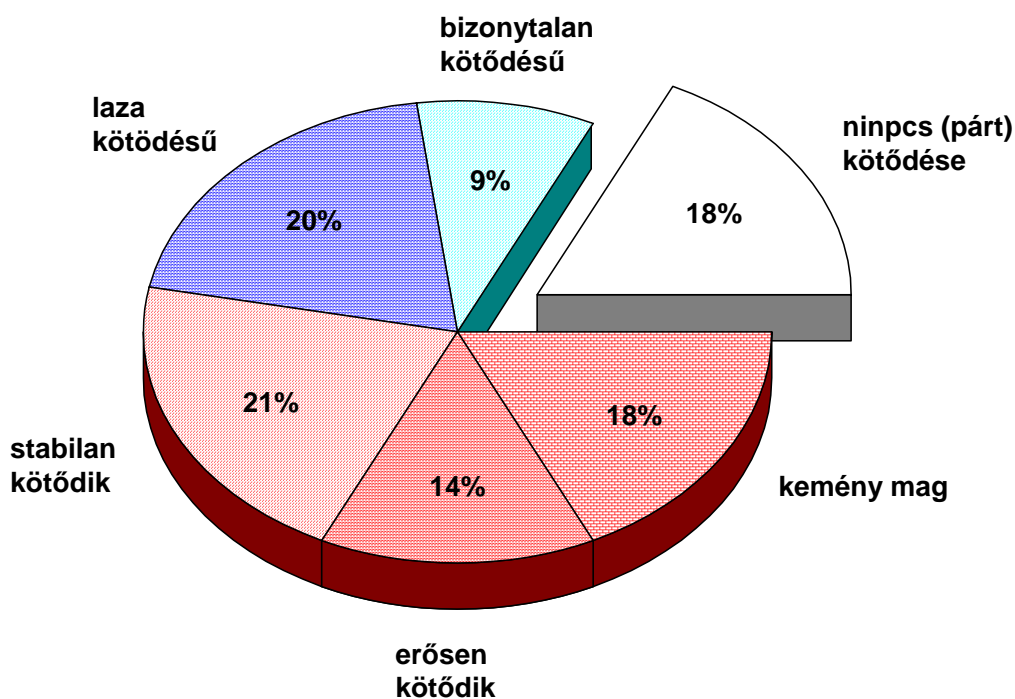
A rendelkezésünkre álló adatok alapján hét szintet különböztethetünk meg a pártokhoz kötődésben:

- **kemény mag:** áprilisban az adott pártra szavazott, most is erre kíván szavazni, biztos benne, hogy 2006-ban is ez lesz a pártja, a párt rokonszenv-indexe 100 pont.
- **erős kötődés:** áprilisban az adott pártra szavazott, most is erre kíván szavazni, biztos benne, hogy 2006-ban is ez lesz a pártja, de a párt rokonszenv-indexe kisebb, mint 100 pont.
- **stabil kötődés:** áprilisban az adott pártra szavazott, most is erre kíván szavazni, de nem biztos benne, hogy 2006-ban is ez lesz a pártja.
- **laza kötődés:** jelenleg a pártra kíván szavazni, de áprilisban nem ez volt a pártja
- **bizonytalan kötődés:** áprilisban erre szavazott, de pillanatnyilag nem szavazna
- **nincs kötődés:** nem ez a pártja, de más párthoz sem kötődik stabilan
- **más párthoz kötődik:** stabilan vagy elkötelezetten

Először is azt találtuk, hogy a nappali tagozatos hallgatók 53 százalékának van (legalább) stabil pártkötődése, 18 százalékuknak pedig semmilyen pártkötődése sincs. Végül szintén 18 százalék azok aránya, akik valamelyik párt kemény magjához tartoznak.

Választói csoportok pártokhoz kötődés szintjei szerint

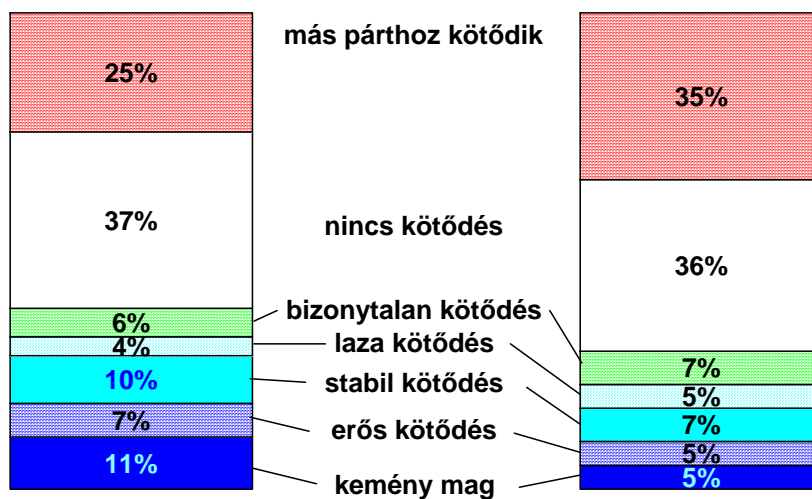

1. ábra

A Fideszhez, illetve az MSZP-hez kötődés szintjei

Fidesz-MPP

MSZP

2. ábra

Az 2. ábráról nem csak az olvasható le, hogy a Fidesz több nappali tagozatos hallgatót köt magához, hanem azt is, hogy lényegesen erősebben van beágyazódva ebbe a közegbe, mint legfőbb riválisa. Oly annyira, hogy a stabil vagy erősebb pártkötődéssel rendelkezők több mint a felének a Fidesz-MPP a pártja. Ez egyben azt is jelenti, hogy a nappali tagozatos hallgatók körében a Fidesz melletti érvelés hangosodik fel a legjobban, hisz minél erősebben kötődik valaki egy párthoz, annál nagyobb valószínűséggel érvel, kardoskodik e párt mellett.

A két nagy párton kívül egyedül az SZDSZ-nek van számottevően sok stabil híve. A liberális párt kemény magjához a nappali tagozatos hallgatók 1 százaléka tartozik, további 1 százalékuk erősen kötődik az SZDSZ-hez, 3 százalékuk pedig stabilan.

Az MDF-nek is van közel 1 százaléknyi kemény magja, ám 1 százalék alatt marad az erősen, illetve stabilan kötődő támogatók aránya. A többi pártnak viszont még kemény magja sincs, csak lazán kötődő hívei vannak.

Pártpolitikai aktivitás

A nappali tagozatos hallgatók 11 százalékát egyáltalán nem érdekli a politika, és mindössze 6 százalékukat érdekli nagyon. Mint már említettük: 100 fokú skálára vetítve 48 pont a politika iránti érdeklődés átlaga. Ez a szám azt jelzi, hogy a közepes érdeklődés a modális szint a nappali tagozatos hallgatók körében.

Természetesen minél szorosabban kötődik valaki egy párthoz, annál jobban érdekli a politika, illetve minél jobban érdekel valakit a politika, annál nagyobb valószínűséggel kötődik erősen egy párthoz. Márpedig az érdeklődés nem csak tájékozódásban ölthet testet, hanem mások meggyőzésének szándékában, illetve egyéb politikai aktivitásokban is. A következő táblán azt mutatjuk be, hogy a nappali tagozatos hallgatók hány százaléka vett részt különféle politikai tevékenységekben.

A különböző pártpolitikai aktivitásokban résztvevők aránya

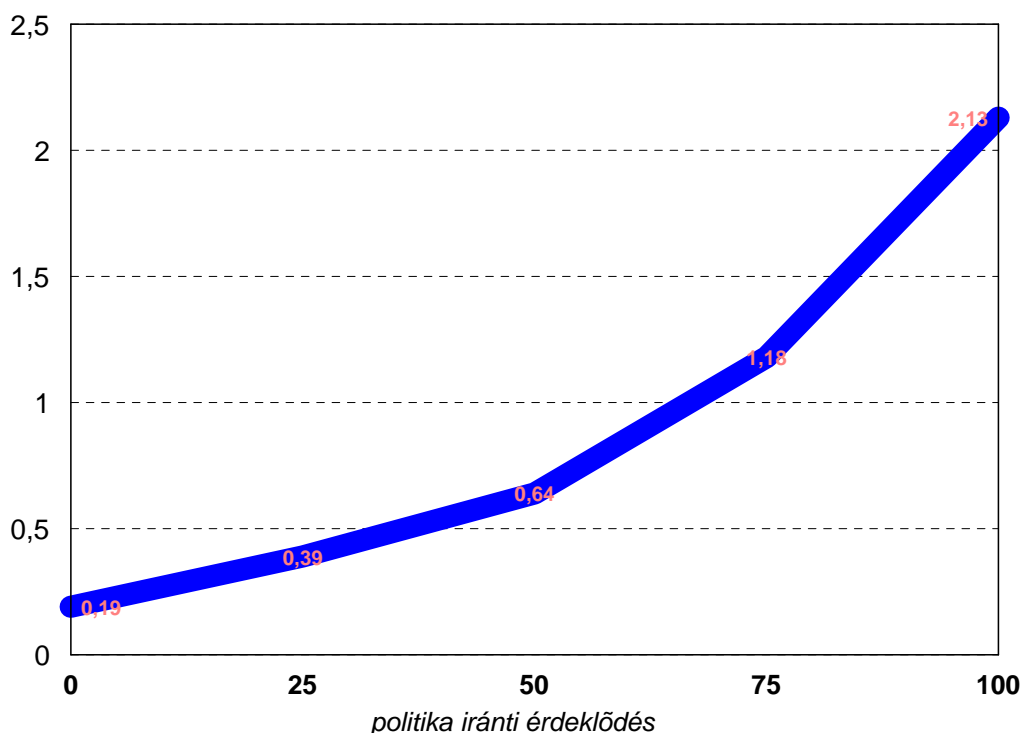
	%
a parlamenti választási kampány során próbált meggyőzni valakit, hogy egy adott pártra vagy jelöltre szavazzon	25
részt vett a 2002-es parlamenti választási kampányban valamelyik párt gyűlésén vagy egyéb rendezvényén	19
sms küldés, továbbítás	9
szórólaposztás, terjesztés	8
e-mail küldés, továbbítás	6
Plakátragasztás	4
plakáttépés, firkálás	3
gyűlésszervezés, részvétel a rendezésben	3

A táblán szereplő 8 tevékenység közül egyben sem vett részt a nappali tagozatos hallgatók 64 százaléka, 19 százalékuk egy tevékenységben vett részt, 7 százalékuk kettőben, 4 százalékuk háromban, 3 százalékuk négyben, 2 százalékuk ötben, végül 1 százalékuk hatban vagy mindben. A tevékenységekben való részvétel alapján generálhatunk egy 0-tól 8 pontig terjedő skálát, ami jól jelzi a hallgatók politikai aktivitását. A skála átlaga 0,76-nak adódott, ám ez az érték erősen szóródik politikai érdeklődés és pártelkötelezettség szerint.

A legaktívabbaknak a szélsőségesnek tekinthető kispártok hívei bizonyultak. A Munkáspárt kis számú támogatója körében 3,14 a politikai aktivitás skála átlaga, a MIÉP hívei körében pedig 2,44.

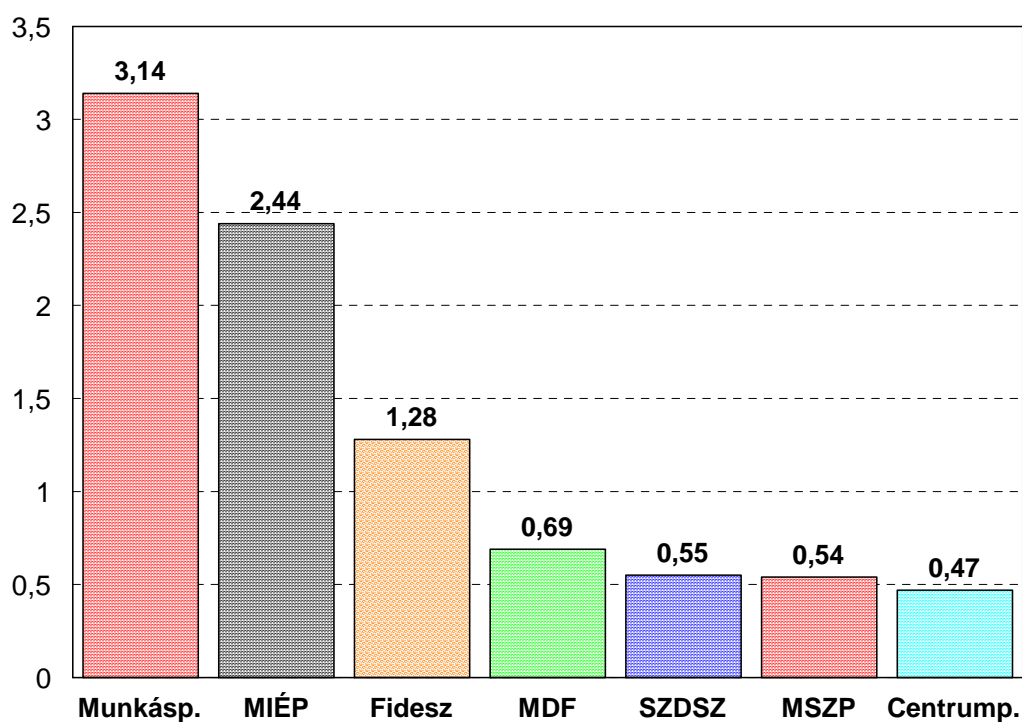
Ugyanakkor feltűnően nagy a különbség az MSZP és a Fidesz híveinek aktivitásában. Az MSZP kemény magjához tartozók körében mindössze 0.76 (azaz átlagos) az aktivitás skála átlaga, míg a Fidesz kemény magjához tartozók körében 1,88. Mindez azt mutatja, hogy a Fidesznek nem csak több támogatója van az egyetemeken és a főiskolákon, mint az MSZP-nek, de ezek a támogatók sokkal de sokkal „hangosabbak” is.

A pártpolitikai aktivitás skála átlagai politika iránti érdeklődés szerint

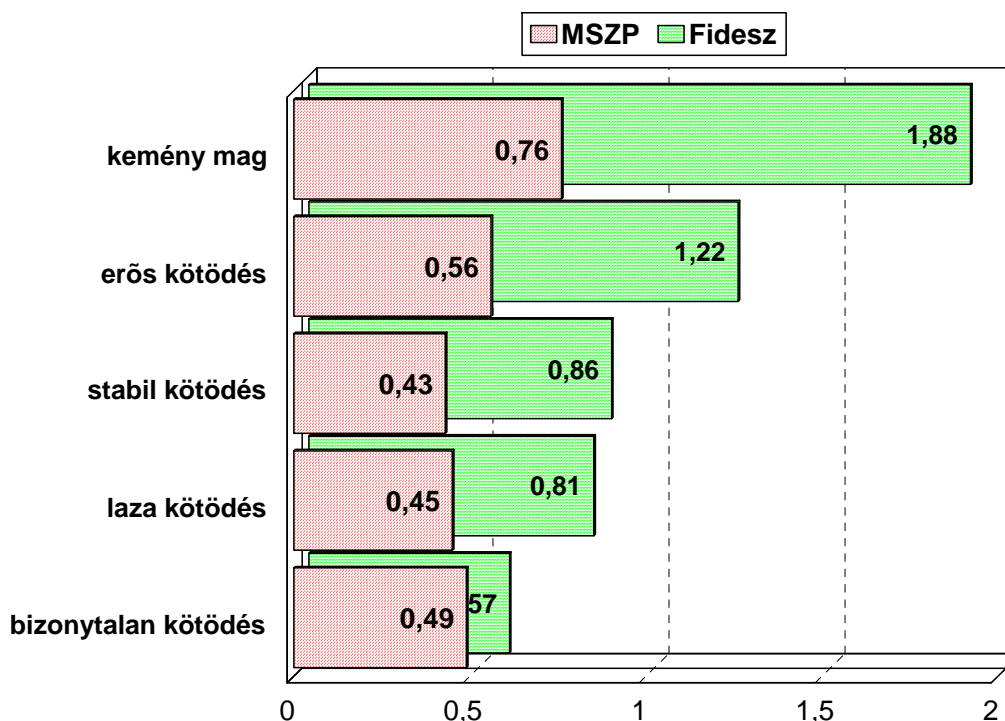

1. ábra

A pártpolitikai aktivitás skála átlagai pártpreferencia szerint

2. ábra

A pártpolitikai aktivitás skála átlagai az Fideszhez, illetve az MSZP-hez való kötődés szintjei szerint

3. ábra

Az ábrákon bemutatott összefüggéseken túl az is megállapítható, hogy a fiúk valamivel aktívabbak, mint a lányok (0,87 vs. 0,67), és az egyetemi szinten tanulók, mint a főiskolai szinten tanulók (0,91 vs. 0,67). A legaktívabbak a jogi, államigazgatási képzésben résztvevők (1,17), a legkevésbé aktívak pedig a műszaki, informatikai szakokon tanulók. Ez persze egyáltalán nem független az eltérő szakokra járók eltérő politika iránti érdeklődésétől. Végül az is megállapítható, hogy a fővárosi állandó lakóhellyel rendelkező hallgatók valamivel aktívabbak, mint a vidékiek.

Intézményi szinten nem reprezentatív a mintánk, különösen a kisebb intézmények esetében. Annyi azonban megállapítható, hogy a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemen, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen megkérdezettek körében feltűnően magas a politikai aktivitás skála átlaga (2,21, illetve 2,17), míg a Pécsi, illetve a Szegedi Tudományegyetemen elmarad az átlag az átlagostól (0,57, illetve 0,55).

A politikusok megítélése

Mindössze a megkérdezettek 45 százaléka válaszolt egy politikus nevével arra a kérdésre, hogy: „Melyik mai magyar politikus a legrokonszenvesebb az Ön számára?” A hallgatók 37 százaléka szerint nincs ilyen politikus, 18 százalékuk pedig nem tudott vagy nem akart válaszolni a kérdésre. A válaszok legalább egy százalékában pontosan 20 politikus neve szerepelt, a leggyakrabban (22%) Orbán Viktoré. Ugyanakkor további 12 név hangzott el 1 százalékosnál ritkább említési gyakorisággal.

Melyik mai magyar politikus a legrokonszenvesebb az Ön számára?

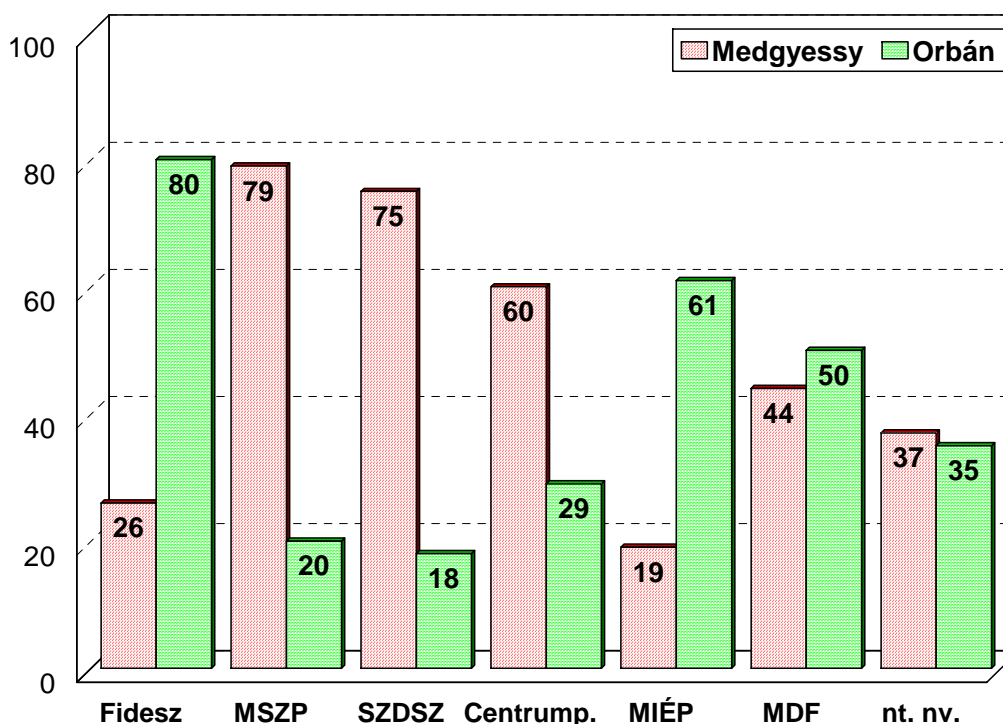
	az említések százalékában
Orbán Viktor	22
Medgyessy Péter	13
Dávid Ibolya	12
Kovács László	8
Kuncze Gábor	7
Göncz Árpád	6
Pokorni Zoltán	6
Mádl Ferenc	3
Kupa Mihály	3
Áder János	2
Demszky Gábor	2
Fodor Gábor	2
Baja Ferenc	2
Deutsch Tamás	1
Magyar Bálint	1
Jánosi György	1
Kövér László	1
Rogán Antal	1
Szili Katalin	1
Torgyán József	1
egyéb nevek együtt	6

Mindezek után 14 politikusról névszerint is (egyenként) megkérdeztük: mennyire bíznak bennük a nappali tagozatos hallgatók? A megkérdezettek 7 százaléka egyáltalán nem volt hajlandó foglalkozni a kérdéssel, további 3 százalékuk pedig egyetlen politikus érdemi értékelésére sem vállalkozott. Ezek az arányok pontosan megegyeznek azzal, mint amit az országosan reprezentatív felméréseinknél szoktunk tapasztani ennél a kérdésblokknál.

Mennyire bízik Ön a következő politikusokban?

	van véleménye	egyáltalán nem	teljesen	bizalom-index
Mádl Ferenc	87%	8%	24%	62 pont
Dávid Iboly	86%	10%	15%	55 pont
Medgyessy Péter	88%	22%	18%	49 pont
Orbán Viktor	89%	26%	18%	45 pont
Demszky Gábor	86%	19%	9%	45 pont
Magyar Bálint	79%	16%	9%	45 pont
Kuncze Gábor	86%	22%	10%	42 pont
Pokorni Zoltán	84%	26%	14%	42 pont
Kovács László	82%	27%	11%	41 pont
Áder János	75%	20%	7%	39 pont
Jánosi György	40%	11%	1%	32 pont
Deutsch Tamás	87%	33%	4%	31 pont
Kövér László	77%	37%	3%	24 pont
Csurka István	85%	57%	2%	15 pont

Az egyes politikusok 100 fokú skálára vetített bizalom-indexe természetesen erősen pártállásfüggő. Ezt Orbán Viktor és Medgyessy Péter adataival illusztráljuk az 1. ábrán.

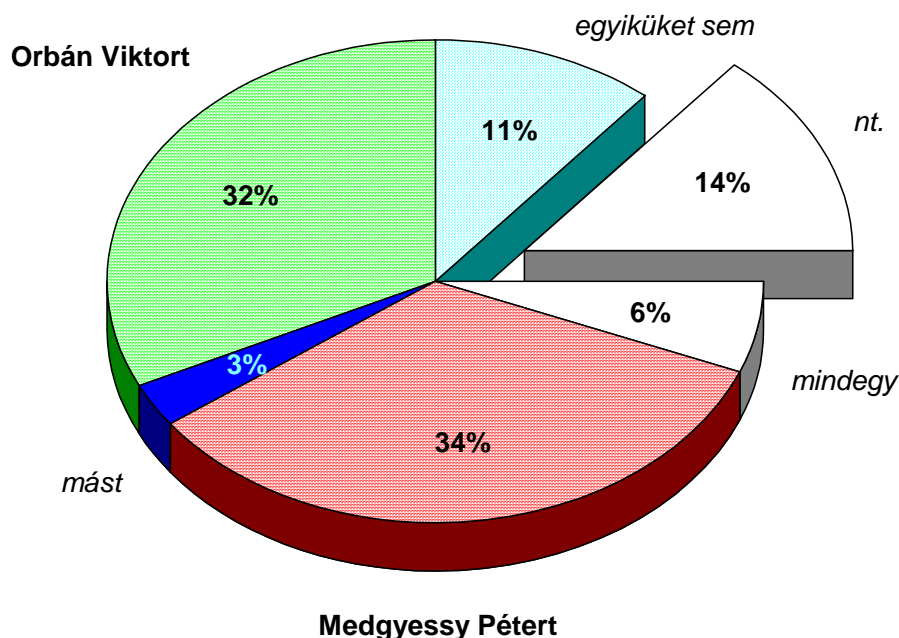
Medgyessy Péter és Orbán Viktor bizalom-indexe pártállás szerint

1. ábra

A volt és a jelenlegi kormányfő bizalom-indexe a pártálláson túl néhány más szempontból is jelentős eltéréseket mutat. Medgyessy Péter mutatója kiugróan kedvező a gazdasági, kereskedelmi szakokon (57 pont), míg Orbán Viktor a tanító, óvodapedagógus, a vallás, teológia, illetve az egészségügy, szociális ellátás szakokon a legnépszerűbb (54-58 pont). Ezen túlmenően az is megállapítható, hogy Orbán Viktorban jobban bíznak a lányok, mint a fiúk, Medgyessy Péter megítélésében viszont nincsenek nemi különbségek.

Végül arra is rákérdeztünk: kit látnának szívesebben a miniszterelnöki székben a nappali tagozatos hallgatók: Orbán Viktort vagy Medgyessy Pétert? A jelenlegi kormányfőnek itt is csekély előnye van hivatali elődjével szemben, ám az is figyelemre méltó, hogy a megkérdezettek egyharmada kitért az egyértelmű állásfoglalás elől.

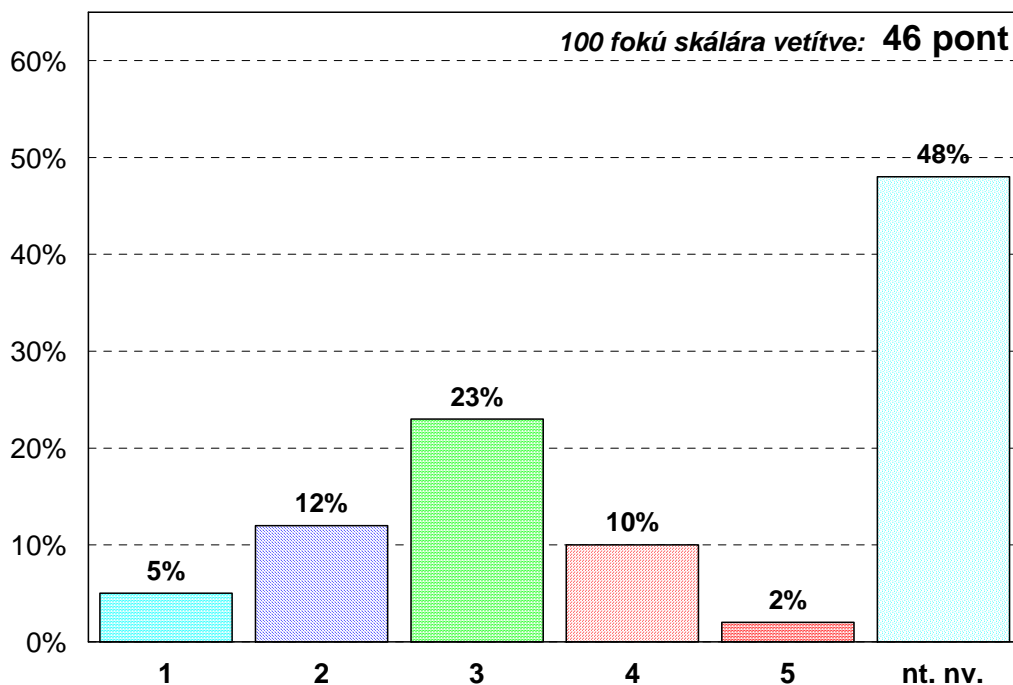
Választói csoportok pártokhoz kötődés szintjei szerint

2. ábra

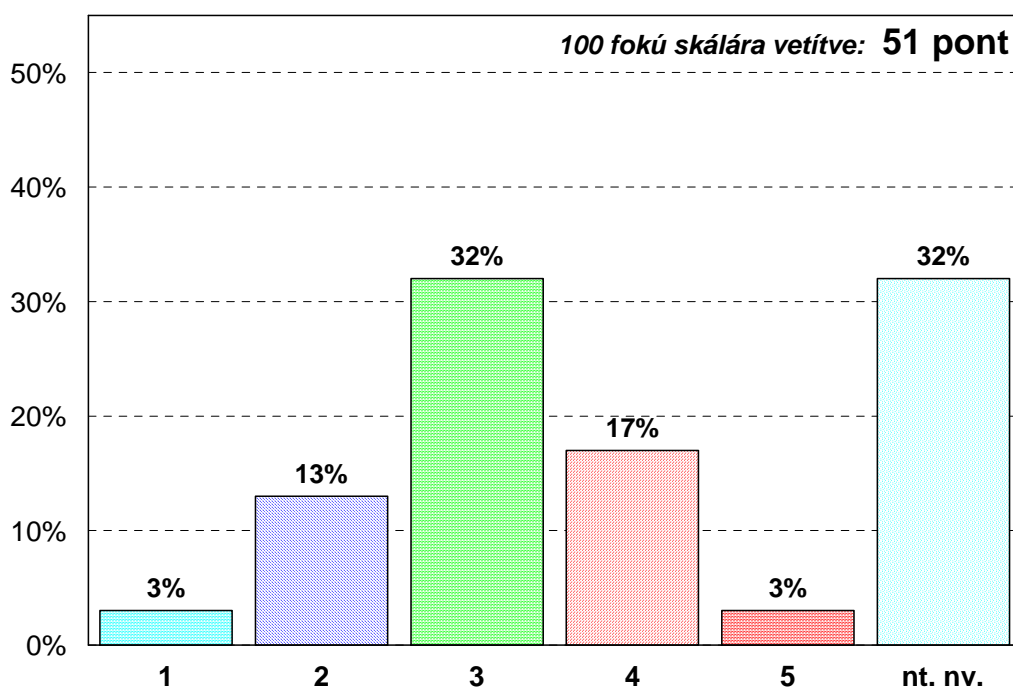
Az előző és a jelenlegi kormány megítélése

Először is arra kértük a hallgatókat, hogy értékeljék „iskolai” osztályzatokkal a közelmúlt öt kormányának teljesítményét. A jelenleg nappali tagozatos hallgatók emlékezete igazán csak a Horn kormány időszakáig nyúlik vissza. Az Antall-Boross kormány értékelésére mindössze 69 százalékuk, Németh Miklós kormányának értékelésére pedig csak 52 százalékuk vállalkozott. Másrészt a Medgyessy kormány viszonylag rövid ideje van hivatalban, így a jelenlegi kormány megítélésére 11 százalékkal kevesebben vállalkoztak, mint az előző kabinet értékelésére. Az ábrákon bemutatott válaszok értelmezéséhez persze azt is tudni kell, hogy a megkérdezettek 13 százaléka egyik kormányról sem nyilvánított véleményt.

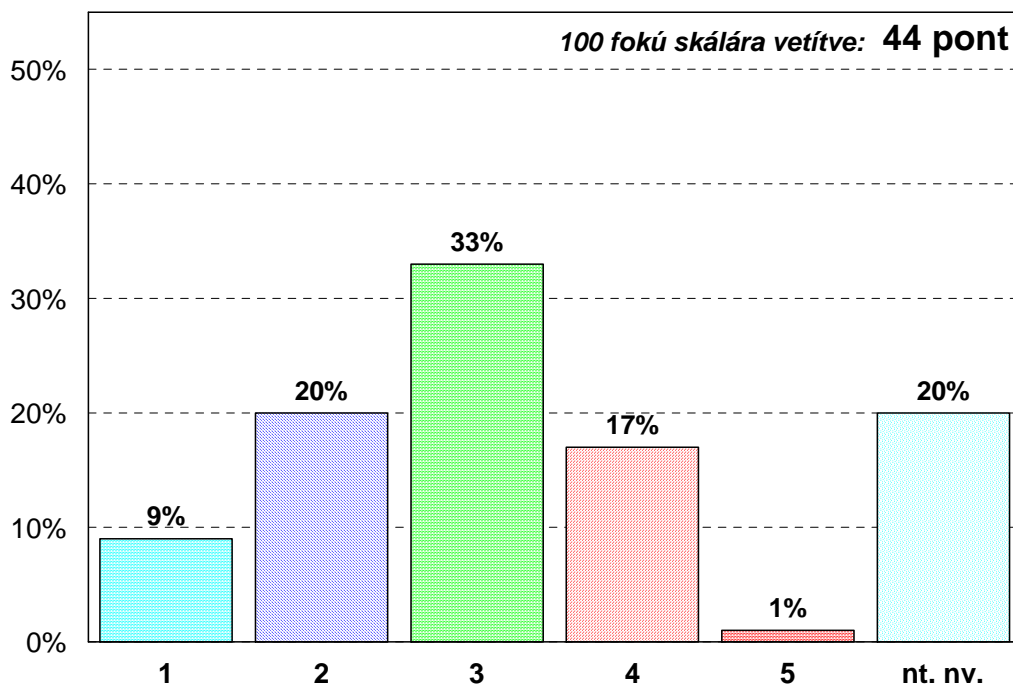
Mindezzel együtt megállapítható, hogy a mai egyetemisták már nem éreznek semmiféle nosztalgiát Németh Miklós kormánya iránt, és ebben a körben a Horn kormányról a legrosszabbak a vélemények.

Németh Miklós kormányának „osztályzatai”

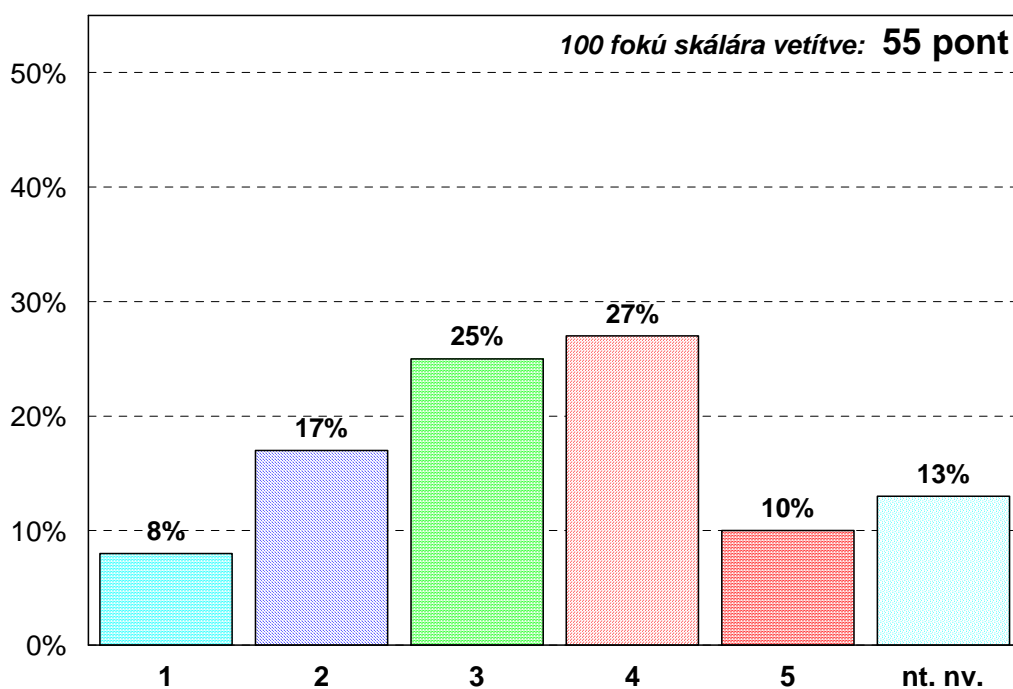
1. ábra

Az Antall-Boross kormány „osztályzatai”

2. ábra

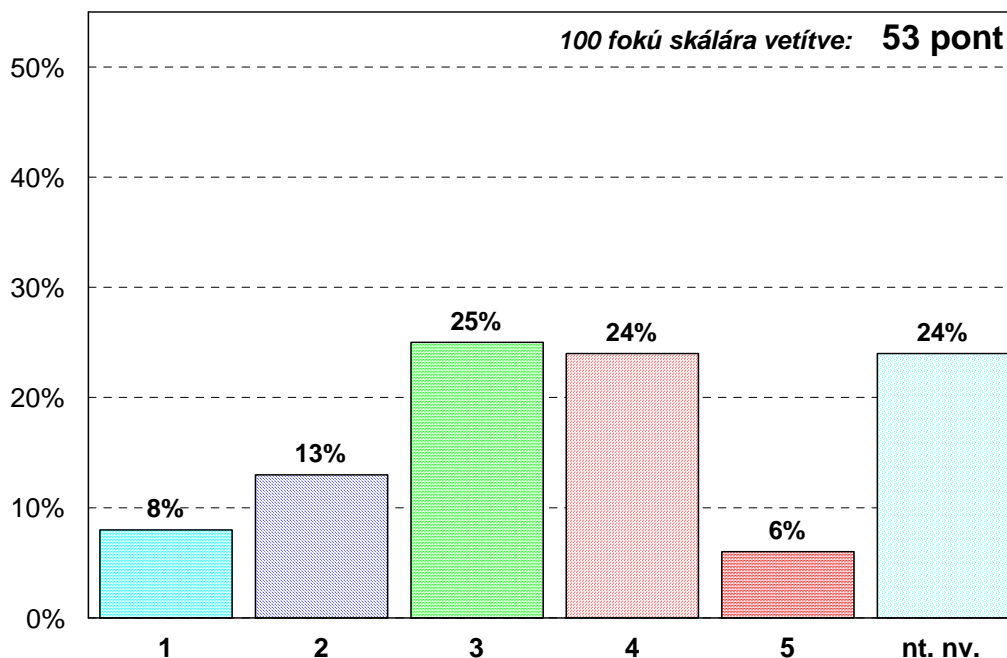
A Horn kormány „osztályzatai”

3. ábra

Az Orbán kormány „osztályzatai”

4. ábra

A Medgyessy kormány „osztályzatai”

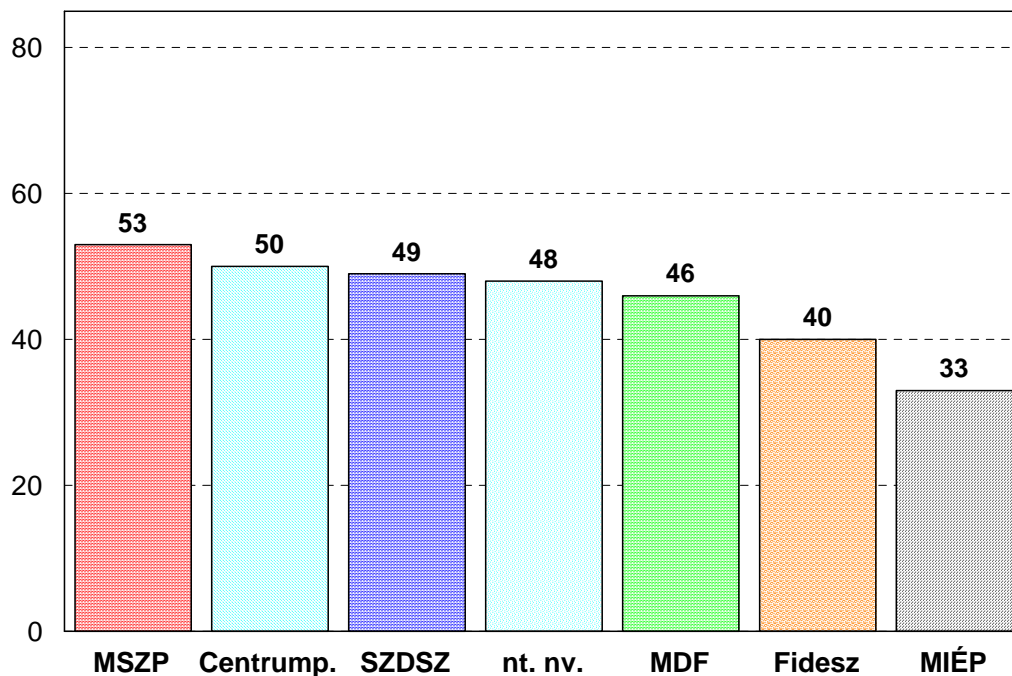

5. ábra

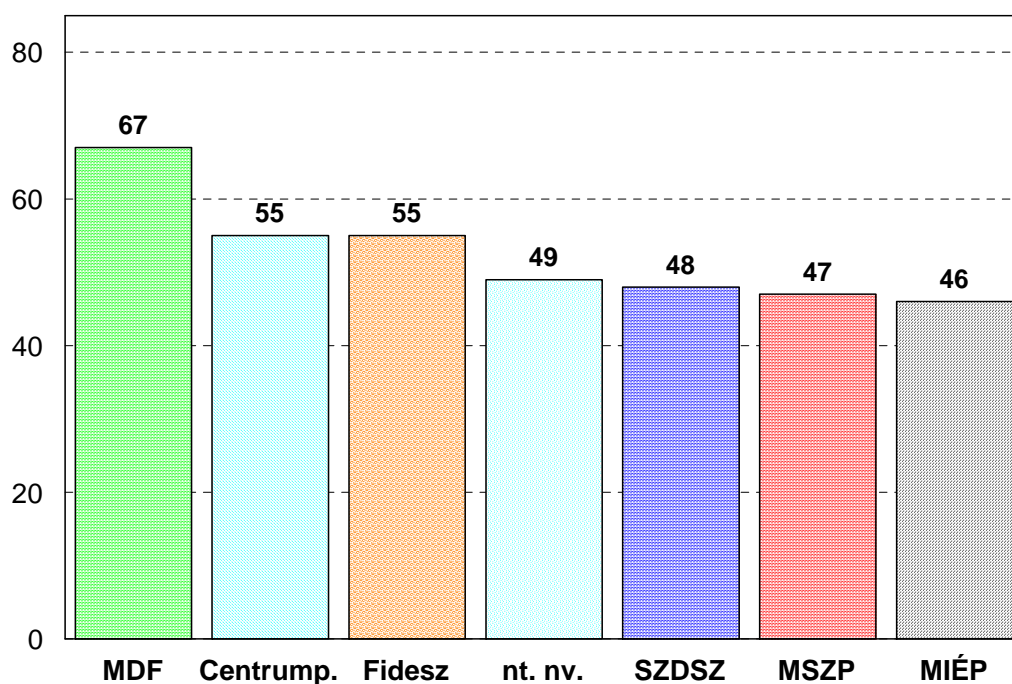
A közelmúlt kormány-teljesítményeinek megítélése természetesen erősen pártállásfüggő. A Németh kormány mutatója az MSZP támogatók körében a legkedvezőbb (53 pont), míg a Fidesz híveinek körében csak 40 pont, a MIÉP támogatók körében pedig csak 33 pont ez az érték. Ugyanakkor mind a Fidesz, min pedig a MIÉP támogatók körében kedvezőbb a rendszerváltás előtti utolsó kabinet megítélése, mint a Horn kormányé vagy a jelenlegié.

Az Antall-Boross kormányról természetesen az MDF hívek véleménye a legjobb. E körben éppen e kormány mutatója a legmagasabb. Ugyanakkor mind a Fidesz, mind a MIÉP, mind pedig a Centrumpárt támogatói körében is második helyre került a rendszerváltás utáni első kormány. Ám míg a MIÉP és a Fidesz támogatók körében az Orbán kormány az első, addig a Centrumpárt támogatói szerint a Medgyessy kormány.

A Horn kormányról kifejezetten kedvező véleménye van az MSZP és az SZDSZ támogatóknak, de a jelenlegi kormány teljesítményét mindkét párt hívei magasabbra értékelik. Horn Gyula kabinetjéről a MIÉP támogatók véleménye a leglesújtóbb.

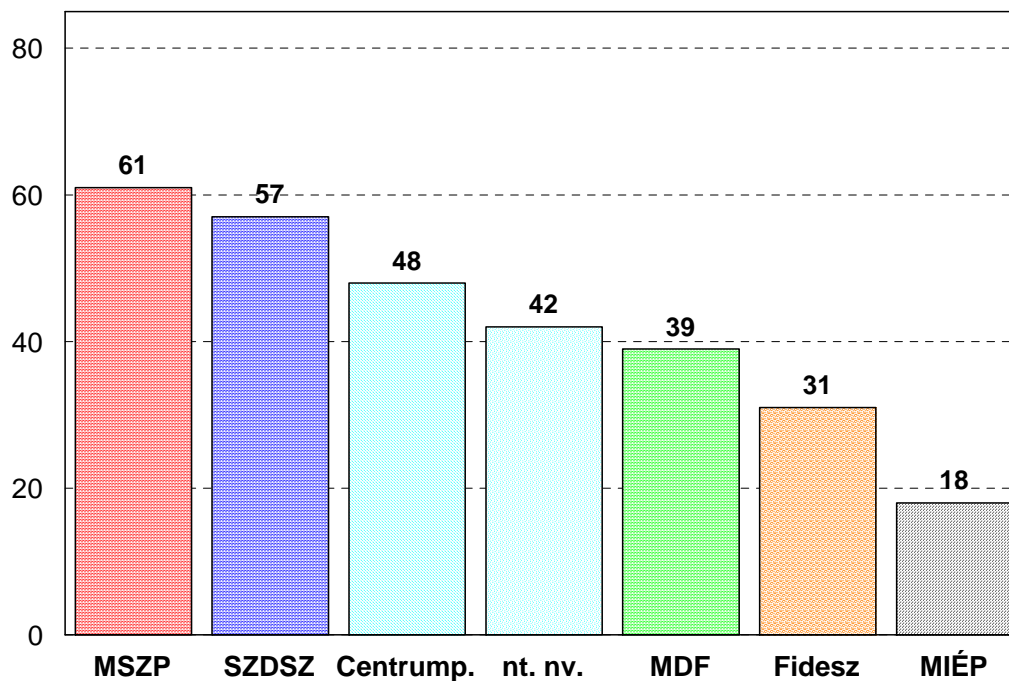
A Németh kormány megítélése pártállás szerint

6. ábra

Az Antall-Boross kormány megítélése pártállás szerint

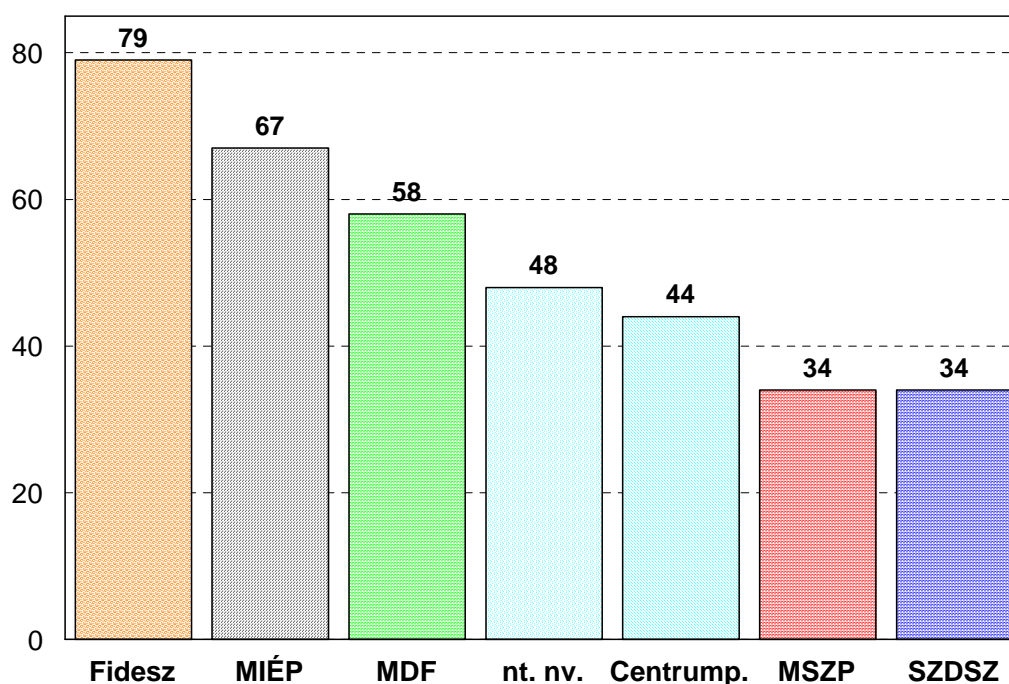
7. ábra

A Horn kormány megítélése pártállás szerint

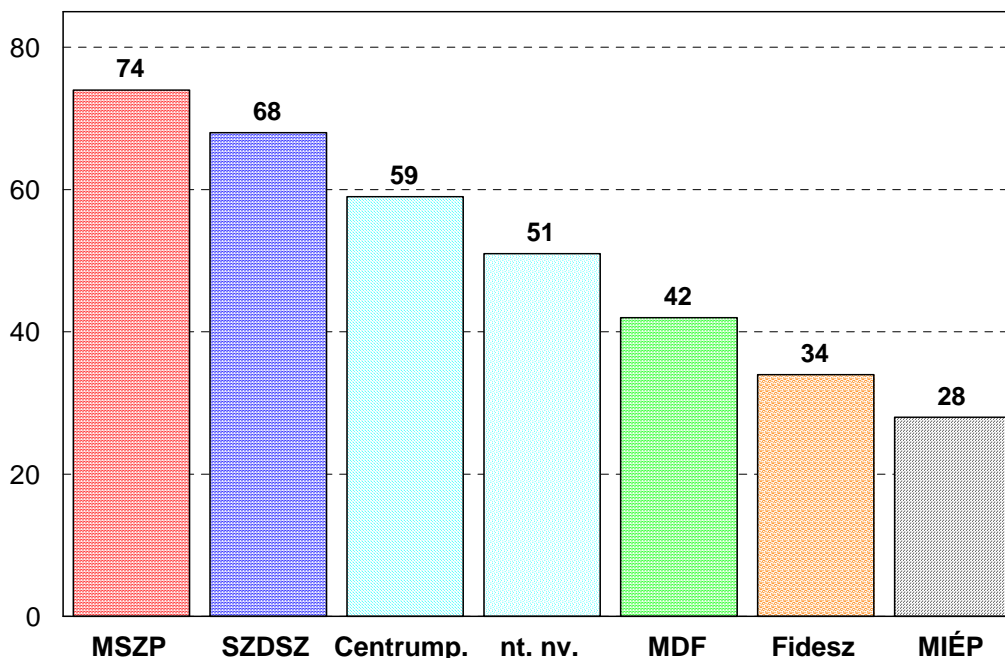

8. ábra

Az Orbán kormány megítélése pártállás szerint

9. ábra

A Medgyessy kormány megítélése pártállás szerint

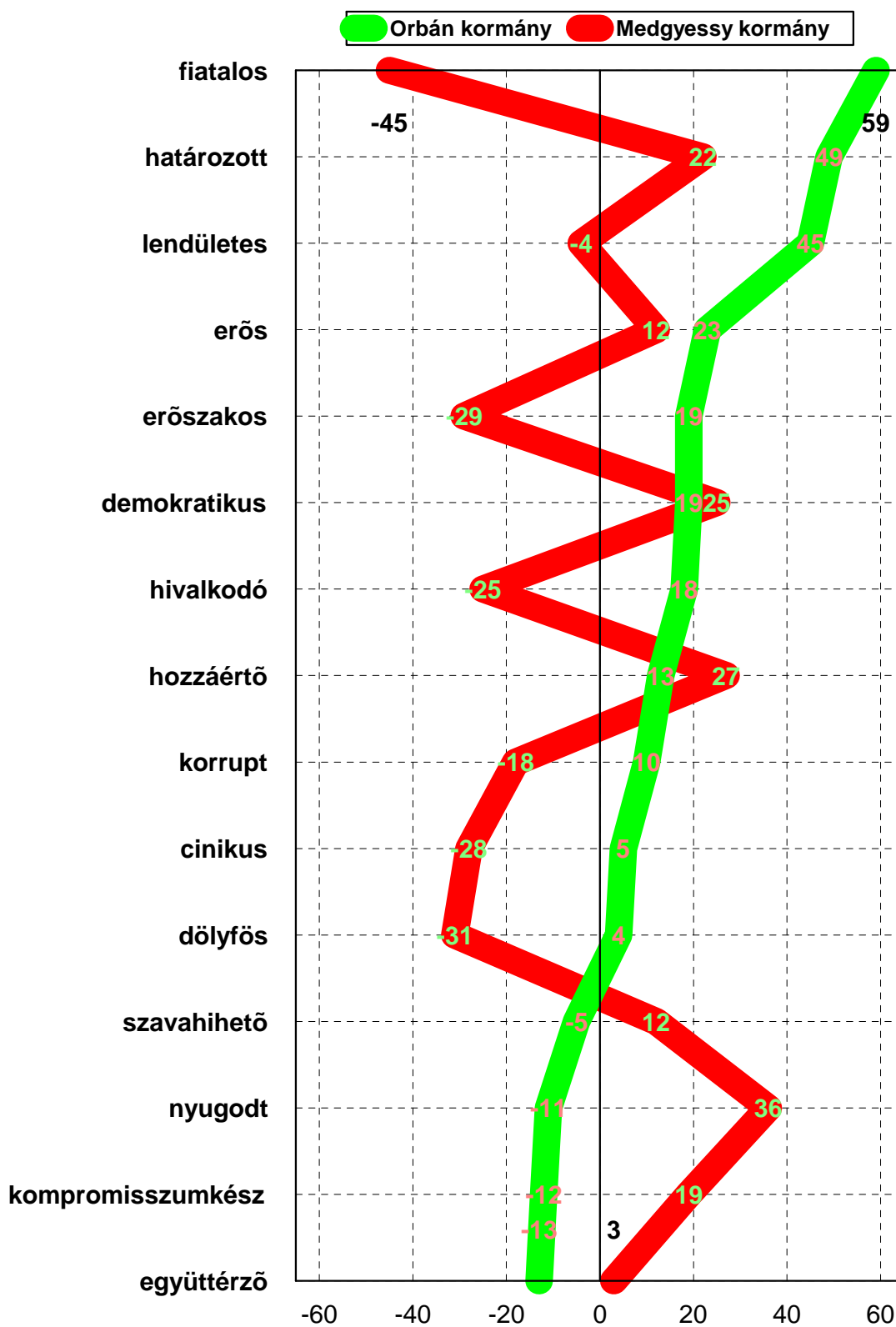
10. ábra

Az előző és a jelenlegi kabinet esetében nem csak az általános megítélésre voltunk kíváncsiak, hanem arra is: milyen az imázsuk ezeknek a kormányoknak a nappali tagozatos hallgatók körében? Éppen ezért arra kértük a hallgatókat, döntsék el: mennyire jellemző vagy nem jellemző 15 jelző az Orbán, illetve a Medgyessy kormányra. A válaszokat mérleg-indexre vetítettük úgy, hogy a „nem tudom” válaszoknak a 0 értéket adtuk. A mutatók negatív értékei tehát azt jelzik, hogy a többség nem érzi jellemzőnek az adott jelzőt, a pozitív értékek pedig ennek ellenkezőjét.

Az Orbán kormány imázsáról a megkérdezettek 90 százaléka mondott elemezhető véleményt, a Medgyessy kormányról pedig 87 százalékuk. A következő oldalakon ismertetésre kerülő adatok tehát azok köréből származnak, akik legalább jelzőről eldöntötték: jellemző vagy nem jellemző az adott kormányra.

Az Orbán kormány legjellemzőbb tulajdonságának a fiatalos, a határozott és a lendületes jelzőket érezték a hallgatók, míg a Medgyessy kabinet legjellemzőbb vonása: a fiatalosság, a dölyf és az erőszakosság hiánya.

Az Orbán és a Medgyessy kormány imázsa

11. ábra

A 11. ábrát nem véletlenül rajzoltuk meg az Orbán kabinet értékeinek sorrendje szerint rendezve. Az előző kormány imázsa ugyanis több tapasztalaton nyugszik, mint nem oly régen regnáló jelenlegié. Jelzi ezt az is, hogy a Medgyessy kormány esetében gyakoribbak a negatív előjelű értékek, mint a pozitív előjelűek. Ez az jelenti, hogy a jelenlegi kormányt leginkább aszerint ítélik meg a válaszadók, amiben különbözik az elődjétől. Mindezzel együtt a Medgyessy kormány imázsa összbenyomás szintjén kedvezőbbnek tűnik, mint az Orbán kormányé, hiszen a fiatalos lendülettel szemben a nyugodt kompromisszumkészséget és a szavahihetőséget tudja felmutatni.

Tovább árnyalhatjuk a képet, ha megvizsgáljuk a válaszok együtt járásait. Mind az Orbán, mind pedig a Medgyessy kormánynak tulajdonított jelzők két faktorba rendeződnek a válaszadók fejében. A két faktorszerkezet azonban nem teljesen egyforma. A közös vonás az, hogy mindkét kormány megítélése esetén egy speciális és egy általános értékelő faktorba rendeződnek a jelzők. Az Orbán kormány speciális faktorában a határozott, a lendületes, a fiatalos és az erős jelzők szerepelnek nagy súllyal, a Medgyessy kormány speciális faktorában pedig a nem dölyfös, a nem hivalkodó, a nem erőszakos és a nem cinikus jelzők. Azaz a jelenlegi kormány speciális jellemzője az, hogy eltér az előző kormány általános értékelő vonásaitól. Ezen kívül az is figyelemre méltó, hogy a Medgyessy kormány speciális és általános értékelő faktora szorosabban korrelál egymással ($r=0,48$), mint az Orbán kormány speciális és általános értékelő faktora ($r=0,36$). Ez megint csak azt jelzi, hogy a Medgyessy kormány imázsa egyelőre holisztikusabb, kevésbé egyedi, mint az Orbán kormányé.

A faktor szerkezet értelmezésékor nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy elsősorban azok abszolút értékére kell figyelni. A negatív előjelek egyszerűen azt jelzik, hogy a jelző elé gondolatban oda kell szúrunk a nem szócskát. A faktorsúlyok abszolút értéke 0 és egy között ingadozhat, és a nagy súlyok azt jelzik, hogy az adott jelzőnek nagy szerepe van a faktorérték alakításában.

Az Orbán kormány megítélésének faktor szerkezete

<i>általános értékelő faktor</i>	faktorsúly	mérleg-index
erőszakos	-0,87	+19
dölyfös	-0,85	+4
hivalkodó	-0,83	+18
szavahihető	0,71	-5
korrupt	-0,69	+10
kompromisszumkész	0,67	-12
nyugodt	0,65	-11
együttérző	0,63	-13
demokratikus	0,59	+19
hozzaértő	0,54	+13
<i>speciális értékelő faktor</i>	faktorsúly	mérleg-index
határozott	0,79	+49
lendületes	0,75	+45
fiatalos	0,70	+59
erős	0,69	+23
hozzaértő	0,41	+13

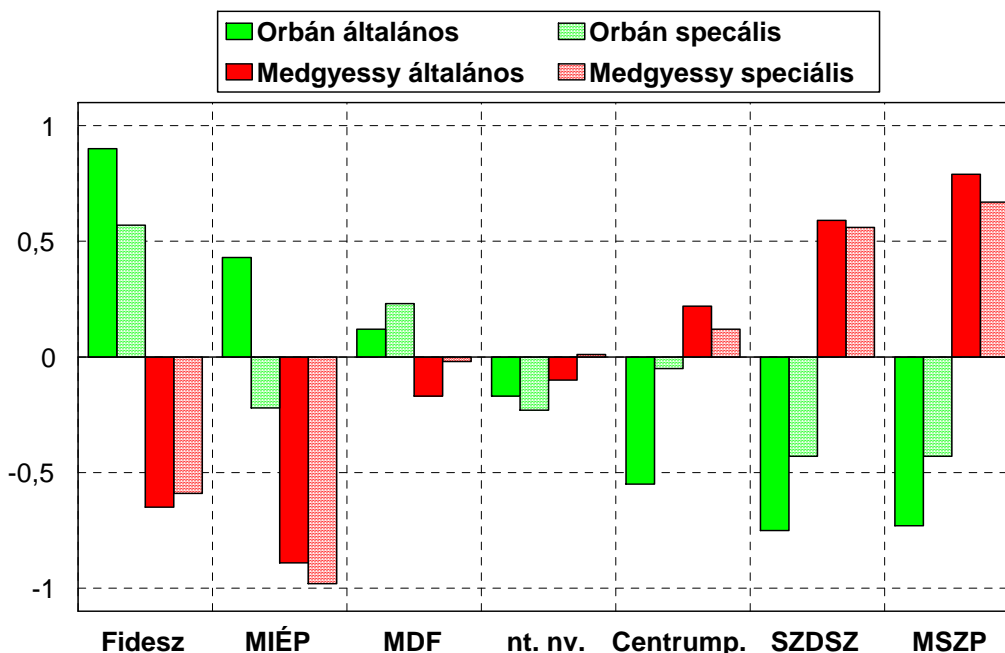
Természetesen a faktor-értékek erősen szóródnak pártállás szerint. Másrészt a faktor-értékek alapján három egymástól viszonylag markánsan elkülönülő véleménycsoport valamelyikébe sorolhatóak a válaszadók. Az 1. klaszterbe azok kerültek, akik **szeretik az Orbán kormányt**, és nem kedvelik a Medgyessy kabinetet. A 2. klaszter tagjai ezzel **pont fordítva** vannak, ám hajlamosak elismerni az Orbán kormány speciális erényeit. Végül a 3. klaszter tagjai éppen ezeket **a speciális vonásokat kérdőjelezik meg**.

A Medgyessy kormány megítélésének faktor szerkezete

általános értékelő faktor	faktorsúly	mérleg-index
erős	0,80	+12
határozott	0,80	+22
lendületes	0,74	-4
hozzáértő	0,63	+27
fiatalos	0,58	-45
szavahihető	0,57	+12
demokratikus	0,52	+25
együttérző	0,50	+3
nyugodt	0,49	+36
kompromisszumkész	0,46	+19
speciális értékelő faktor	faktorsúly	mérleg-index
dölyfös	-0,84	-31
hivalkodó	-0,82	-25
erőszakos	-0,82	-29
cinikus	-0,79	-28
korrupt	-0,63	-18
szavahihető	0,36	+12

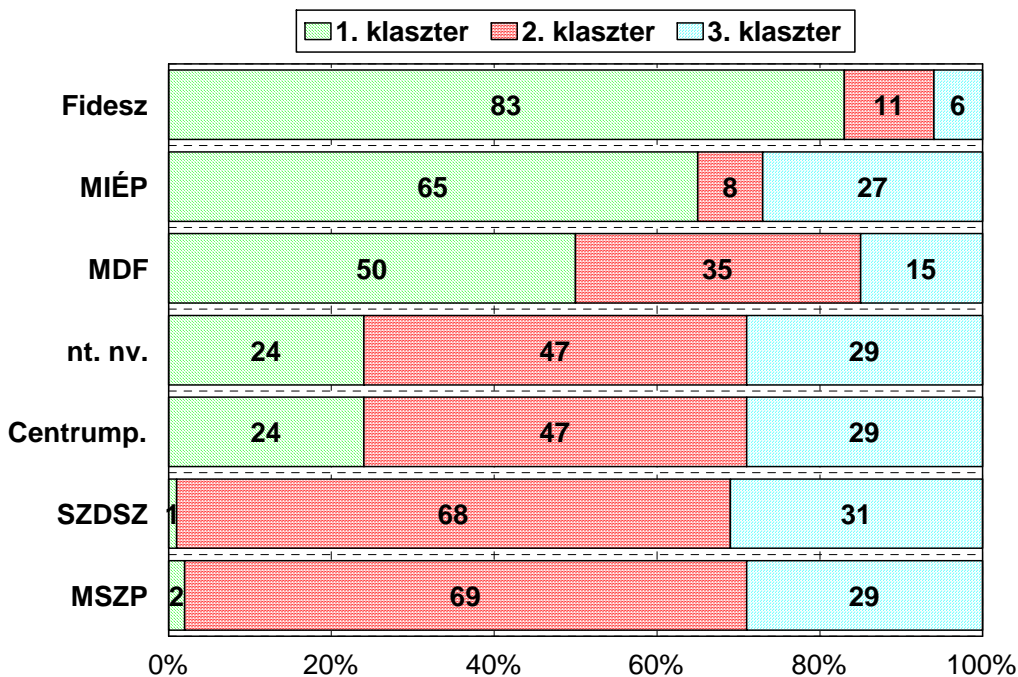
Az első véleménycsoportba a kormányok értékelésére vállalkozók 38 százaléka sorolódott, a másodikba 41-, a harmadikba pedig 21 százalékuk. Mindez megint csak arról szól, hogy a Medgyessy kormány imázsa jobb, mint az Orbán kormányé, még akkor is, ha ez az imázs elmosódottabb. A véleménycsoportok arányai persze nagyon eltérőek pártállás szerint. Itt egyébként az a legfigyelemreméltóbb, hogy a bizonytalanok a második klaszterbe kerültek a legnagyobb valószínűséggel.

Faktor-érték átlagok pártállás szerint

12. ábra

A véleménycsoportok arányai pártállás szerint

1. klaszter: Orbán fun 2. klaszter: Medgyessy fun 3. klaszter: kérdőjeles

A pártálláson túl a válaszadók szakmája és állandó lakóhelye is befolyásolja az előző és a jelenlegi kormány imázsának megítélését. A budapestiek körében egyértelműen negatív (-0,19) az Orbán kormány általános értékelés faktorának átlaga. A Medgyessy kormány faktoraiban viszont nincs lakóhely szerinti különbség. A szakma szerinti különbségek nagyrésze nyilván abból ered, hogy képzési területek szerint nagyon különbözőek a pártpreferencia eloszlások. Ennek megfelelően az Orbán kormány imázsa a vallás, teológia, illetve a tanító, óvodapedagógus szakokon a legkedvezőbb, a Medgyessy kabineté pedig a gazdasági, kereskedelmi szakokon. Az Orbán kormány speciális értékelő faktorának átlaga pedig a műszaki, informatikai szakokon a legalacsonyabb (-0,38), azaz itt kérdőjelezzük meg a legtöbben az előző kormány fiatalosságát, lendületességét, határozottságát.

A kormányimázs kérdések után arra kértük a nappali tagozatos hallgatókat, ítélik meg: melyik kormány fordít (fordított) több figyelmet 12 területre, politikai célra. A megkérdezettek 12 százaléka egyáltalán nem tudott vagy akart mit kezdeni a kérdéssel, további 5 százalékuk pedig egyetlen területen sem látott különbséget az előző és a jelenlegi kormány között. Továbbá a legtöbb területen a nincs különbség volt a modális válasz. Mindez azt mutatja, hogy a nappali tagozatos hallgatók körében nem igazán „divat” részleteiben ismerni és értékelni a kormányok tevékenységét, politikai prioritásait. Ennek megfelelően feltehetően az érdemi válaszok nagyrésze is inkább előítéleteken nyugszik, mint politikai tudáson. Mindezzel együtt a 12 terület közül 7 esetben egyértelműen az Orbán kormány felé billent a válaszok mérlege, és csak kettő esetben egyértelműen a Medgyessy kormány felé.

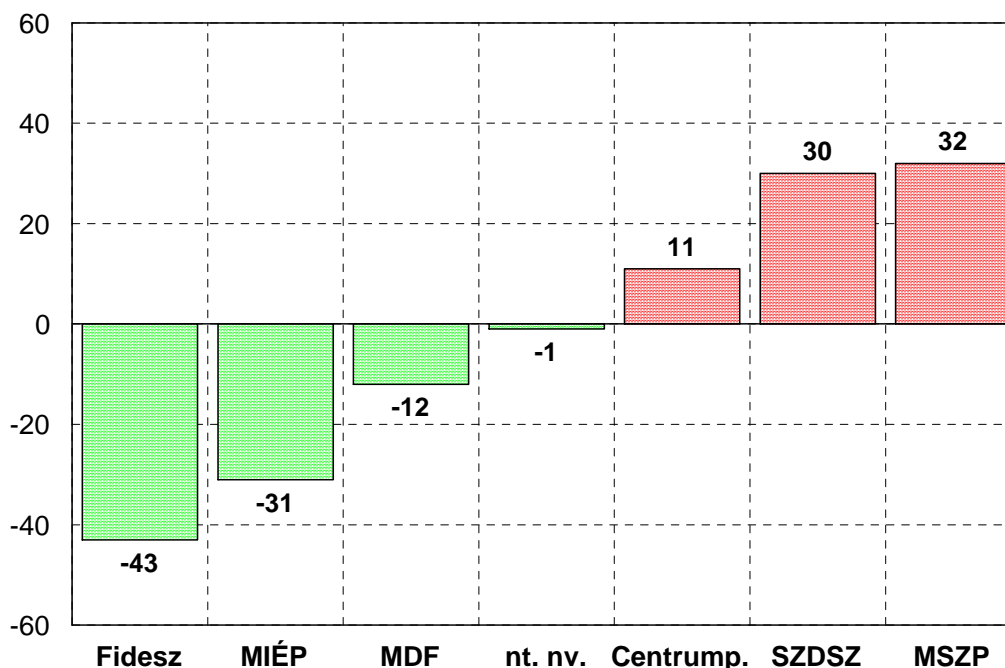
A 12 terület odaítélése közül 10 jól illeszkedik egy reliábilis skálához (*Cronbach $\alpha=0,88$*), azaz a válaszok sokkal inkább egy általános attitűdön, mint a konkrét területeken végzett kormányzati munkák részletes elemzésen múlnak. Az Orbán vs. Medgyessy kormány skálából „**A magyarságtudat erősítése.**”, illetve „**A határon túli magyarok támogatása.**” lóg ki. Mindkét célt az Orbán kormányhoz rendelte a többség.

Megítélése szerint az előző Orbán kormány vagy a jelenlegi Medgyessy kormány fordított, fordít több figyelmet a következőkre?
/ az értékelésre vállalkozók (88%) százalékában /

	Orbán kormány	nincs különbség	Medgyessy Kormány
A magyarságtudat erősítése.	63	32	5
A határon túli magyarok támogatása.	55	37	8
A lakáshoz jutás támogatása.	40	45	15
A felsőoktatás fejlesztése.	42	48	10
Az Európai Unióba integrálódás ügyei.	20	50	30
A hazai vállalkozások támogatása.	35	52	13
A közoktatás fejlesztése.	32	52	16
Az életszínvonal emelése.	22	52	26
A társadalmi béke megteremtése.	13	53	34
A szegények támogatása.	14	54	32
A pályakezdekők segítse.	26	58	16
A mezőgazdaság fellendítése.	17	61	21

A –100 ponttól (mind a 10 területet az Orbán kormánynak ítélte valaki) +100 pontig (mind a 10 terület a Medgyessy kormánynak ítélte valaki) kalibrált skála átlaga –5 pontnak adódott (az előjelválasztás nem értékítélet, egyszerűen azt éreztük természetesnek, ha negatív előjel az elmúlt felé mutat). A válaszadók 39 százalékánál egyértelműen az Orbán kormány felé billen a válaszok mérlege, 27 százalékuk szerint nincs különbség, illetve nullszaldóság a válaszaik, végül 34 százalékuknál a Medgyessy kabinet felé billen a válaszok mérlege. Természetesen mindez pártállásfüggő.

A kormányimázs faktorok alapján képzett véleménycsoportok körében is nagyok a különbségek. Az első klaszter átlaga –44 pont, a másodiké +23, a harmadiké pedig +17 pont. Ez megint csak azt jelzi, hogy az Orbán kormány híveinek markáns, vagy ha tetszik kevésbé árnyalt a vélemény szerkezete.

Az Orbán vs. Medgyessy kormány skála átlagai pártállás szerint

13. ábra

A pártálláson túl a válaszadók lakóhelye is befolyásolja a skálaátlagokat. A budapestiek körében +3 pont a mutató értéke, a megyeszékhelyeken, megyei jogú városokban élők körében -4 pont, a kisebb városokban -8 pont, végül az 5.000 főnél kisebb településeken lakók körében -11 pont az átlag.

A képzési terület szerint bontás is az eddigiekhez hasonló eredményt hozott: egyedül a gazdasági, kereskedelmi szakokon pozitív az átlag, és a tanító, óvodapedagógus, illetve vallási, teológiai szakokon billen a leginkább az Orbán kormány felé a válaszok mérlege.

A skála egyébként sokkal szorosabban korrelál az Orbán kormány általános értékelés faktorával ($r=-0,71$), mint a speciális értékelés faktorával ($r=-0,45$). A Medgyessy kormány faktorai esetében nincs ilyen eltérés, az általános faktor esetében $r=0,67$, a speciális faktor esetében pedig $r=0,61$ a korrelációs együttható.

Te mit tennél?

A kérdés egész pontosan így szólt: **„Ha Ön lenne Magyarország miniszterelnöke, mi lenne az első három intézkedése, amivel javítani tudná az egyetemisták és főiskolások helyzetét?”** Ezzel eléggé nehéz lecke elé állítottuk a nappali tagozatos hallgatókat: legalább egy intézkedést mindössze 62 százalékuk említett, legalább kettőt 40 százalékuk, hármat pedig csak 22 százalékuk. A táblán a legalább egy választ adók százalékában ismertetjük az 1 százaléknál gyakrabban előforduló válaszkategóriákat.

	említette%
ösztöndíjmelés	32
több pénz az intézményeknek, tanároknak, normatíva emelés	21
kollégiumi férőhelyek, ellátás bővítése	19
jegyzet-, tankönyv támogatások bővítése	14
diákhitel feltételeinek javítása	13
épületek / tárgyi feltételek / eszközök fejlesztése	12
tandíjmentesség	10
pályakezdők elhelyezkedési lehetőségeinek javítása, diákmunka	9
ösztöndíjak / támogatások igazságosabb elosztása, ösztöndíj reform	7
támogatott nyelvtanulás, ingyenes nyelvvizsga	5
a képzés színvonalának emelése	5
felvételi követelmények szigorítása, felvételi rendszer módosítása	5
étkezési hozzájárulás / menza	5
tandíj csökkentése, kedvezőbbé tétele	4
külföldi ösztöndíj lehetőségek bővítése	4
gyakorlati oktatás bővítése, javítása	4
tanári kar színvonalának emelése	4
utazási támogatás	4
(liberálisabb) tanrend / vizsgarend / kreditrendszer	4
lakhatási támogatás, olcsóbb kollégiumi díjak	4
újabb diplomás képzések tandíjának csökkentése / eltörlése	3
alanyi jogon járó (alap) ösztöndíj	2
számítógép ellátottság javítása	2
Internet használati lehetőségek bővítése	2
pályázati lehetőségek bővítése	2
könyvtár (fejlesztés, bővítés, használat)	1
sportolási lehetőségek bővítése	1
egyebek	5

Vesztesek és nyertesek

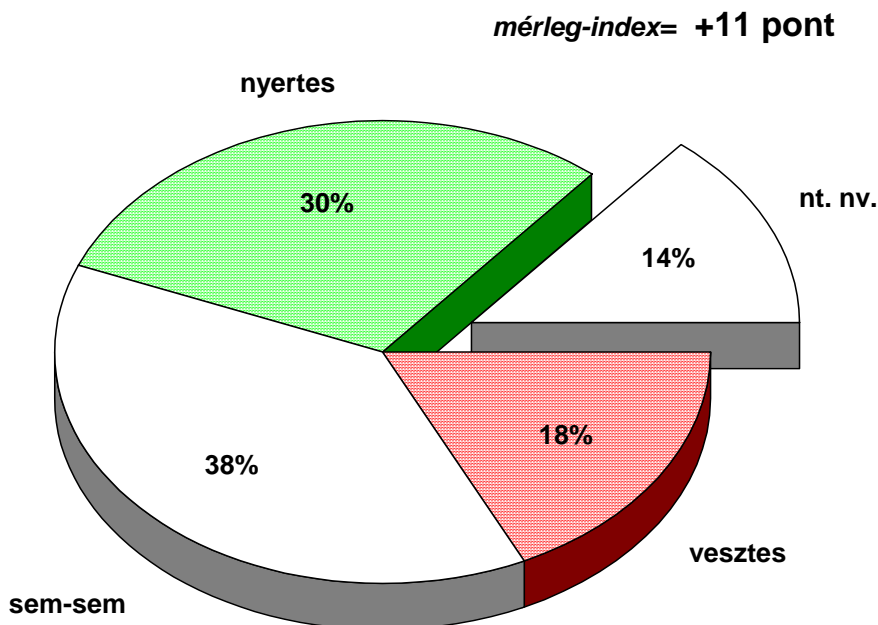
A nappali tagozatos hallgatók 30 százaléka az 1989-90-es rendszerváltás nyertesének érzi a saját családját, 18 százalékuk pedig a vesztesének. A relatív többség viszont – 38% - sem-sem jellegű választ adott, további 14% pedig nem tudott vagy nem akart válaszolni a kérdésre. Mindez azt jelzi, hogy fiatalok fejében, életében korántsem annyira fontos fordulópontra a rendszerváltás, mint az idősebbek körében.

A társadalmi különbségek igazi vesztesei lényegesen kisebb valószínűséggel válnak nappali tagozatos hallgatóvá, mint a nyertesek, így nem meglepő, hogy mindössze a megkérdezettek 16 százaléka véli úgy, hogy a rendszerváltás óta romlott saját családjának helyzete. Ráadásul sokkal több az optimista hallgató, mint a pesszimista. Mindössze a megkérdezettek tizede gondolja azt, hogy a következő években romlani fog az ország gazdasági helyzete, miközben 68 százalékuk a javulást valószínűsíti.

A következő oldalakon ismertetett válaszok együtt járásainak elemzésével négy egymástól eléggé markánsan elkülönülő csoportba sorolhatóak a válaszadók: 45 százalékuk alapvetően a rendszerváltás nyertesének érzi mind az országot, mind pedig a saját családját, a jövőt tekintve pedig egyértelműen optimista. A válaszadók további 26 százaléka is optimista, ám ők inkább a vesztesek közé sorolják a családjukat. E csoport ellentétébe a válaszadók 16 százaléka sorolódott. Ők mind az országot, mind a saját családjukat nyertesnek érzik, ám a jövőt tekintve minden szempontból hajlamosak romlásra számítani. Végül a válaszadók 13 százaléka vesztes és a jövőt tekintve is borúlátó.

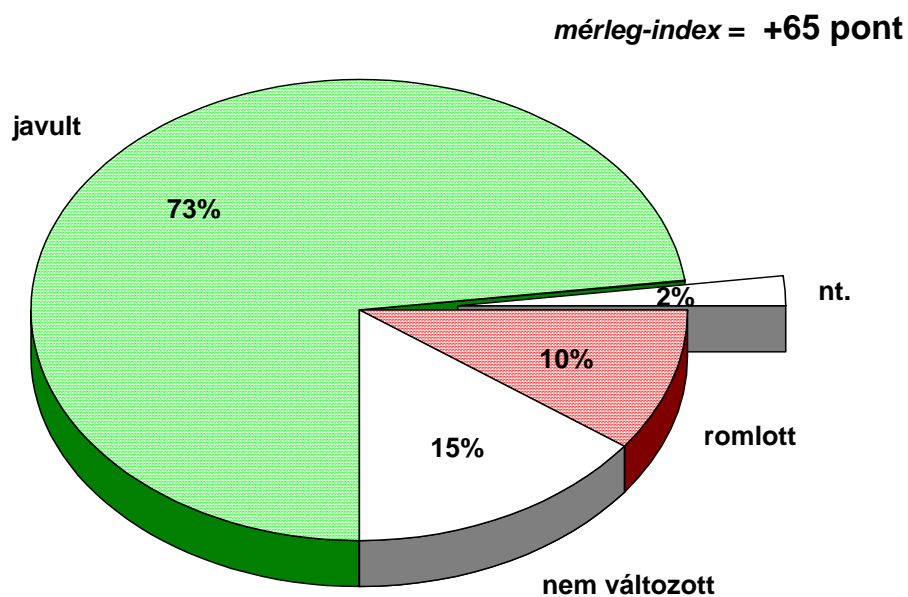
A borúlátás hátterében alapvetően politikai okok húzódnak meg. Jól jelzi ezt, hogy a két pesszimista csoportban lényegesen magasabb az átlagosnál a Fidesz rokonszenv-indexe, illetve 2006-ban a Fideszre szavazás valószínűsége. Az Orbán kormány imázsa pedig azok körében a legkedvezőbb, akik a rendszerváltás nyertesének érzik magukat, ám a jövőt sötétben látják.

Az 1989-90-es rendszerváltozásnak voltak nyertesei és vesztesei is. Hova sorolná Ön a saját családját: a nyertesek vagy a vesztesek közé?

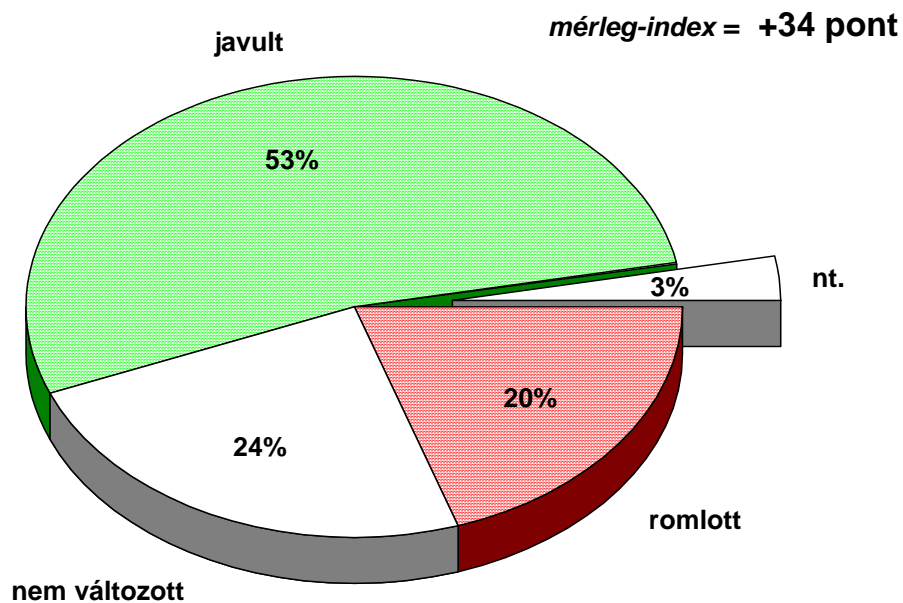
1. ábra

Mindent számításba véve, véleménye szerint a rendszerváltás óta hogyan alakult az ország gazdasági helyzete?

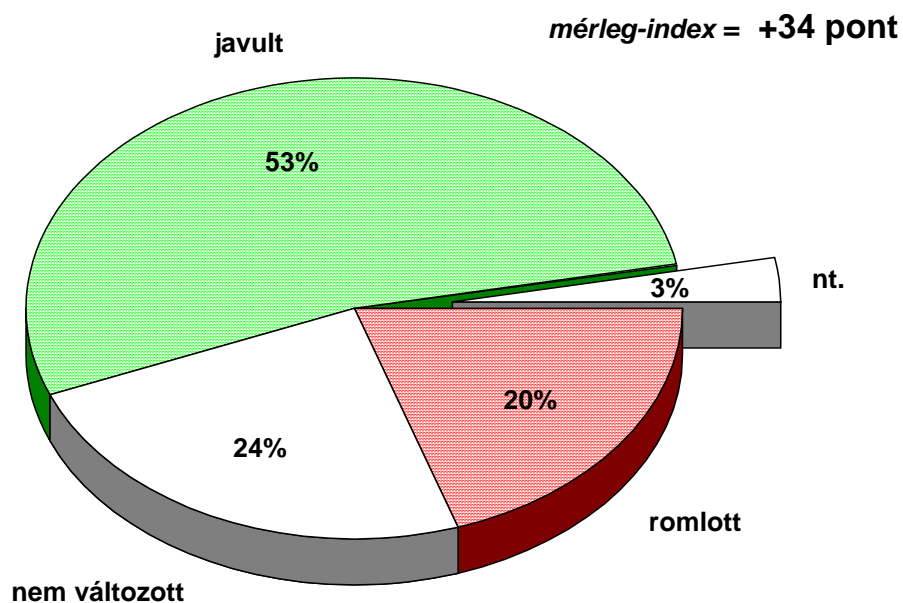
2. ábra

Mindent számításba véve, véleménye szerint a rendszerváltás óta hogyan alakult az emberek életszínvonala?

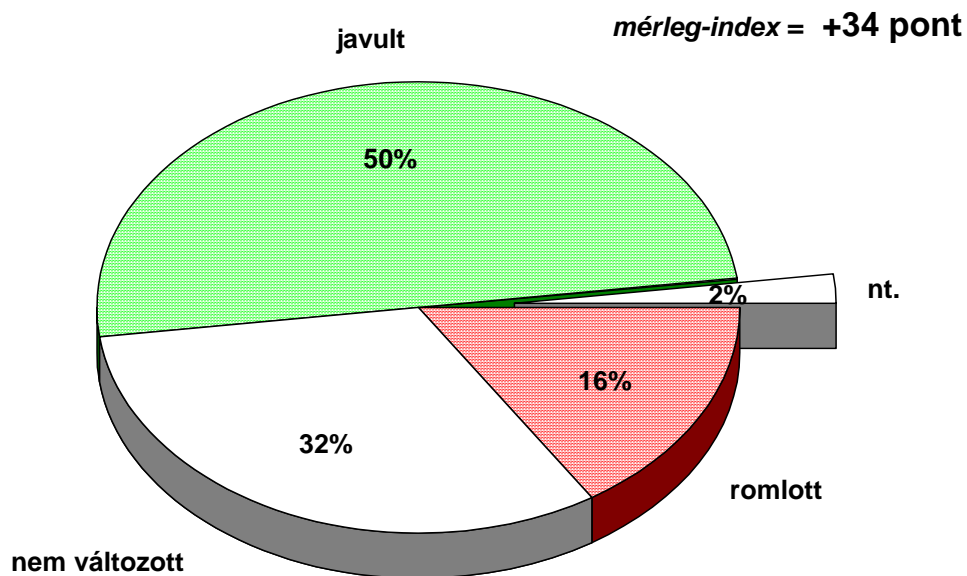
3. ábra

Mindent számításba véve, véleménye szerint a rendszerváltás óta hogyan alakult az emberek életszínvonala?

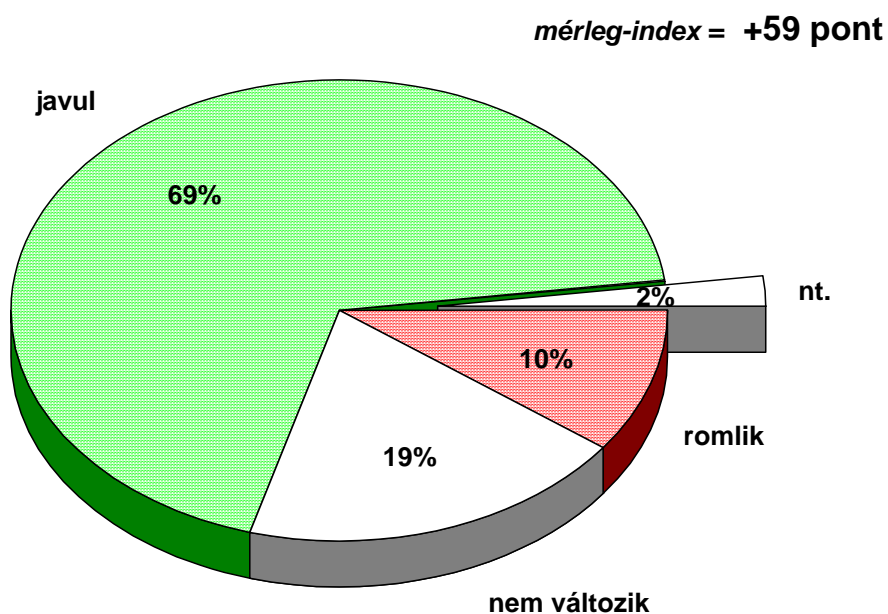
4. ábra

Mindent számításba véve, véleménye szerint a rendszerváltás óta hogyan alakult az Ön családjának a helyzete?

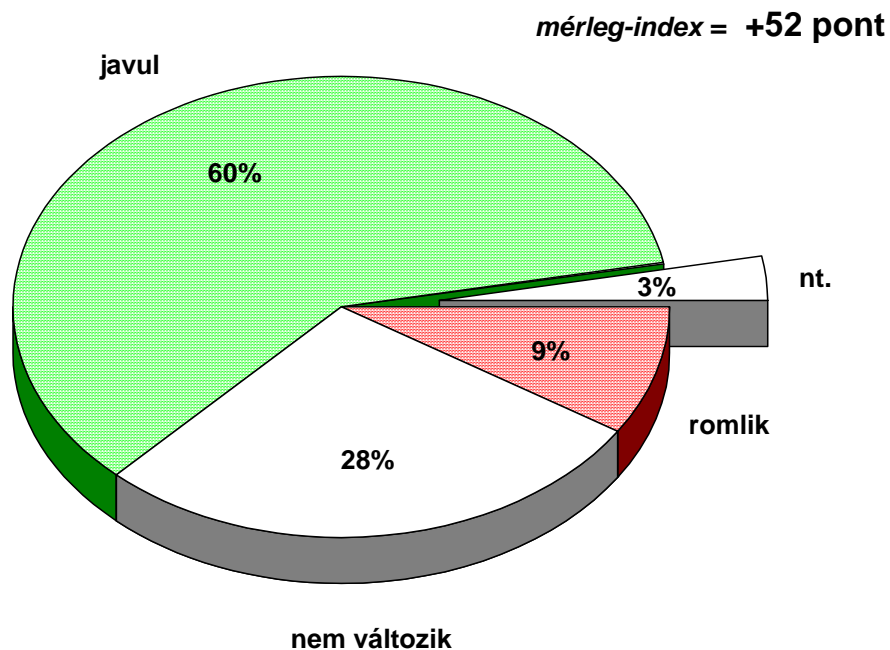
5. ábra

Ha a jövőre gondol, mit tart valószínűnek, a következő években hogyan alakul az ország gazdasági helyzete?

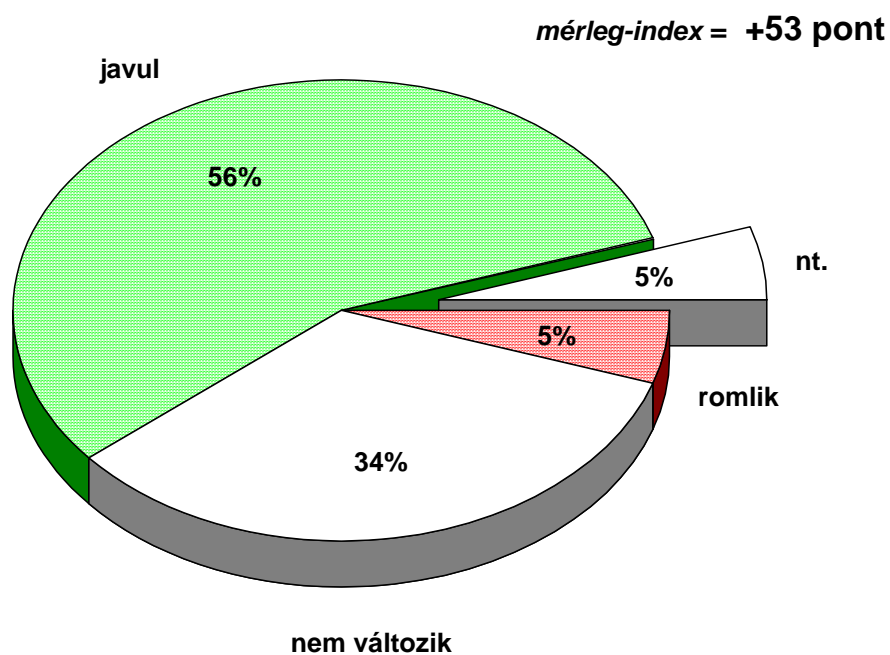
6. ábra

Ha a jövőre gondol, mit tart valószínűnek, a következő években hogyan alakul az emberek életszínvonala?

7. ábra

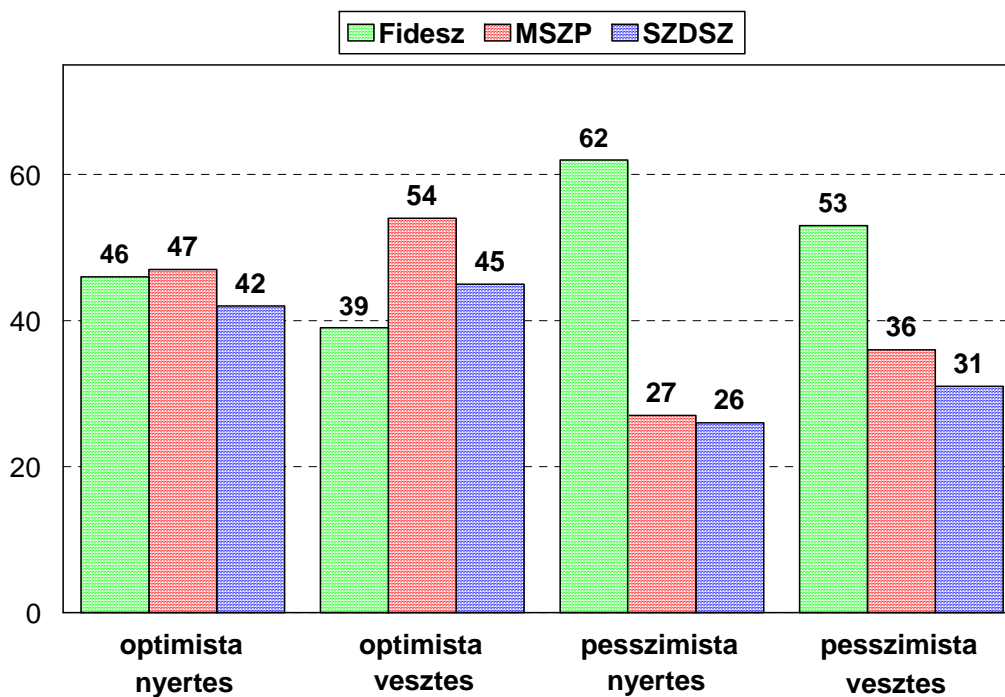
Ha a jövőre gondol, mit tart valószínűnek, a következő években hogyan alakul az Ön családjának a helyzete?

8. ábra

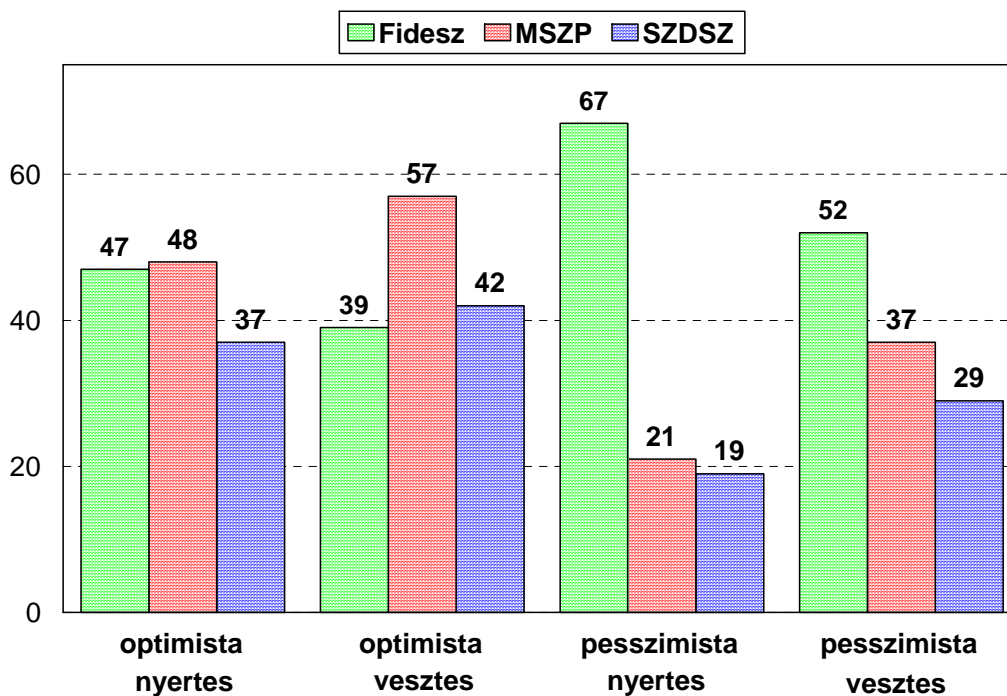
Mérleg-index átlagok a négy véleménycsoportban /klaszter közepek /

	optimista nyertes	optimista vesztes	pesszimista nyertes	pesszimista vesztes
a rendszerváltás mérlege	+34	-25	+29	-18
Múlt:				
az ország gazdasági helyzete	94	50	81	-30
az emberek életszínvonala	87	-30	76	-72
családja helyzete	83	-27	65	-46
Jövő:				
az ország gazdasági helyzete	97	94	-33	-28
az emberek életszínvonala	89	75	-21	-37
családja helyzete	83	66	-3	-12
válaszadók százalékában	45%	26%	16%	13%

A Fidesz, az MSZP és az SZDSZ rokonszenv-indexei

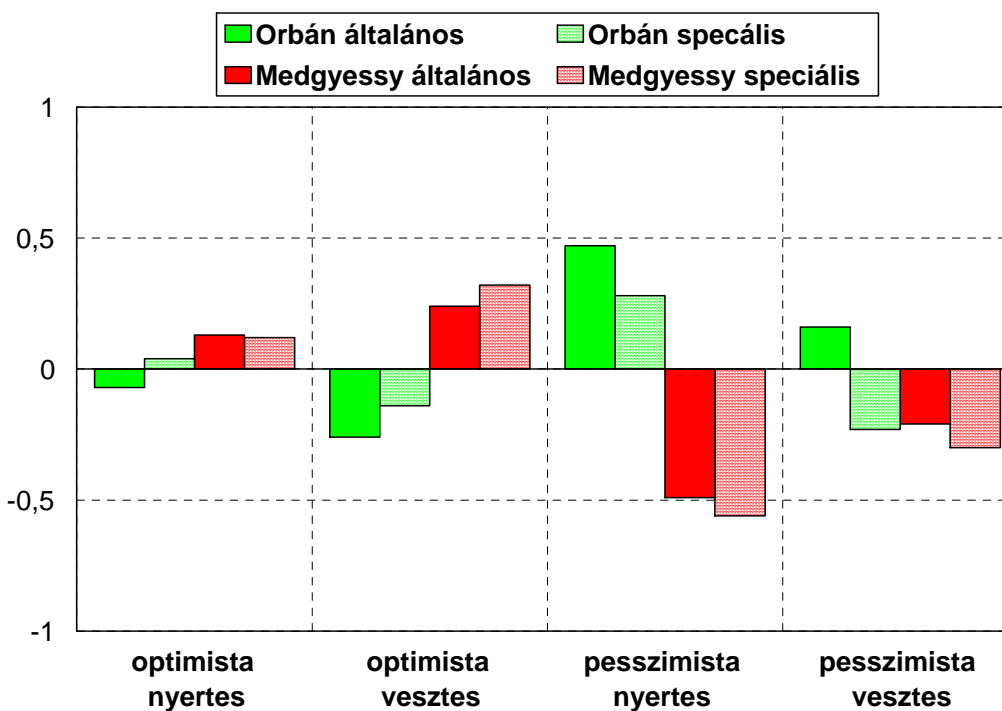
9. ábra

A Fideszre, az MSZP-re és az SZDSZ-re szavazás valószínűsége

10. ábra

Kormány-imázs faktor-érték átlagok

11. ábra

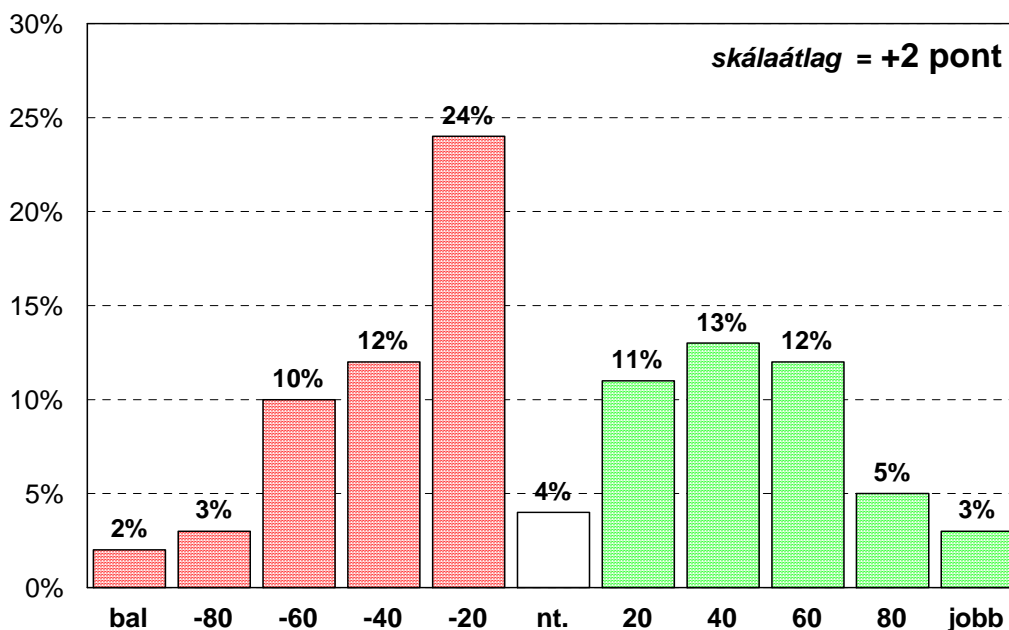
Bal-jobb, liberális-konzervatív

A megkérdezettek 96 százaléka vállalkozott arra, hogy elhelyezze magát egy 10 fokú bal-jobb, illetve liberális konzervatív skálán. A 10 fokozat választása mellett elsősorban az szót, hogy a skálának nincs közepe, így mindenképpen állásfoglalásra készített. A középnek ugyanis nagyon nagy a vonzereje. Mindkét skálán a megkérdezettek 36 százaléka választotta a két középső pozíciót. Őket nem tekinthetjük igazán sem liberálisnak, sem konzervatívnak, sem baloldalinak, sem pedig jobboldalinak. Egy 10 fokú skálán egyébként az 5. fokozatot hajlamosak középnek tekinteni az emberek, és mindkét skálán éppen ez a modális válasz. Mindezt figyelembe véve a nappali tagozatos hallgatók 27 százaléka tartja magát valamennyire, de azért egyértelműen baloldalinak, és 33 százalékuk jobboldalinak. Sőt, a skála 6. fokozatának választása már jelenheti az egyértelmű jobbra hajlást, így akár 44 százalék is lehet a valamennyire jobboldaliak aránya. Ezek a megfontolások természetesen a liberális-konzervatív skálára is érvényesek, és ezek szerint a hallgatók 45 százaléka tartja magát valamennyire, de azért egyértelműen liberálisnak, és 15, esetleg 26 százalékuk konzervatívnak.

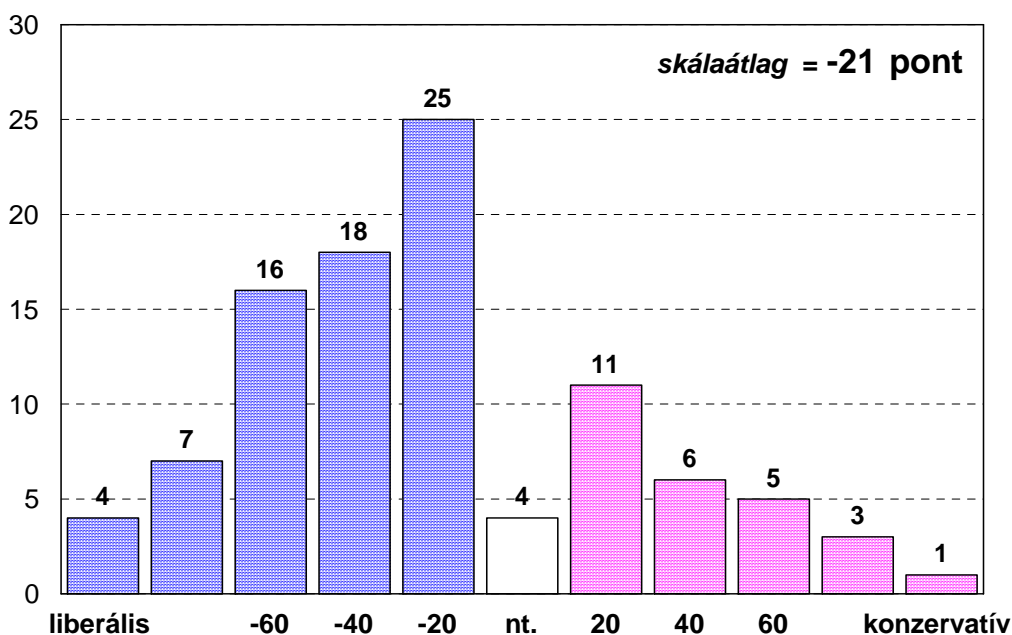
A két skála viszonylag szorosan korrelál egymással ($r=0,39$). Ez elsősorban abból adódik, hogy a baloldaliak hajlamosak magukat liberálisnak is tekinteni. A megkérdezettek 23 százaléka mindkét skálán valamelyik középső pozíciót választotta, 18 százalékuk egyszerre tartja magát baloldalinak és liberálisnak, 8 százalékuk egyértelműen baloldalinak érzi magát, de a liberális-konzervatív skálán „középre menekült”, végül mindössze 1 százalék azok aránya, akik egyszerre tartják magukat baloldalinak és konzervatívnak. A jobboldaliság és a konzervativitás összefüggése nem ilyen egyértelmű. A megkérdezettek 12 százaléka tartja magát konzervatív jobboldalinak, ugyanakkor 13% a jobboldali liberálisok aránya is, és 9 százalék az olyan jobboldaliak aránya, akik a liberális-konzervatív skálán középre menekültek. Végül a bal-jobb skálán középben lévők közül 15 százalék egyértelműen liberálisnak tartja magát, és mindössze 2 százalék konzervatívnak.

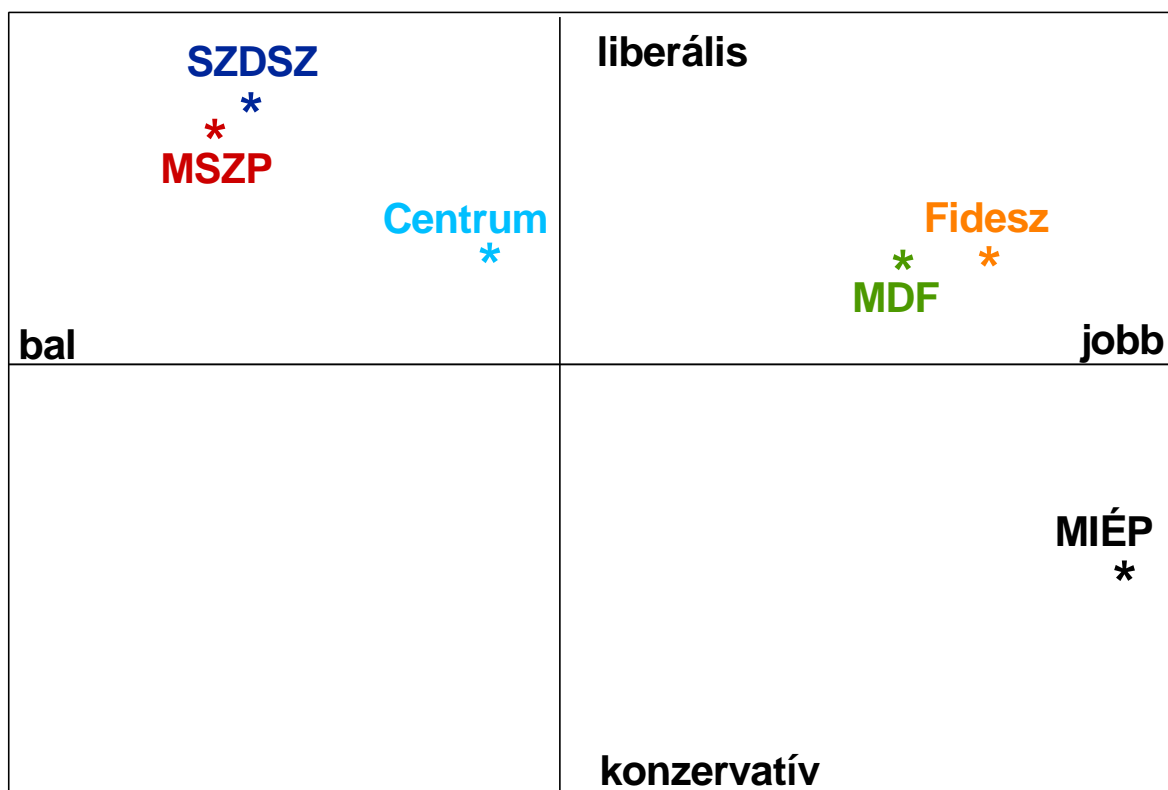

Sokan gondolkodnak úgy, hogy az emberek politikai véleménye attól függ: baloldaliak-e vagy jobboldaliak. Hogyan helyezné el magát a 10 fokozatú bal-jobb skálán aszerint, hogy mennyire tartja önmagát baloldalinak vagy jobboldalinak?

És hogyan helyezné el magát a 10 fokozatú liberális-konzervatív skálán aszerint, hogy mennyire tartja önmagát liberálisnak vagy konzervatívnak?

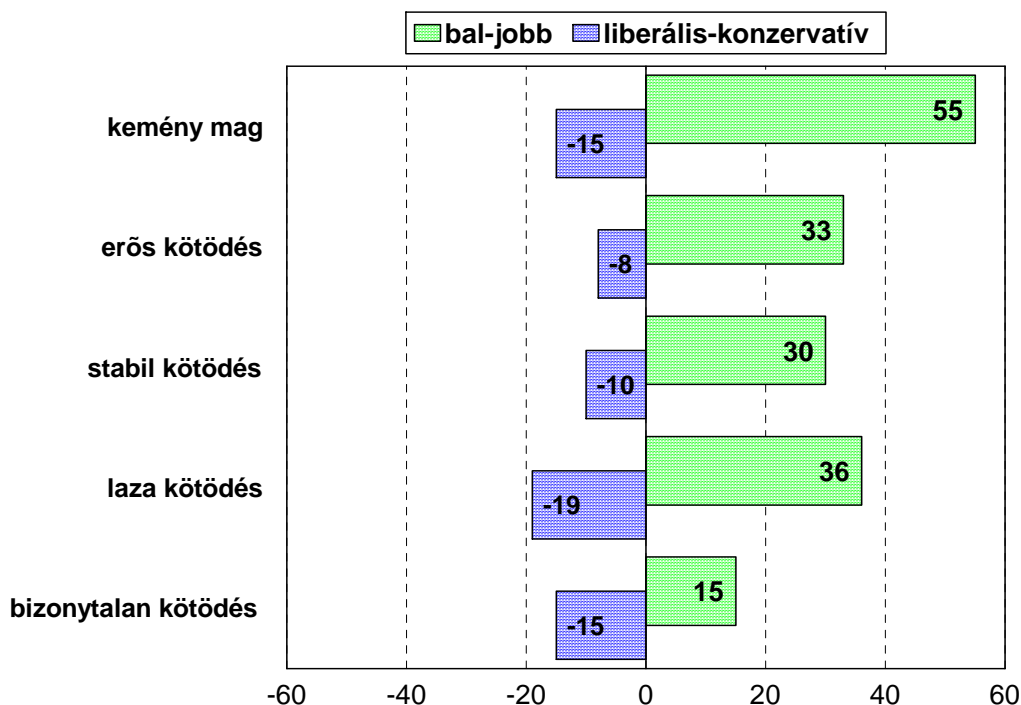
A pártok szavazótáborai a bal-jobb, illetve a liberális-konzervatív skálán

3. ábra

A 3. ábra legnagyobb érdekessége talán az, hogy mennyire „összenőttek” az egyetemisták és főiskolások körében az MSZP és az SZDSZ, illetve a Fidesz és az MDF szavazótáborai. Továbbá az is figyelemreméltó, hogy a jobboldali, konzervatív térfélen egyedül a MIÉP foglal helyet, a Fidesz és az MDF támogatói inkább jobboldali liberálisnak hajlamosak magukat tekinteni.

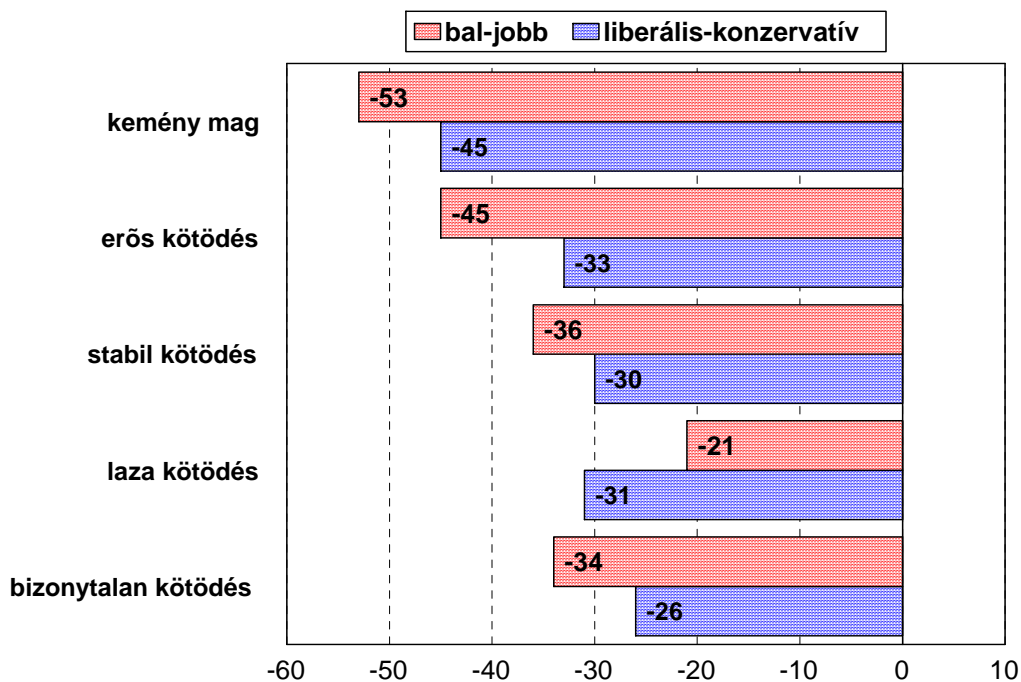
A Fidesz, az MSZP és az SZDSZ esetében azt is érdemes megnézni, hogy miként alakulnak a skálaátlagok kötődési szintek szerint (a többi párt szavazótábora túl kicsi ehhez az elemzéshez). Itt azt látjuk, hogy minél baloldalibb valaki annál erősebben kötődik az MSZP-hez, másrészt pedig azt, hogy az MSZP és az SZDSZ kemény magja is bal-liberális. Továbbá az erős liberális elkötelezettség nem jár együtt az SZDSZ iránti maximális rokonszenvvel, pusztán a liberális párt elkötelezett választásával. Végül a Fidesz adatai megerősítik azt a sejtésünket, hogy a párt radikalizálódása taszítja a nem igazán jobboldali támogatókat.

A bal-jobb és a liberális-konzervatív skála átlagai a Fideszhez kötődés szintjei szerint

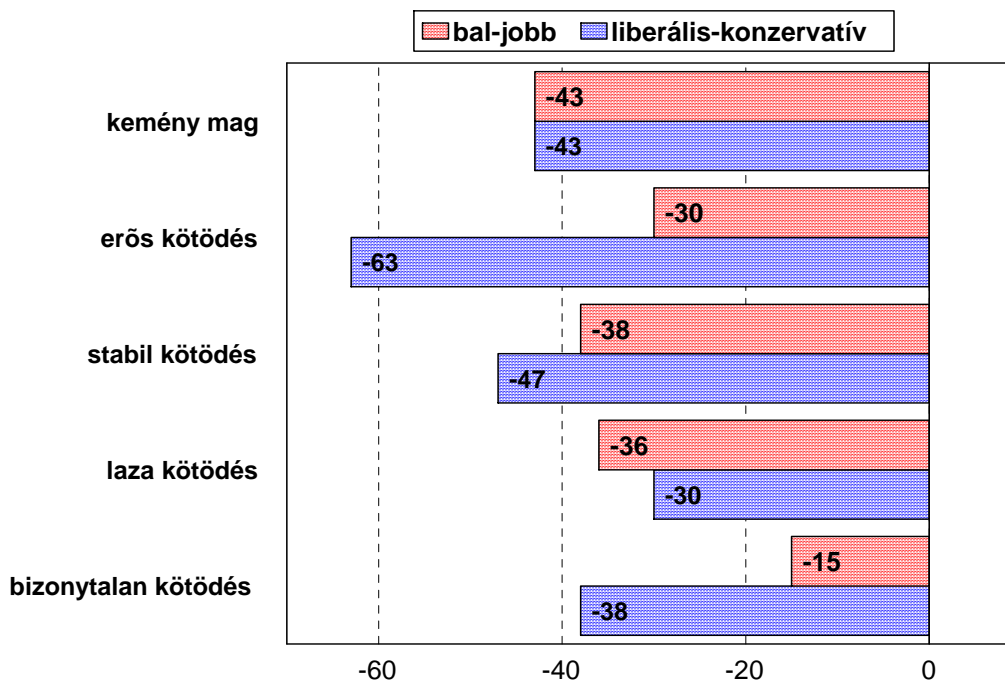
4. ábra

A bal-jobb és a liberális-konzervatív skála átlagai az MSZP-hez kötődés szintjei szerint

5. ábra

A bal-jobb és a liberális-konzervatív skála átlagai az SZDSZ-hez kötődés szintjei szerint

6. ábra

Érzelmi dimenziók

A politikai irányultságok, preferenciák és döntések sokkal gyakrabban érzelmi alapúak, mint közvetlenül érdekevezéreltek vagy szigorúan racionálisak. Ráadásul az érzelmileg töltött attitűdök erősen befolyásolják a észlelést, és ez által önfenntartók, önmegerősítők. Mindennek tudatában arra kértük a nappali tagozatos hallgatókat: nyilatkozzanak 29 jelzőről, politikai felhangokkal töltött fogalomról, szeretik-e ezeket, közömbösek irántuk vagy nem szeretik. Ezt a kérdezési technikát először Annick Percheron alkalmazta 1969-ben egy 10-16 éves gyerekek körében készített felmérésben. A kérdezési technika azonban meglehetősen jól működött magyar felnőtt vizsgálatokban is. A Marketing Centrum 1998-as felmérései során gyakorlatilag egyetlen megkérdezett sem érezte túl gyerekesnek a kérdésfelvetést, ugyanakkor a válaszok kevésbé függtek az iskolázottságtól.

Jelen felmérésünk során a megkérdezettek 97 százaléka érdemben válaszolt a kérdésekre, amit az jelez, hogy legalább egy jelző, fogalom esetében rokonszenvet vagy ellenérzést nyilvánított. Ezt azért érdemes figyelni, mert a modális válasz a legtöbb esetben a közömbös volt, lévén ez a legkevésbé „kockázatos”.

Hogyan viszonyul a következő dolgokhoz, fogalmakhoz?

	szereti	közömbös	nem szereti
környezetvédelem	80	18	2
demokrácia	76	22	2
sajtószabadság	67	28	5
nemzet	65	32	3
Európai Unió	57	35	8
rendszer váltás	51	42	6
határon túli magyarok	51	46	3
választás	48	42	10
liberalizmus	38	51	11
vallás	34	54	12
polgári	33	57	10
piacgazdaság	31	62	7
jobboldal	26	54	20
NATO	25	59	15
baloldal	21	53	26
globalizáció	19	52	29
nacionalizmus	17	55	29
politika	17	59	24
hatalom	16	56	28
kapitalizmus	15	65	20
privatizáció	14	62	24
tüntetés	13	51	36
konzervativizmus	13	54	33
zsidók	11	77	12
sztrájk	10	55	35
pártok	10	67	23
szocializmus	9	59	33
cigányok	2	50	47

Ha összevetjük a táblán bemutatott válaszmegoszlásokat a Marketing Centrum 1998-as adataival, akkor az alapvető strukturális hasonlóság mellett számos figyelemreméltó eltérést találunk. Ezek döntő többsége elsősorban abból adódik, hogy a nappali tagozatos hallgatók a társadalom legiskolázottabb tagjai közé tartoznak. Nyilván ebből ered, hogy a liberális demokrácia értékei több rokonszenvet ébresztenek az egyetemeken és a főiskolákon, mint az országosan, és a nappali tagozatos hallgatók toleránsabbnak bizonyultak, mint általában a felnőttek. Az 1998-as választások időszakában készült felmérés szerint például a megkérdezettek 61 százaléka érzett ellenszenvet a cigányok iránt, a jelen felmérésben viszont „csak” 47% ez az arány.

Ha megvizsgáljuk a válaszok együtt járásait, akkor azt látjuk, hogy a 29 politikai jelző, fogalom 8 alapbeállítódás (faktor) szerint rendeződik a hallgatók fejében. Az 1. faktor az euró-atlanti integrációval kapcsolatos attitűdöt „méri”. Itt az a „hír”, hogy a liberalizmus egyedül ebben a faktorban kapott viszonylag jelentős súlyt, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a baloldali-jobboldali dimenzióval szemben, valójában nincs a nappali tagozatos hallgatók fejében liberális-konzervatív dimenzió, azaz a két fogalom nem képez ellentétes érzelmi megítélésű pólust.

A 2. faktor viszont egyértelműen a baloldaliságot-jobboldaliságot „méri”.

A 3. faktorba olyan alapértékek kerültek, mint a nemzet, a környezetvédelem, a sajtószabadság és a demokrácia. Itt különösen az a figyelemreméltó, hogy mennyire szoros az együtt járás a nemzet és a környezetvédelem között. Már csak amiatt is, hogy a környezetvédelem eszméje egyik jelentősebb párt arculatában sem meghatározó elem, jól lehet a jövő diplomásai körében éppen ez a legvonzóbb eszme.

Az 1. és a 2. faktoron kívül a 4. faktor is ismerős a Marketing Centrum 1998-as országos felméréséből. Ide a sztrájk és a tüntetés került nagy súllyal, és a faktor a radikális politikai véleménynyilvánítással kapcsolatos attitűdöt „méri”.

Az 5. faktor viszont nagyon is alapsokaság specifikus. Itt az izmusok kerületek egybe, és ami igazán meglepő: egyforma előjellel. A faktor negatív értékei tehát azt jelzik, hogy a válaszadó elutasít mindenféle izmust, a pozitív értékek pedig azt, hogy nem annyira. Ez az általános elutasítás viszont jellegzetesen értelmiségi attitűd.

A 6. faktor az (etnikai) toleranciát „méri”. Az érdekesség itt az, hogy a vallás iránti érzelmeknek is nagy súlya van a faktorban.

A 7. faktor a kapitalizmus, a piacgazdaság megítélését jelzi. Itt az a figyelemreméltó, hogy e faktorban van nagy súlya a rendszerváltásnak is. Ez viszont azt jelenti, hogy rendszerváltás megítélése elsősorban a gazdasági következményeknek szól, kevésbé a politikaiaknak. Ez azonban nem az egyetemista és főiskolás populáció sajátossága, az 1998-as felmérésben is pontosan ezt találtuk.

A 8. faktor is megjelent az 1998-as adatokban. Ez a politika - mint olyan - iránti érzelmeket tükrözi. A faktor viszonylag szoros összefüggést mutat a szavazásokon való részvételi szándékkal.

A politikai töltésű jelzők, fogalmak megítélésének faktorai

<i>integráció faktor</i>	faktorsúly	mérleg-index
globalizáció	0,72	-11
NATO	0,58	+10
Európai Unió	0,55	+49
liberalizmus	0,40	+28
hatalom	0,39	-11

A faktor szignifikánsan, bár nem túl szorosan korrelál a 2. (jobbaldaliság-baloldaliság), a 7. (kapitalizmus), illetve a 8. (politika) faktorokkal, és természetesen a liberális-konzervatív skálával is ($r=-0,30$).

baloldal-jobboldal faktor	faktorsúly	mérleg-index
baloldal	-0,79	-6
jobboldal	+0,76	+7
szocializmus	-0,70	-24
kommunizmus	-0,56	-57
polgári	+0,47	+24

A faktor természetesen szorosan korrelál a bal-jobb skálával ($r=0,72$),

alapértékek faktor	faktorsúly	mérleg-index
nemzet	0,71	+63
környezetvédelem	0,65	+78
sajtószabadság	0,49	+63
határon túli magyarok	0,45	+47
demokrácia	0,35	+74

A faktor pozitívan korrelál a tolerancia és a kapitalizmus faktorokkal.

radikalizmus faktor	faktorsúly	mérleg-index
sztrájk	0,90	-25
tüntetés	0,87	-24

A faktor pozitívan korrelál a politikai aktivitás skálával és a 8. faktoral. Ez viszont különösen annak fényében figyelemreméltó, hogy Fidesz támogatók sokkal aktívabbnak bizonyultak, mint az MSZP támogatói.

izmusok faktor	faktorsúly	mérleg-index
konzervativizmus	0,68	-21
kommunizmus	0,60	-57
nacionalizmus	0,53	-12

A faktor pozitívan korrelál a bal-jobb és a liberális-konzervatív skálával, valamint a bal-jobb faktorról. Ez csak azért meglepő, mert a faktorban pozitív súlya van a kommunizmusnak is. Magyarán ez azt jelenti, hogy a nacionalizmushoz, illetve a konzervativizmushoz pozitívan viszonyulók nagyobb valószínűséggel közömbösek a kommunizmushoz, mint mások.

tolerancia faktor	faktorsúly	mérleg-index
cigányok	0,76	-6
zsidók	0,69	-2
vallás	0,54	+21

A faktor pozitívan korrelál az alapérték faktorról, és negatívan a liberális-konzervatív skálával. Itt tulajdonképpen csak a kapcsolat gyengesége a meglepő. A felnőtt lakosság körében sokkal szorosabb az együtt járás a liberalizmus és az etnikai tolerancia között. A kapcsolat lazasága abból adódik, hogy a hallgatók nem kis hányada számára a liberalizmus szitokszóvá vált, miközben a liberális értékekhez pozitívan viszonyulnak. Ez pedig nyilván összefügg a Fidesz liberalizmushoz való viszonyával.

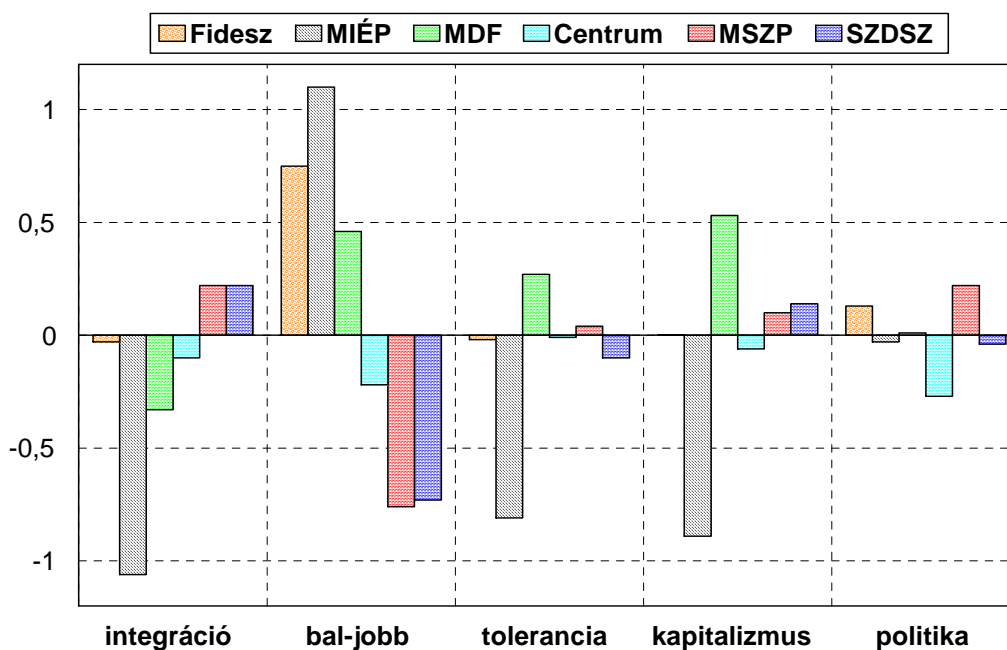
kapitalizmus faktor	faktorsúly	mérleg-index
rendszer váltás	0,66	+45
privatizáció	0,62	-9
kapitalizmus	0,55	-5
piacgazdaság	0,52	+24

A faktor értékeinek átlaga határozottan pozitív azok körében, akik a rendszerváltás nyerteseinek érzik magukat, és határozottan negatív azok körében, akik a vesztesek közé sorolták a saját családjukat.

politika faktor	faktorsúly	mérleg-index
politika	0,71	-7
pártok	0,74	-13
választás	0,51	+38

A faktorérték átlagok természetesen erősen szóródnak pártpreferencia szerint. Első ránézésre a MIÉP támogatók térnek el a legmarkánsabban a többi párt támogatójától, ám ha diszkriminancia analízis segítségével együttesen elemezzük a válaszmintázatok eltéréseit, akkor azt látjuk, hogy a Fidesz és az MSZP hívei között a legnagyobb a távolság. Mindazonáltal a MIÉP támogatók 67 százalékát helyesen azonosítja faktorértékei alapján az algoritmus, miközben átlagosan csak a válaszadók mindössze 37 százalékát.

Faktor-érték átlagok pártpreferencia szerint

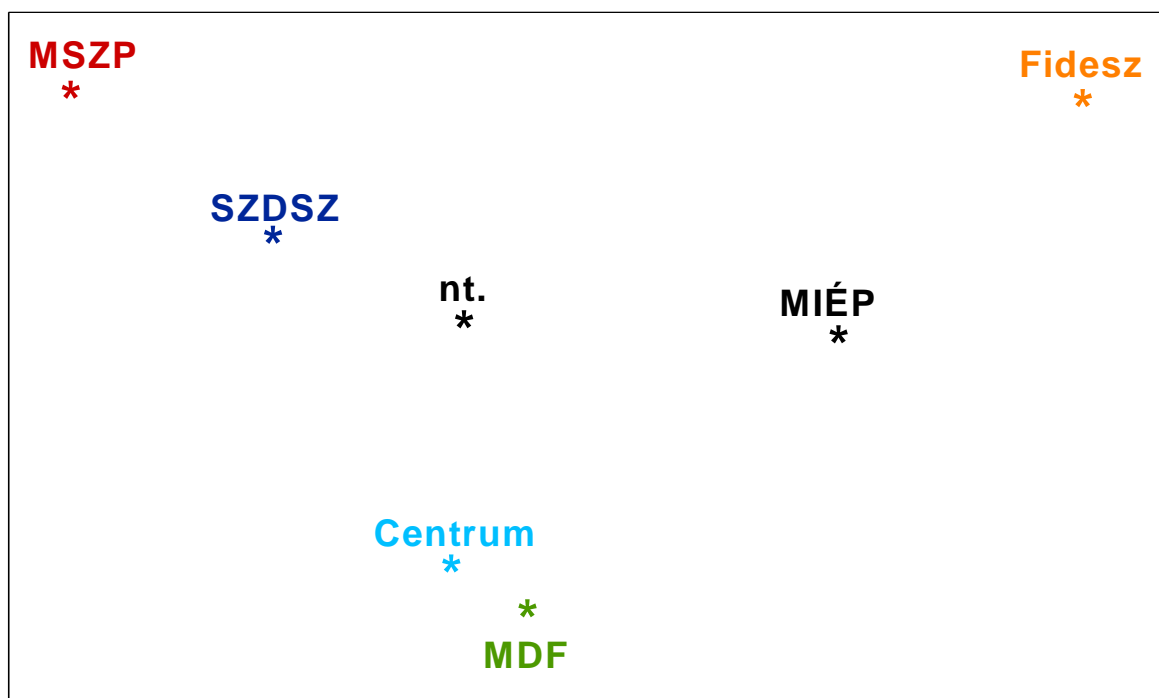

1. ábra

A pártok támogatóinak pártbesorolása válszmintázataik (a faktor-érték) diszkriminancia analízise szerint

	Fidesz	MSZP	SZDSZ	Centrum	MIÉP	MDF	nt.
Fidesz támogatók	37%	6%	4%	6%	16%	19%	12%
MSZP támogatók	5%	46%	21%	11%	1%	4%	12%
SZDSZ támogatók	5%	31%	31%	12%	3%	6%	13%
Centrum támogatók	12%	19%	11%	14%	6%	14%	23%
MIÉP támogatók	15%	5%	0%	4%	67%	5%	4%
MDF támogatók	38%	9%	5%	2%	10%	38%	12%
bizonytalanok	15%	9%	11%	15%	6%	17%	33%

A pártok szavazótáborainak egymáshoz viszonyított helyzete a faktor-értékek diszkriminancia analízise alapján

2. ábra

Végül az is kiderült a diszkriminancia analízis eredményeiből, hogy az egyetemisták és a főiskolások körében tényleg összenőtt az MSZP és az SZDSZ szavazótábora. Legalábbis alig van különbség a két párt híveinek politikai érzelmei között.

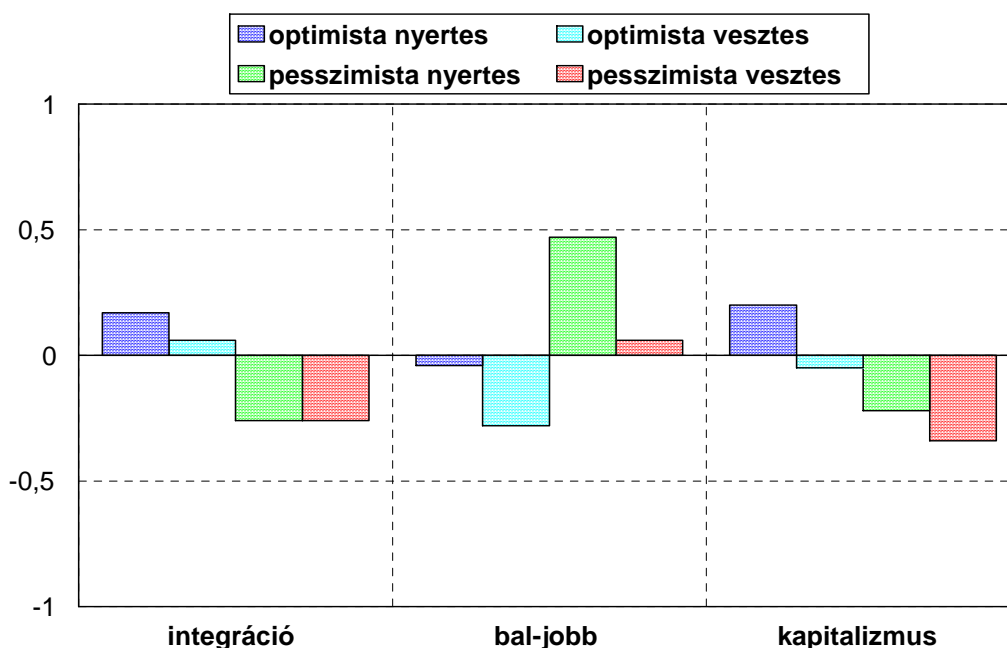
A pártálláson túl is találtunk néhány markáns különbséget az érzelmi dimenziókban. A legkevésbé integrációpártinak az agrár szakokon tanulók bizonyultak, míg teológiai, művészeti és az egészségügyi szakokon átlag fölötti az integráció faktor átlaga.

Találtunk egy érdekes nemi különbséget is: a fiúk körében negatív, a lányok körében viszont pozitív a tolerancia faktor átlaga.

A kapitalizmus és az integráció faktorok markánsan különböznek a gazdasági változások és várakozások alapján elkülönülő véleménycsoportokban, és az optimista vesztesek húznak a leginkább balra, míg a pesszimista győztesek a leginkább jobbra.

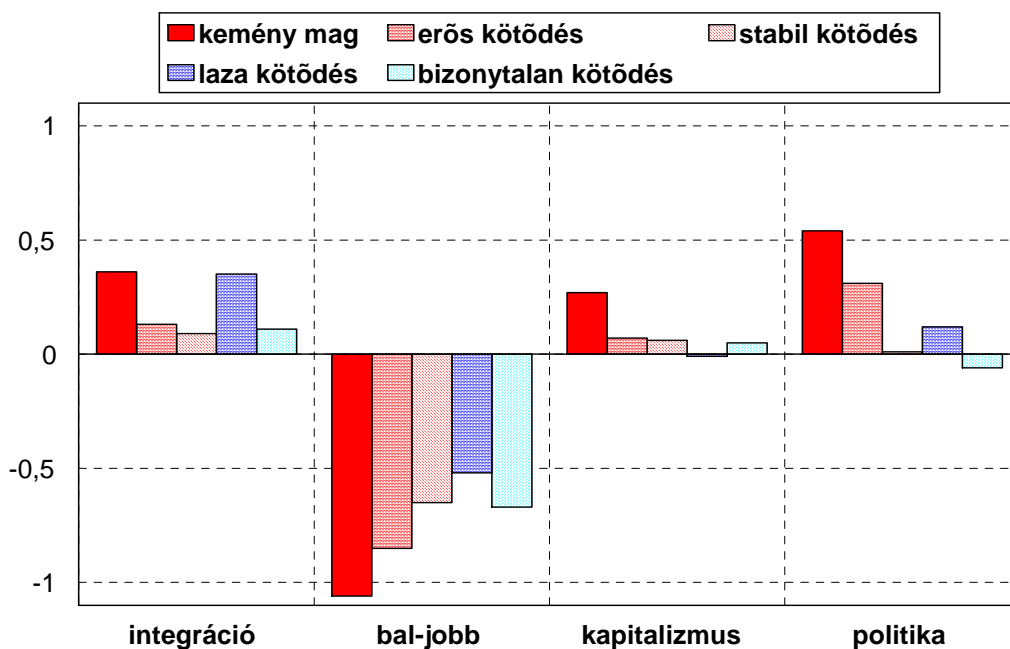
Végül érdemes szemügyre venni a faktor-érték átlagokat a Fideszhez, illetve az MSZP-hez kötődés szintjei szerint is. Itt talán az számít meglepetésnek, hogy az MSZP kemény magja a leginkább „kapitalista”, és az is kiderül, hogy a Fidesz táborában a politikát nem igazán sokra becsülő támogatói réteg bizonytalanodott el a leginkább.

Faktor-érték átlagok

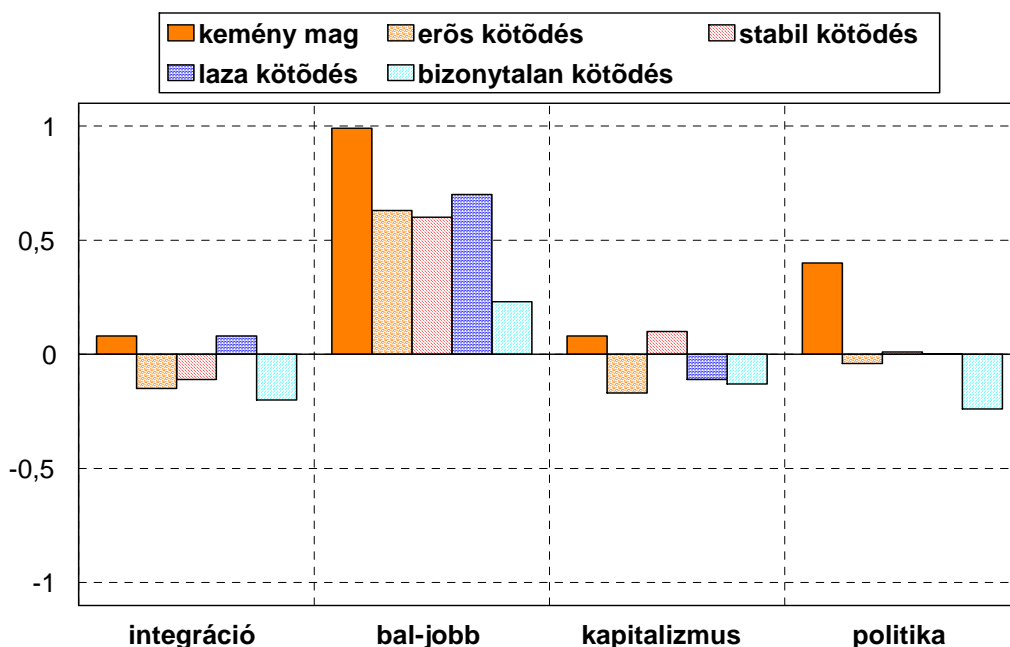
3. ábra

Faktor-érték átlagok az MSZP-hez kötődés szintjei szerint

4. ábra

Faktor-érték átlagok a Fideszhez kötődés szintjei szerint

5. ábra

Politikai befolyások

Megkérdeztük a nappali tagozatos hallgatókat: mennyire befolyásolja 10 tényező a politikai véleményüket. A válaszokból az derült ki, hogy a legtöbben politikai értelemben öntörvényűnek gondolják magukat, és csak a szülők vélemény befolyásol erősen számottevően sok hallgatót.

Mennyire hatnak Önre, mennyire befolyásolják az Ön politikai véleményét a következők?

	egyáltalán nem	erősen	100 fokú skálán
A világnézete, a hite.	10	32	67 pont
Tanulmányai, bővülő szakmai ismeretei.	10	22	63 pont
A szülei véleménye.	11	15	57 pont
A partnerének, társának véleménye.	15	9	50 pont
A rokonai véleménye.	17	5	43 pont
A barátai véleménye.	20	4	42 pont
Egyes tanárainak, oktatóinak véleménye.	25	3	37 pont
A kedvenc napilapjában megjelenő vélemények	25	2	36 pont
A tévé műsorokban megjelenő vélemények.	27	2	34 pont
Évfolyamtársainak többségi véleménye.	33	1	29 pont

Ha megvizsgáljuk a válaszok együtt járásait, akkor azt látjuk, hogy a 10 befolyásoló tényező három csoportba szerveződik a hallgatók fejében. Az első faktor az érzelmileg telített kapcsolatok befolyásoló hatását „méri”, a második az öntörvényűséget, a harmadik pedig a konformitást. Az első és a második faktor eléggé szorosan korrelál egymással ($r=0,47$), így a faktorokhoz kötődő 8 item jól illeszkedik egy skálához (Cronbach $\alpha=0,87$). A 100 fokúra kalibrált skála azt jelzi, hogy a válaszadót mennyire befolyásolják külső tényezők politikai véleményei kialakításában. A skála átlaga 41 pont.

Politikai befolyás faktorok

<i>érzelmileg telített kapcsolatok faktor</i>	faktorsúly	100 fokú skálán
A szülei véleménye.	0,86	42 pont
A partnerének, társának véleménye.	0,84	36 pont
A rokonai véleménye.	0,82	43 pont
A barátaik véleménye.	0,69	42 pont
öntörvényűség faktor	faktorsúly	100 fokú skálán
A világnézete, a hite.	0,83	67 pont
Tanulmányi, bővülő szakmai ismeretei.	0,74	63 pont
Egyes tanárainak, oktatóinak véleménye.	0,35	37 pont
konformitás faktor	faktorsúly	100 fokú skálán
A tévé műsorokban megjelenő vélemények.	0,81	34 pont
Évfolyamtársainak többségi véleménye.	0,72	29 pont
A kedvenc napilapjában megjelenő vélemények.	0,63	36 pont
Egyes tanárainak, oktatóinak véleménye.	0,56	37 pont

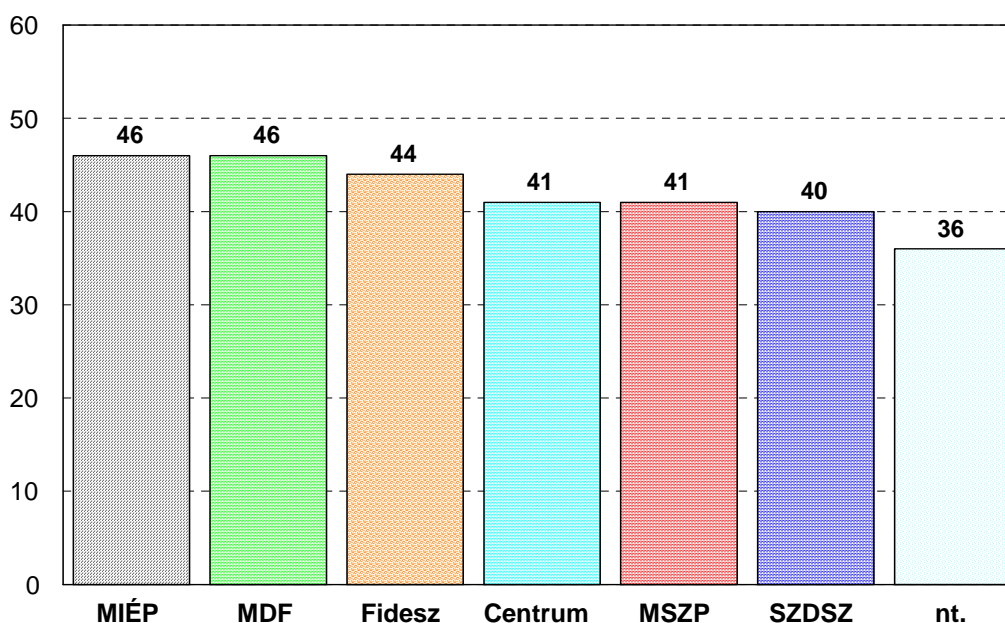
A skála-, illetve faktor-érték átlagokban találtunk néhány nem túl nagy, de azért szignifikáns különbséget. A lányok és a főiskolai szinten tanulók valamivel több külső politikai befolyást ismernek be, mint a fiúk, illetve az egyetemi szinten tanulók.

A budapestiek körében 43 pont a skála átlag, a megyeszékhelyen megyei jogú városban élők körében pedig csak 39 pont. A megyeszékhelyen élők elsősorban a konformitás faktorhoz kötődő tényezők befolyásoló hatását tagadják.

A skála átlaga a gazdasági, kereskedelmi, illetve a jogi államigazgatási szakokon a legmagasabb (46 pont), és a természettudományi, műszaki, informatikai valamint a művészeti szakokon a legalacsonyabb (37 pont).

Jelentősek a különbségek a pártpreferencia szerint is. A bizonytalanok körében mindössze 36 pont a skála átlag az MDF és a MIÉP hívei körében viszont 46 pont. A MIÉP támogatói elsősorban az érzelmileg telített kapcsolatok befolyásoló hatását hajlamosak elismerni, az MDF támogatói viszont a konformitás faktorhoz kötődő tényezőket is. A Fidesz támogatók körében is átlag fölötti a skála átlag (44 pont), és a Fidesz táborában is az érzelmileg telített kapcsolatok befolyásoló hatást ismerik be gyakrabban. Erre egyébként a Fidesz kemény magjához tartozók a leghajlamosabbak.

A külső befolyás skála átlagai pártállás szerint

1. ábra

A skála egyébként gyengén, de azért szignifikánsan korrelál az előző fejezetben ismertetett integráció, bal-jobb, tolerancia és politika faktorokkal. A bal-jobb faktor az érzelmileg telített kapcsolatok faktoral korrelál a legerősebben, a másik három faktor pedig a konformitás faktoral. Végül az öntörvényűség faktor az alapérték faktoral korrelál. Ez azt jelenti, hogy akik szeretik a nemzetet, a határon túli magyarokat, a környezetvédelmet, a demokráciát és a sajtószabadságot, azok az átlagosnál nagyobb valószínűséggel vélik öntörvényűnek magukat a politikai véleményükben.

Előítéletek

Több ifjúságkutatás is arról számolt be, hogy a rendszerváltás után felnövő nemzedékek körében terjedőben vannak az etnikai előítéletek. A teljes nappali tagozatos populációt reprezentáló felmérésben ezért célszerűnek láttuk alaposan körüljárni a kérdést. Először is arra kértük a hallgatókat, mondják meg: mennyire értenek egyet 6 (+1) előítélet vezérelt állítással.

Mennyire ért egyet a következő állításokkal?

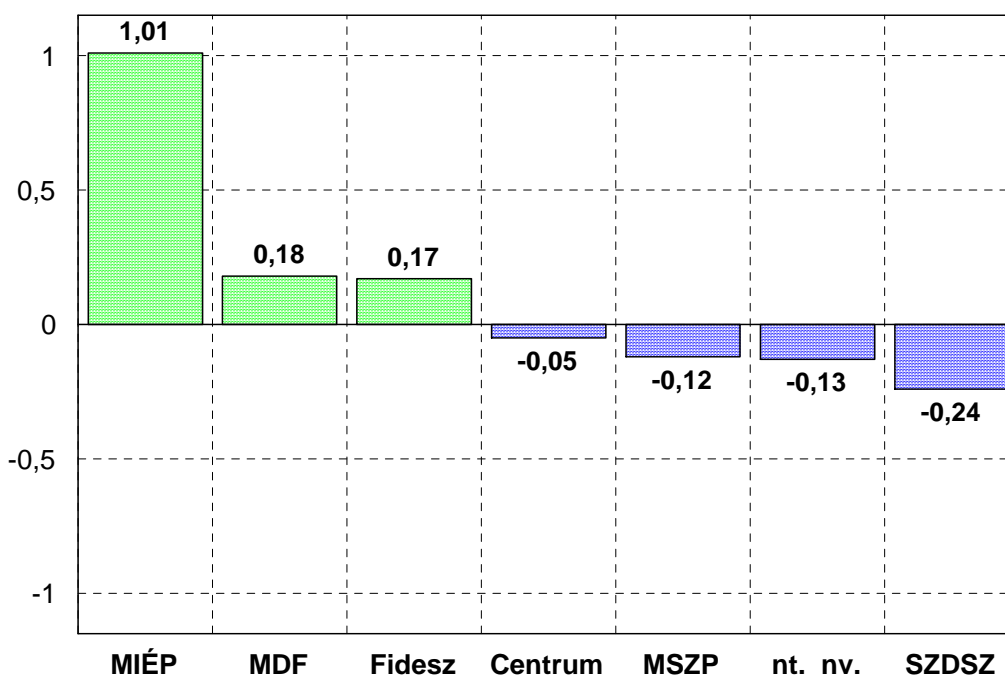
	egyáltalán nem	teljesen	mérleg- index
Nem lenne semmi baj a cigányokkal, ha megtanulnának végre dolgozni.	10	29	+26
A cigányoknak a vérükben van a lopás.	12	25	+21
A zsidók azért tartanak össze, hogy egymás karrierjét előmozdítsák.	16	15	-3
A Magyarországon élő arabok közbiztonsági kockázatot jelentenek.	15	14	-3
Az itt élő kínaiak nem tudnak és nem is akarnak beilleszkedni közénk.	13	13	-4
A zsidók mindenkit leantiszemitáznak, akinek nincs jó véleménye a zsidókról.	20	14	-11
Magyarországon nincs cigánykérdés, csak szegénykérdés van.	37	10	-33

A válaszok alapeloszlásából az derül ki, hogy az egyetemeken és a főiskolákon is a cigányokkal szembeni előítéletek a legelterjedtebbek, és a korábbi kutatások rossz híre igaz: tényleg meglehetősen elterjedtek az előítéletes gondolatok a jövő diplomásai körében.

Ha megvizsgáljuk a válaszok együtt járásait, akkor először is találjuk, hogy legelutasítottabb állítás kilóg a sorból és külön faktorba kerül, a fő faktor pedig csak a teljes variancia 37 százalékát magyarázza. Ez egyben azt jelenti, hogy nem képezhető reliábilis skála a maradék 6 állításból (Cronbach $\alpha=0,74$). A főfaktor viszont jól „méri” a válaszadók etnikai előítéletességre való hajlamát. Ezt a faktor pozitív értékei jelzik, az ellenkezőjét pedig a negatív értékek. A legmagasabb átlagot a MIÉP táborában találtuk, és ez validálja a faktort.

Az etnika előítélet faktor szerkezete

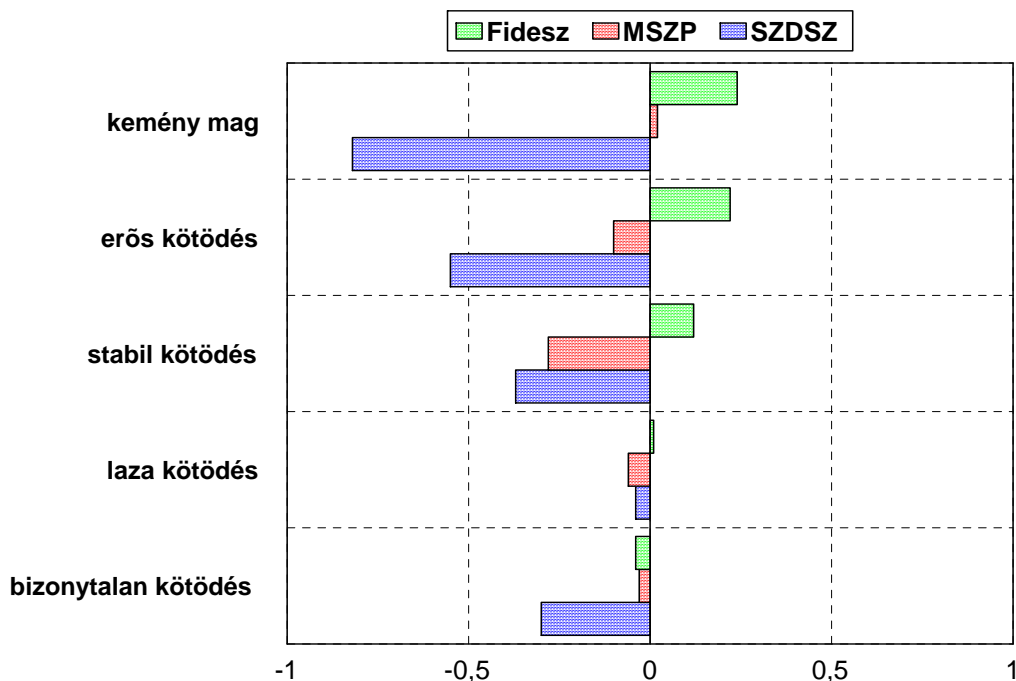
	faktor- súly
A zsidók azért tartanak össze, hogy egymás karrierjét előmozdítsák.	0,75
A cigányoknak a vérükben van a lopás.	0,71
A zsidók mindenkit leantiszemitáznak, akinek nincs jó véleménye a zsidókról.	0,69
A Magyarországon élő arabok közbiztonsági kockázatot jelentenek.	0,68
Az itt élő kínaiak nem tudnak és nem is akarnak beilleszkedni közénk.	0,67
Nem lenne semmi baj a cigányokkal, ha megtanulnának végre dolgozni.	0,38

Az etnikai előítélet faktor átlagai pártállás szerint

1. ábra

A faktorérték átlagok alakulását érdemes megnézni a Fideszhez, az MSZP-hez, illetve az SZDSZ-hez kötődés szintjei szerint is. Itt azt látjuk, hogy az SZDSZ-hez kötődés meghatározó eleme az előítéletes gondolatok elutasítása. Az MSZP esetében ez koránt sincs így. Ez azért érdekes, mert más attitűdök esetében alig megkülönböztethető a két párt tábora.

Az etnikai előítélet faktor átlagai a Fideszhez, az MSZP-hez, illetve az SZDSZ-hez kötődés szintjei szerint

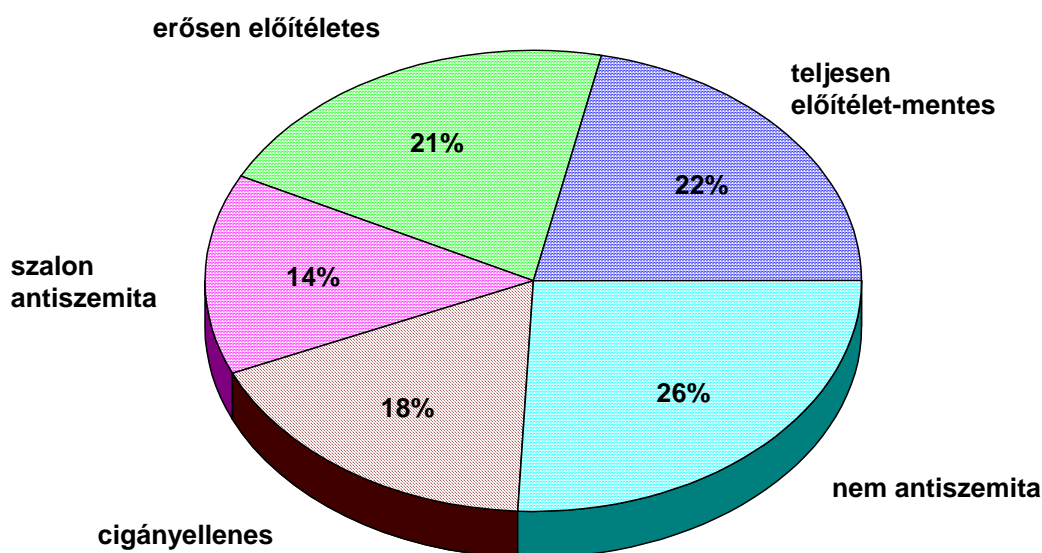
2. ábra

A pártálláson túl képzési szakirányok szerint is jelentős különbségeket találtunk. A gazdasági, kereskedelmi, illetve a műszaki, informatikai szakokon határozottan pozitív az etnikai előítéletesség faktor átlaga, a humán, bölcsész, művészeti és vallási, teológiai szakokon viszont határozottan negatív.

Tovább árnyalhatjuk a képet, ha megpróbáljuk válaszmintázataik alapján osztályozni a hallgatókat. A klaszteranalízis 5 egymástól eléggé markánsan elkülönülő csoportba sorolta a megkérdezetteket. Az első csoport tagjai körében mind a 6 állítás mérleg-indexe erősen negatív, ez tehát a **teljesen előítélet-mentes** klaszter. A második csoportban viszont mind a hat állítás mérleg-indexe erősen pozitív, ez tehát az **erősen előítéletes** klaszter. A harmadik csoportban az arabokra és a kínaiakra vonatkozó állítás mérleg-indexe erősen negatív, a zsidókra és a cigányokra vonatkozóké viszont pozitív. Ebben a csoportban annak az állításnak a legmagasabb az elfogadottsága, mely szerint a zsidók mindenkit leantiszemitáznak, a 3. klaszterbe tehát a „**szalon antiszemiták**” kerültek.

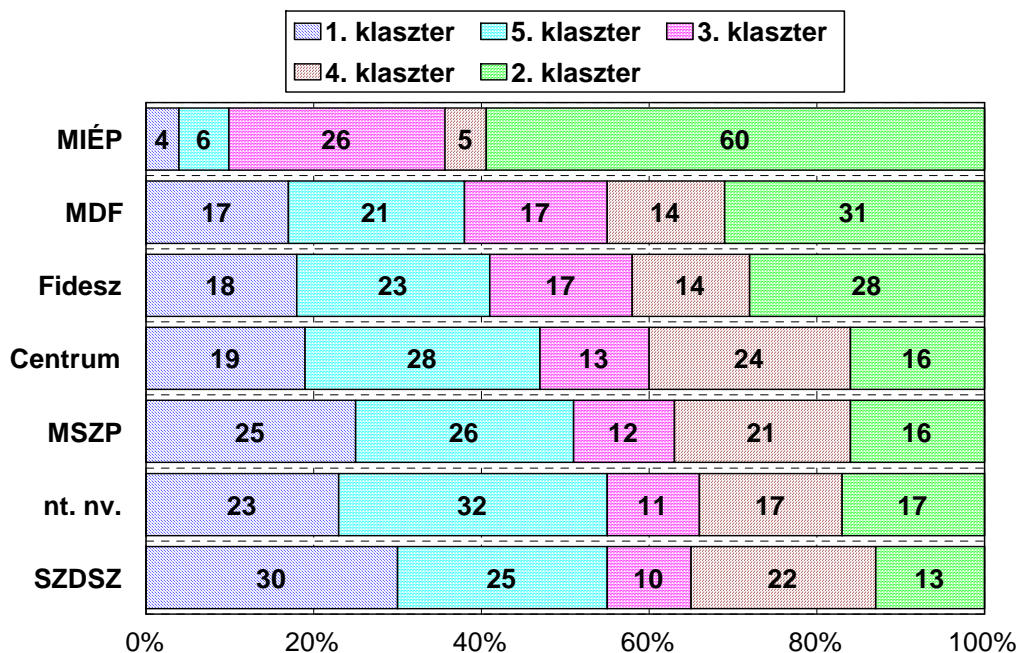
A negyedik csoport tagjai körében a cigányokra vonatkozó állítások mérleg-indexe pozitív, a többié pedig negatív. Ez tehát a **cigányellenes** klaszter. Végül az ötödik csoport tagjai körében a zsidókra vonatkozó állítások mérleg-indexe erősen negatív, a többi állítás mérlege viszont enyhén vagy erősebben pozitív. A leginkább azzal az állítással hajlamosak egyetérteni a csoport tagjai, hogy a Magyarországon élő arabok közbiztonsági kockázatot jelentenek. Ez tehát a **nem antiszemita** klaszter.

Az előítéletesség csoportok arányai a nappali tagozatos hallgatók körében

3. ábra

A 3. ábrán ismertetett csoportarányok természetesen erősen eltérők pártállás szerint. A MIÉP támogatóinak 60 százaléka például erősen előítéletes. Ez talán nem túl nagy meglepetés. Ugyanakkor az SZDSZ támogatóinak 13 százaléka is az erősen előítéletes klaszterbe sorolódott, miközben csak 30 százaléuk teljesen előítélet-mentes. Mindezzel együtt azért megállapítható, hogy a jobboldali pártok támogatói valamivel nagyobb valószínűséggel sorolódtak valamelyik előítéletes csoportba, mint a kormánypártok támogatói.

Az előítéletesség csoportok arányai pártállás szerint

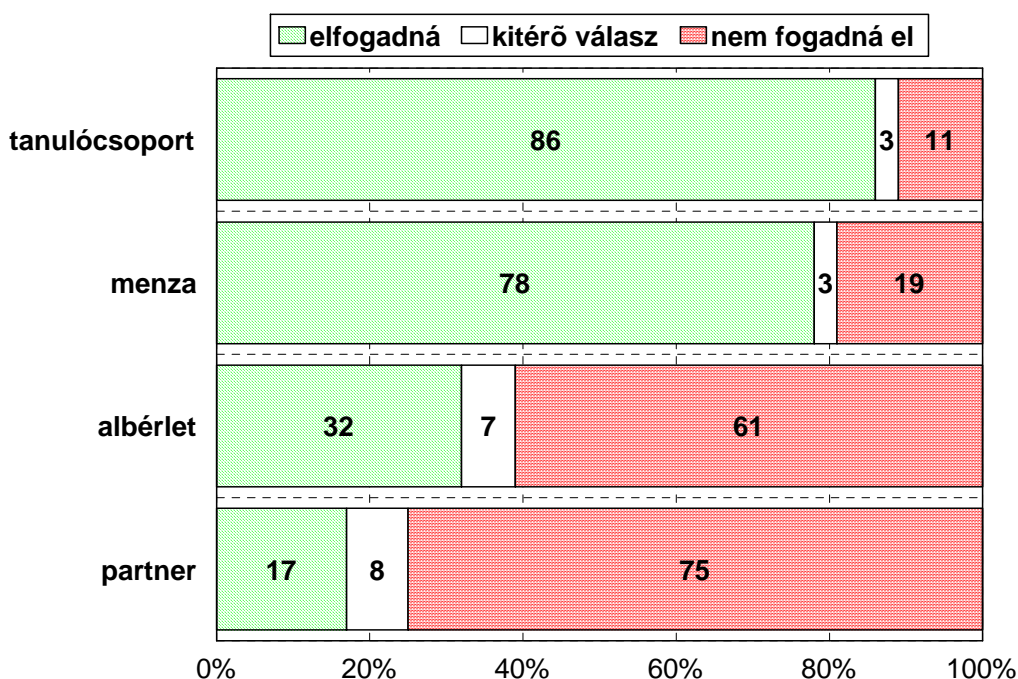
1. előítélet mentes; 2. erősen előítéletes; 3. szalon antiszemita;
4. cigány ellenes; 5. nem antiszemita

Természetesen nem csak a pártállás befolyásolja az előítéletesség csoportok arányait. A legnagyobb valószínűséggel a bölcsészkarokon és az egészségügyi szakokon találkozhatunk teljesen előítélet-mentes hallgatókkal, a legtöbb előítélettel viszont a gazdasági szakokon. Különösen magas az erősen előítéletes csoportba sorolódott válaszadók aránya a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási egyetemen (56%!). A Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen viszont az előítélet-mentes hallgatók aránya magasabb az átlagosnál, és főleg ebből eredően szignifikáns a Budapest – vidék különbség is.

Ezekon kívül az is megállapítható, hogy a főiskolai szintű képzésben résztvevők körében is több az előítélet, mint az egyetemi szintű képzésben tanulók körében, továbbá a lányok valamivel kevésbé előítéletesek, mint a fiúk. Végül a gólyák között az átlagosnál magasabb az erősen előítéletesek aránya, a végzős évfolyamokon viszont a teljesen előítélet-menteseké, azaz a felsőszintű tanulmányok azért segítenek az előítéletek szétoszlatásában.

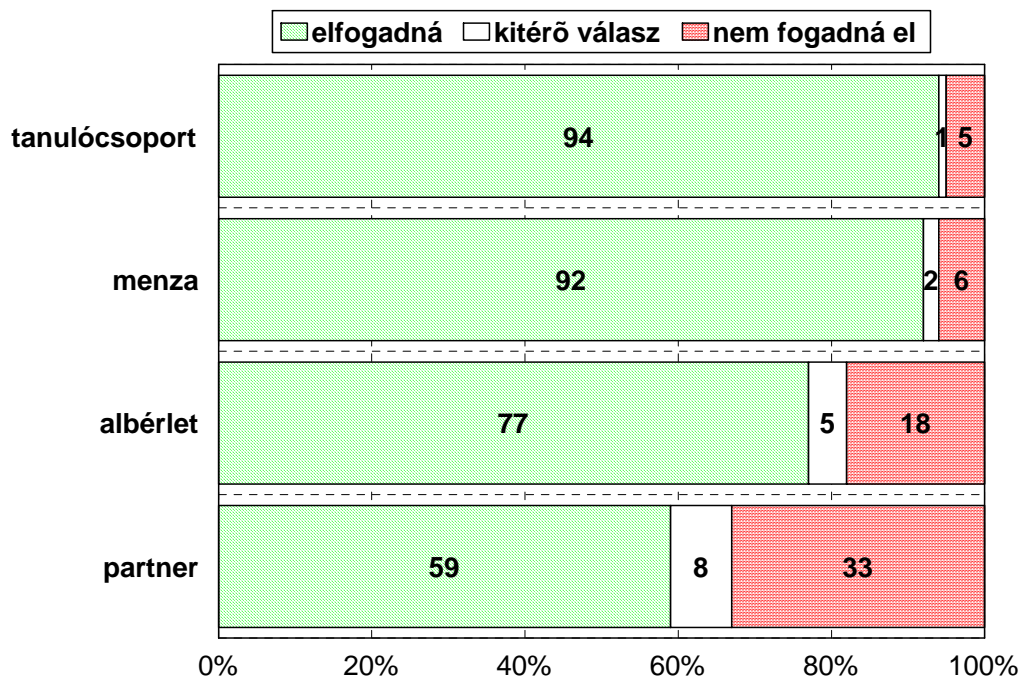
A leggyakrabban használt eszköz az előítéletesség mérésére a Bogardus féle társadalmi távolság skála. Mi is adaptáltuk ezt a jelen kutatáshoz. Megkérdeztük a hallgatókat: elfogadnák vagy sem, ha egy tanulócsoporthoz, egy menzai asztalhoz vagy egy albérletbe kellene kerülniük különböző etnikai csoportokba tartozó tanulótársakkal, illetve elfogadnának-e partnernek is őket. A vizsgáldásba vont etnikai csoportok a következők voltak: cigány, zsidó, szlovák, román, ukrán, arab, kínai és határon túli magyar. A megkérdezettek 95 százaléka belement a játékba, 5 százalékuk azonban nem volt hajlandó válaszolni a kérdésekre. Ez valószínűleg előítéletességet takar, de a továbbiakban nem tudunk foglalkozni ezzel az 5 százalékkal. A többiek válaszmegoszlásait először etnikumonként közöljük. A kérdőívünkön szereplő 8 etnikai csoport közül a határon túli magyarok a legelfogadottabbak, és a cigányok a legkevésbé elfogadottak.

Az emberek nem egyformán szokták kedvelni a különböző népcsoportokhoz, etnikumokhoz tartozókat. Ön elfogadná vagy nem fogadná el, ha egy tanulócsoporthoz kerülne egy *cigány* származású diákkal? És ha egy asztalhoz kellene ülnie vele a menzán? És ha közös albérletbe kellene költöznie vele? És elfogadná-e partnerének?

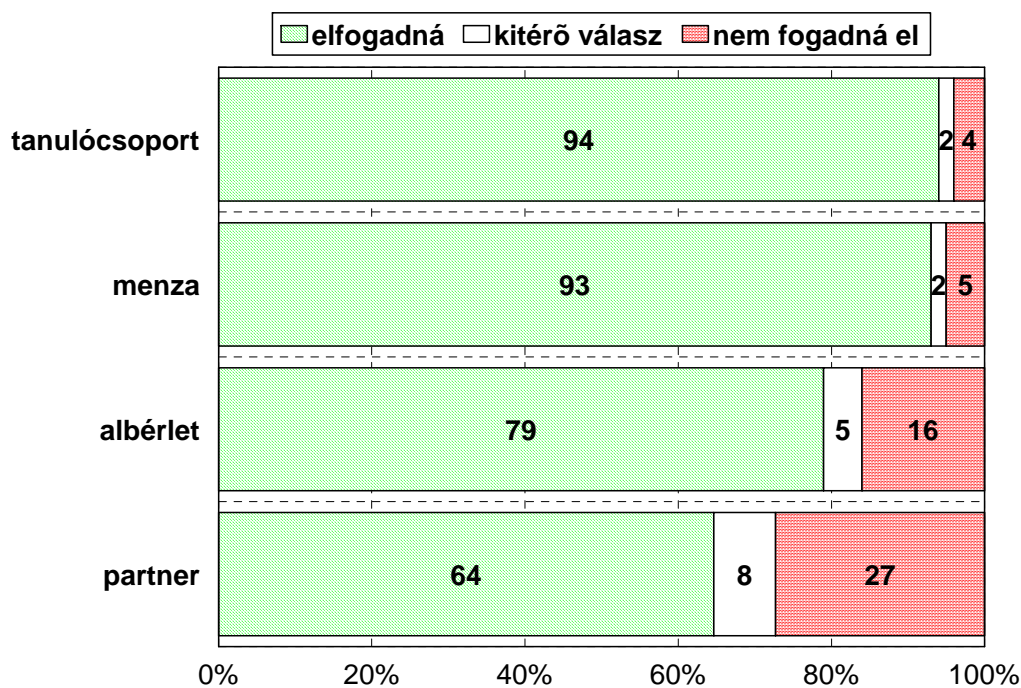
5. ábra

Elfogadná vagy nem fogadná el ... zsidó

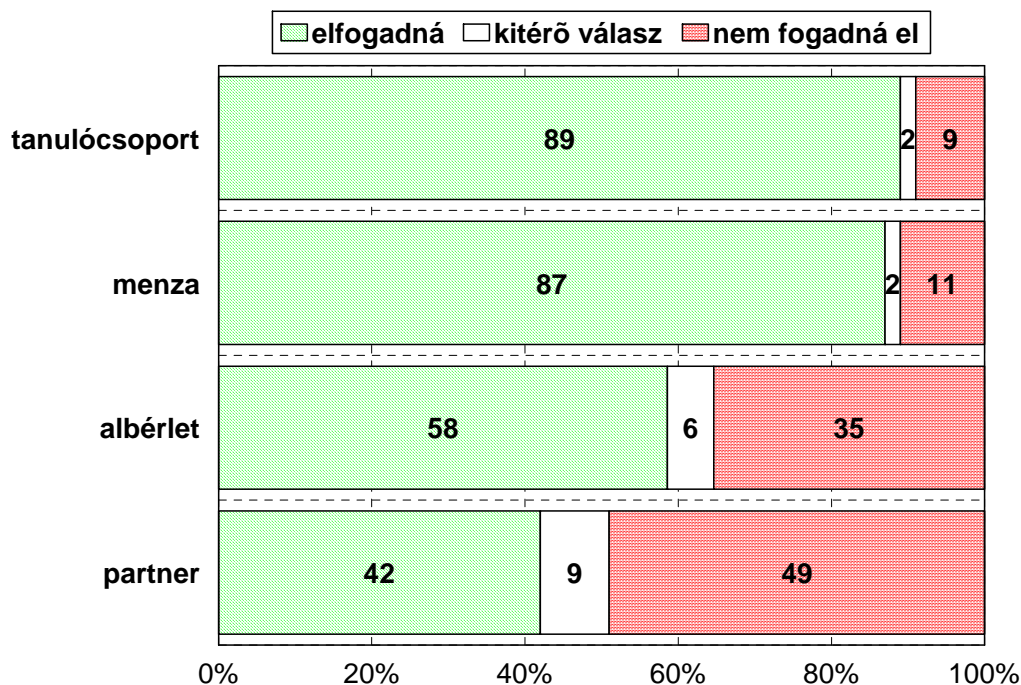
6. ábra

Elfogadná vagy nem fogadná el ... szlovák

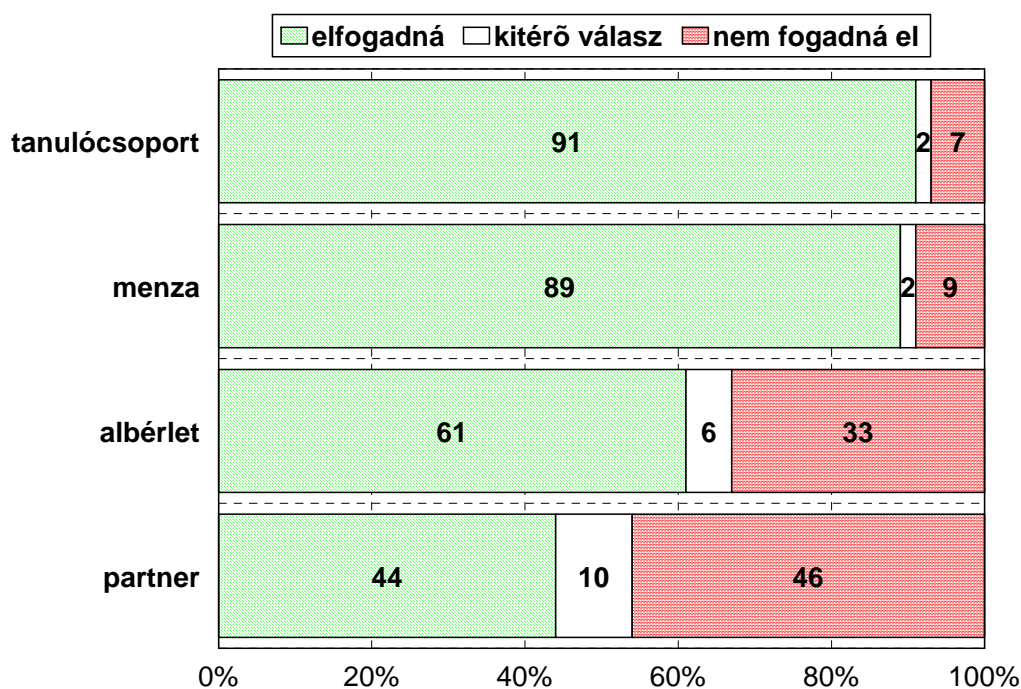
7. ábra

Elfogadná vagy nem fogadná el ... román

8. ábra

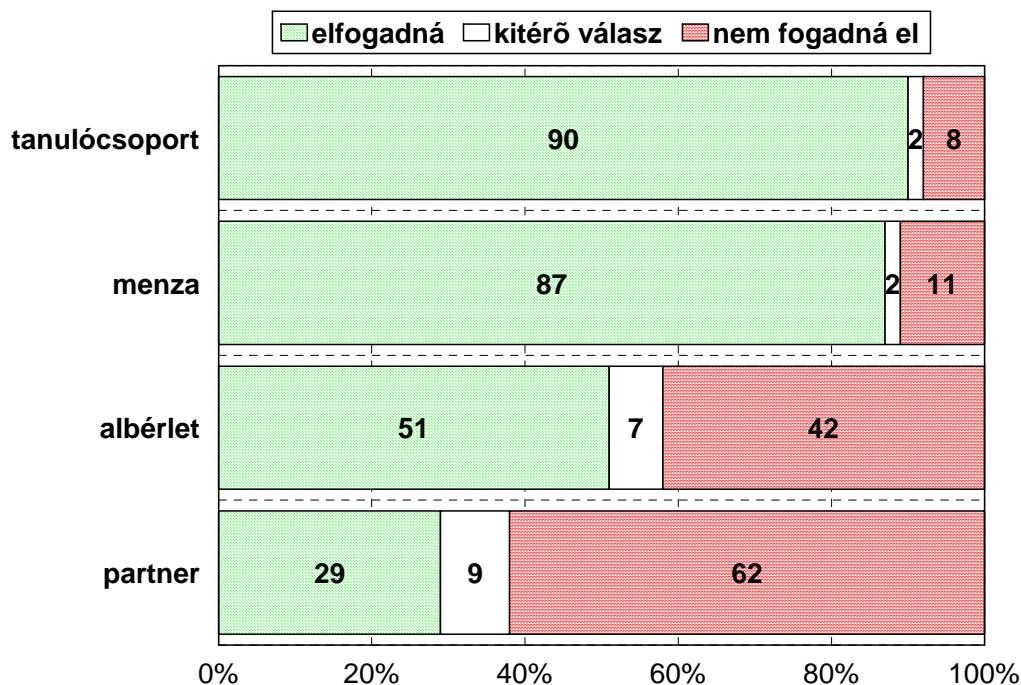
Elfogadná vagy nem fogadná el ... ukrán

9. ábra

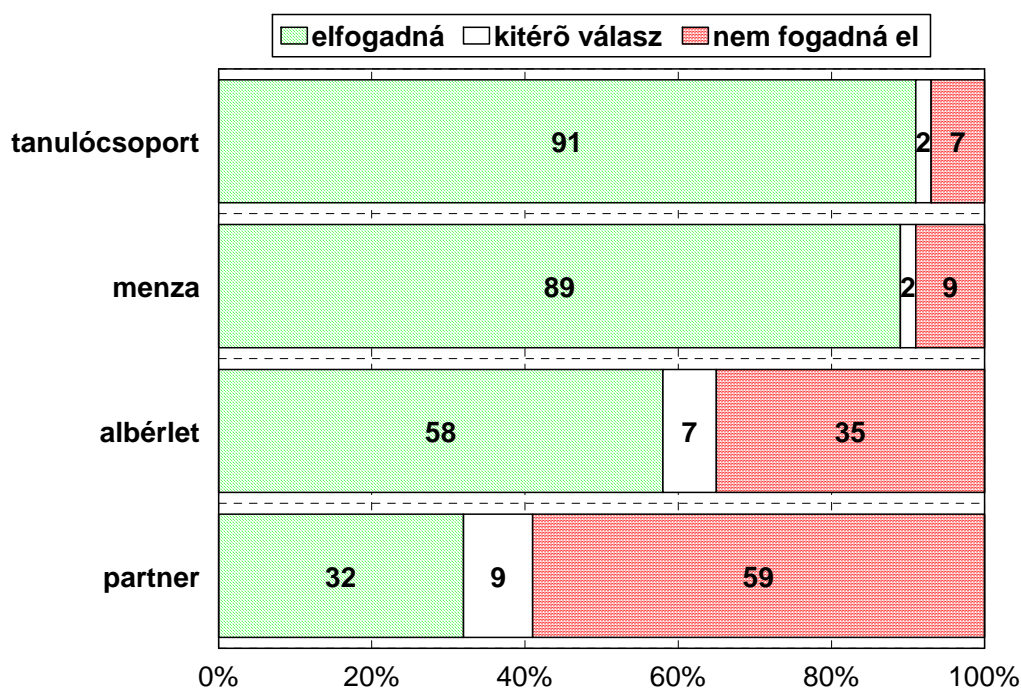

Elfogadná vagy nem fogadná el ... arab

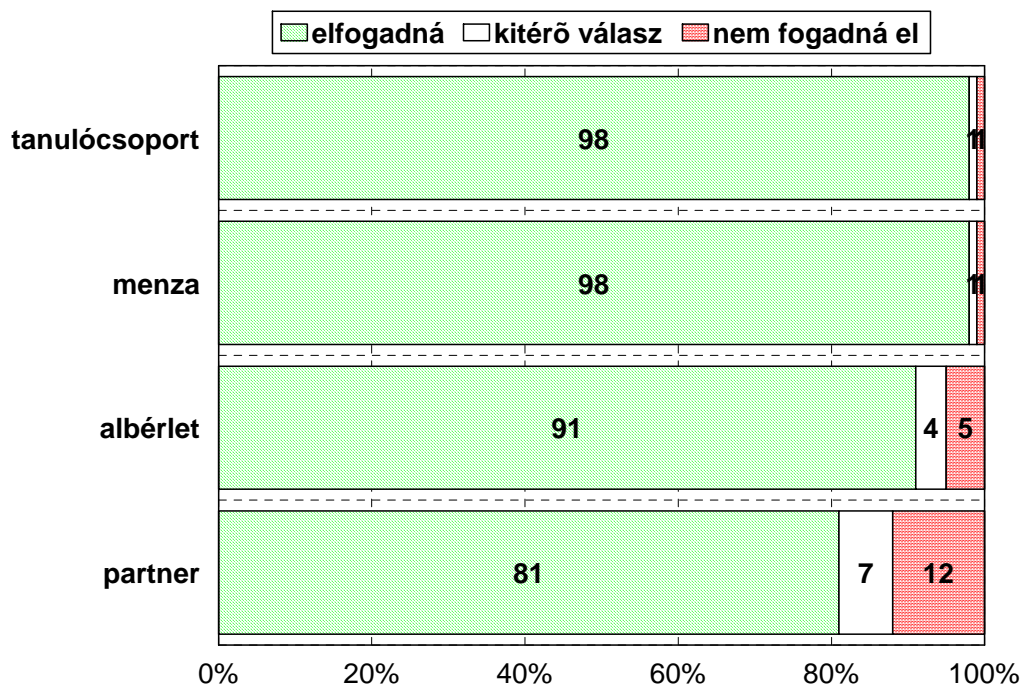

10. ábra

Elfogadná vagy nem fogadná el ... kínai

11. ábra

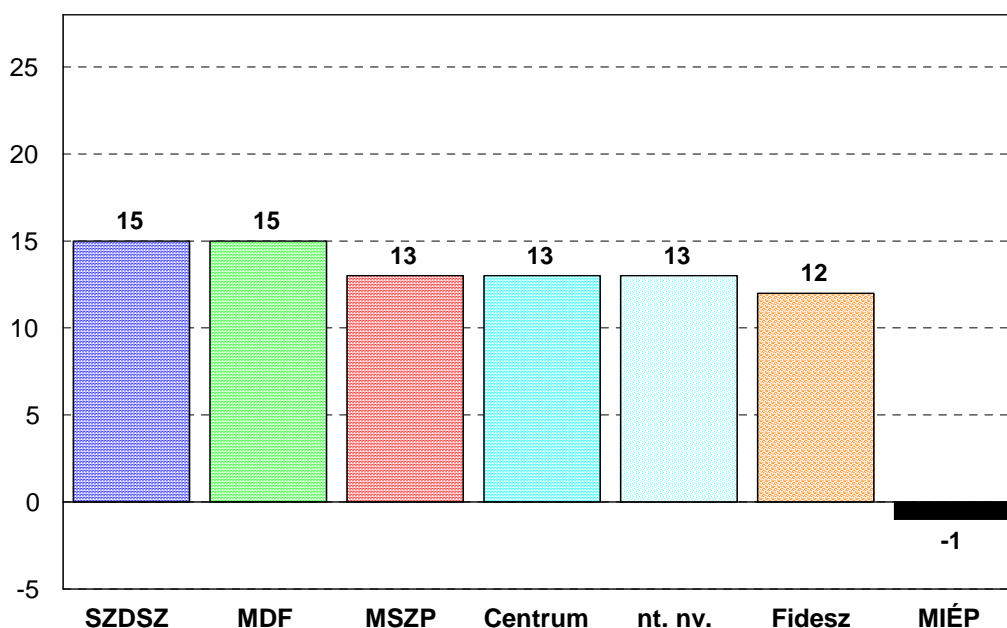
Elfogadná vagy nem fogadná el ... határon túli magyar

12. ábra

Az összesen 32 véleménynyilvánítás mindegyike jól illeszkedik egy skálához (Cronbach $\alpha=0,92$), de ha kihagyjuk a határon túli magyarokra vonatkozó válaszokat, akkor még megbízhatóbbá válik a skála (Cronbach $\alpha=0,94$). Mindez azt jelenti, hogy a Bogardus féle társadalmi távolság skála a magyar nappali tagozatos hallgatók körében is működik. A skálát -28 és $+28$ pont közé kalibráltuk. A -28 pont azt jelenti, hogy a válaszadó semmilyen helyzetben sem fogad el egyetlen etnikai csoportot sem. Ez a nagyon kemény hozzáállás a magyar nappali tagozatos 2 százalékát jellemzi. A skála másik végén azok vannak, akik az összes etnikai csoportot akár partnerként is elfogadnák. Ez teljes nyitottság a hallgatók 12 százalékára jellemző. A skála átlaga végül is $+12$ pontnak adódott, ami azért komoly fenntartások jelenlétét jelezi a skálaképzésbe vont etnikai csoportokkal szemben.

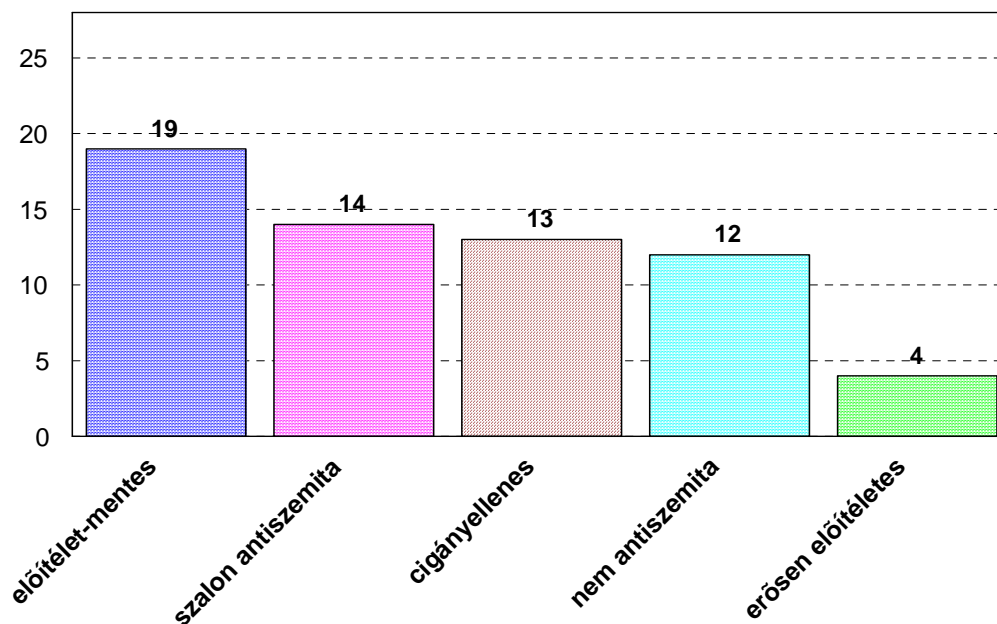
A Bogardus skála természetesen korrelál a fejezet elején ismertetett előítéletesség faktorról ($r=-0,43$ $p<0,0001$), de azért ez a kapcsolat korántsem függvény jellegű.

A Bogardus skála átlagai pártállás szerint

13. ábra

A Bogardus skála átlagai előítéletesség klaszterek szerint

14. ábra

A Bogardus skála mindenképpen pontosabban és lényegre törőbben méri az előítéletességet, mint a faktor, és a skálaátlagok alapján azt mondhatjuk, hogy egyedül a MIÉP támogatói tábora tekinthető rasszistának. Ők viszont kevesen vannak az egyetemeken és a főiskolákon (is).

A skála átlagok persze nem csak pártállás szerint szóródnak. A legnyitottabbnak a Semmelweis-, illetve a Szegedi Tudomány Egyetemen megkérdezettek bizonyultak (+17 pont), a legkevésbé nyitottnak pedig a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetemre járók (+7 pont).

Ezen túlmenően a képzési szint szerint különbségek itt is szignifikánsak, de nem találtunk eltérést a fiúk és a lányok válaszai között. Azt viszont a Bogardus skála is megerősíti, hogy a felsőfokú tanulmányok oldják az előítéletességet. A golyák körében mindössze 10 pont a skála átlaga, míg a végzős évfolyamokon 14 pont.

Politikai rétegződés

A politikai jellegű kérdések elemzése során előállított faktorok és skálák, illetve a legfontosabb alapváltozók alapján klaszteranalízis segítségével 7 egymástól eléggé markánsan elkülönülő csoport valamelyike sorolhatóak a válaszadók. A klaszter-analízisbe összesen 36 változót vontunk be, ezért a klaszterekről csak kvalitatív jellegű leírást adunk, azokat az elemeket kiemelve, amelyek az adott klaszter legfontosabb jellegzetességei.

Mérsékelt kormánypártiak (22%): A csoport tagjai inkább balra és inkább liberális irányba húznak, ha eltérnek a középtől, de ezt nem nagyon teszik. A Centrumpárt, az MSZP és az SZDSZ rokonszenv-indexe átlag fölötti, a többi párté pedig átlag alatti a körökben. Ugyanakkor egyik párt indexe sem ebben a csoportban a legmagasabb vagy a legalacsonyabb. A jelenlegi kormány megítélése egyértelműen jobb a körökben, mint az előzőé. Nem előítéletesek. A csoport tagjai politikailag passzívok.

Elkötelezett kormánypártiak (20%): A csoport tagjai alapvetően hasonlítanak az első csoport tagjaira, de ebben a klaszterben lényegesen jobban eltérnek az átlagok a főátlagoktól, mint az előző csoportban. A csoportot elsősorban a baloldaliság egyértelmű vállalása, a politika iránti érdeklődés és a politikai aktivitás különíti el az előző csoporttól. Továbbá az, hogy Orbán Viktor bizalom-indexe pont olyan alacsony ebben a körben, mint Csurka Istváné. Az SZDSZ és az MSZP támogatói közel egyforma valószínűséggel kerültek ebbe a csoportba.

Liberális „Fideszesek” (15%): A csoport tagjai nem feltétlenül Fidesz szavazók, de a Fidesz rokonszenv-indexe a legmagasabb a körökben, és egyértelműen jobb véleménnyel vannak az előző kormányról, mint a jelenlegiről. Ugyanakkor a csoport tagjai körében a Medgyessy kormány imázs-faktorainak átlaga inkább nulla közeli, nem pedig egyértelműen negatív. A baloldali-jobboldali skálán következetesen középre helyezik magukat, a liberális-konzervatív skálán viszont egyértelműen liberális irányba húznak. Orbán Viktort kedvelik, de nem utálják Medgyessy Pétert sem. Csurka Istvánt viszont igen. A csoport tagjai nem igazán aktívak politikailag és átlagosan érdeklő őket a politika. A csoport tagjai hajlamosak arra, hogy elvessek a rasszizmust és pozitívan viszonyuljanak a valláshoz. Végül a külső politikai befolyás elfogadását jelző skála átlaga is ebben a csoportban a legmagasabb.

Liberális jobboldaliak (12%): A csoport tagjai sok szempontból hasonlítanak az előző csoportra, de ők egyértelműen jobbra húznak a baloldali-jobboldali skálán, miközben ugyanilyen egyértelműen inkább a liberálisok, mint konzervatívok. A Medgyessy kormány imázs-faktorainak átlaga is erősen negatív a körökben, miközben az Orbán kormányé erősen pozitív. Ezen túlmenően a Bogardus skála alacsonyabb átlaga is megkülönbözteti őket az előző csoporttól. E csoport tagjai tehát sokkal hajlamosabbak az előítéletes gondolkodásra, mint az előző csoport tagjai.

Elkötelezett jobboldaliak (10%): A csoport tagjai határozottan jobboldaliak és határozottan konzervatívok. Az előző kormányt szeretik, a jelenlegit nem szeretik, de nem is gyűlölik intenzíven. A MIÉP rokonszenv-indexe magasabb a körükben, mint az MSZP-é és az SZDSZ-é, de Csurka István bizalom-indexe alacsonyabb, mint Medgyessy Péteré és Kuncze Gáboré. A csoport tagjaira egyáltalán nem jellemző az előítéletesség, sőt.

Radikális jobboldaliak (8%): A Bogardus skála átlaga ebben a csoportban a legalacsonyabb (mindössze 6 pont!), azaz a csoport tagjai nagyon is hajlamosak az előítéletek befogadására, a kirekesztésre. Az előző kormányt rajongva szeretik, a jelenlegit pedig gyűlölik. A csoport tagjai körében a MIÉP rokonszenv-indexe majdnem olyan magas, mint a Fideszé. Csurka István bizalom-indexe ebben a körben 50 pont, Kuncze Gáboré viszont csak 10 pont, Medgyessy Péteré pedig 7 pont. A csoportot az is erősen elkülöníti a többi csoporttól, hogy a politika iránti érdeklődés és a politikai aktivitás mutatói kiugróan itt a legmagasabbak, azaz az egyetemeken és a főiskolákon (is) a radikális jobboldaliak alkotják a lehangosabb kisebbséget.

Politika ellenesek (12%): A csoport tagjait a politika iránti érdeklődés és a politikai aktivitás hiánya jellemzi a legjobban. Továbbá az, hogy mind az Orbán-, mind pedig a Medgyessy kormány imázs-faktorainak átlaga negatív a körükben. A legnegatívabb azonban az Orbán kormány speciális faktora, azaz éppen a politika ellenesek a leginkább hajlamosak arra, hogy kétségbe vonják az Orbán kormány, fiatalos, lendületes voltát. A csoport jellegzetessége az is, hogy az összes politikus bizalom-index alacsony. Ezen túlmenően e csoport tagjai mondták a legkisebb valószínűséggel azt, hogy szeretik az olyan általános értékeket, mint a nemzet, a demokrácia, a sajtószabadság vagy a környezetvédelem. Akik a rendszerváltás veszteségeinek érzik a saját családjukat, azok éppen ebbe a csoportba kerültek a legnagyobb valószínűséggel. A győztesek viszont valamelyik mérsékelt, nem igazán elkötelezett csoportba.